వేదాంగాలు

వ్యాకరణం

ఆంధ్ర శబ్ద తత్వము – క్రియా ప్రకరణము

సదాశివ సమారంభాం
గురు దక్షిణామూర్తి
గురు వేదవ్యాస మహర్షి
గురు శుక మహర్షి
గురు నారద మహర్షి
గురు వాల్మీకి మహర్షి
గురు శ్రీకృష్ణ
శంకరాచార్య మధ్యమాం
గురు దత్తాత్రేయ
గురు బాబాజీ
గురు గౌతమ బుద్ధ
గురు ఆదిశంకరాచార్య
గురు రామానుజాచార్యులు
గురు జ్ఞానేశ్వర్
గురు రవిదాస్
గురు కబీర్ దాస్
గురు చైతన్య మహా ప్రభువు
గురు నానక్
గురు రాఘవేంద్ర స్వామి
గురు వీరబ్రహ్మేంద్ర స్వామి
యోగి వేమన
అస్మదాచార్య పర్యంతాం
గురు త్రైలింగ స్వామి
గురు లాహిరి మహాశయ
గురు రామకృష్ణ పరమహంస, అమ్మ శారదాదేవి
గురు వివేకానంద
గురు సాయి బాబా
గురు అరబిందో
గురు రమణ మహర్షి
గురు యోగానంద
గురు భక్తివేదాంత ప్రభుపాద
గురు మళయాళస్వామి
గురు విద్యాప్రకాశానందగిరి
గురు చంద్రశేఖర పరమాచార్య
వందే గురుపరంపరాం..

నన్ను "నేను" తెలుసుకోవటానికి

నన్ను "నేను" మార్చుకోవటానికి

"నేను" గా ఉండటానికి

మరియు అత్యుత్తమ జీవన విధానానికి

కావలసిన భక్తి,జ్ఞాన,కర్మ,ధర్మ సమాచారం ఒకేచోట తెలుగులో ఉచితంగా!

సాధారణంగా వేదాంతం తెలుసుకోవాలనే కోరిక వుంటుంది, కాని గ్రంధాలు అందుబాటులో లేవు. ఇంకొకరి దగ్గర గ్రంధాలు వుంటాయి, కాని జిజ్ఞాసువులకి ఎక్కడ ఉన్నవో తెలియదు. అలాగే కొన్ని లైబ్రరీ లో కొన్ని రకాల పుస్తకాలు మాత్రమే లభ్యం అవుతున్నాయి, అంతేగాక విలువైన గ్రంధాలు సరైన సంరక్షణ లేక కనుమరుగైపోతున్నాయి, కనుక మన అందరి కోసం భారత ప్రభుత్వం పురాతన ఆధ్యాత్మిక గ్రంధాలను సంరక్షించే నిమిత్తం ఎంతో శ్రమతో కంప్యూటరీకరణ ద్వారా ఒక చోట చేర్చుతూ ఆన్ లైన్ చేయటం జరిగింది. ఇటువంటి విలువైన జ్ఞాన సంపదను మరింత సులభంగా అందుబాటులోకి తీసుకురావటానికి సాయి రామ్ సేవక బృందం ఉడతా భక్తి గా ఇప్పటివరకి దాదాపు **5000** పుస్తకాలను వివిధ వర్గాలుగా విభజించి PDF(eBOOK) రూపంలో ఆన్ లైన్ లో ఉచితంగా అందించటం జరిగింది. కనుక ప్రతి ఒక్కరు ఈ సదవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకోగలరు. ఇందుకు సహాయం అందించిన భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్(డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా http://www.new.dli.ernet.in), ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్(https://archive.org), గూగుల్ వెబ్ సైట్(https://www.google.co.in), మైక్రోసాఫ్ట్ వెబ్ సైట్(http://www.microsoft.com) కు మేము ఋణపడివున్నాము.అలాగే ఇటువంటి బృహత్తర కార్యక్రమానికి పెద్ద మొత్తం లో గ్రంధాలను అందించిన తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానమునకు కూడా మనం ఋణపడివున్నాము. సాయి రామ్ సేవక బృందం కోరుకొనేది ఒక్కటే, ప్రతి ఇల్లు ఆధ్యాత్మిక జ్ఞాన గ్రంధాలతో నిండిపోవాలన్నదే మా కోరిక.

ఈ గ్రంధాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, దిగుమతి(డౌన్లోడ్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

1) భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్: http://www.new.dli.ernet.in లేక http://www.dli.ernet.in
2) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్: http://www.sairealattitudemanagement.org
3) సాయి రామ్ గూగుల్ సైట్: https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement
4) ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్: https://archive.org/details/SaiRealAttitudeManagement

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞం పై గల సలహాలు,సూచనలకు సేవక బృందాన్ని సంప్రదించుటకు: sairealattitudemgt@gmail.com

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సమాచారం: https://www.facebook.com/SaiRealAttitudeManagement

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సంబంద వీడియోలు: https://www.youtube.com/user/sairealattitudemgt

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞంలో ప్రతి ఒక్కరు పాల్గొని, ఈ అవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకొని,మీరు సంతృప్తులైతే మరొక సాధకునికి, జిజ్ఞాసువులకు మార్గం చూపించగలరని ఆశిస్తున్నాము. మీరు చదువుకోవటంలో ఏమైనా ఇబ్బంది కలిగితే సేవక బృందంను సంప్రదించగలరు. ఒకవేళ మా సేవలో ఏమైన పొరపాటు వస్తే మన్నించగలరు.

ఈ గ్రంధపు భారత ప్రభుత్వ డిజిటల్ లైబ్రరీ గుర్తింపు సంఖ్య: 2020010004052

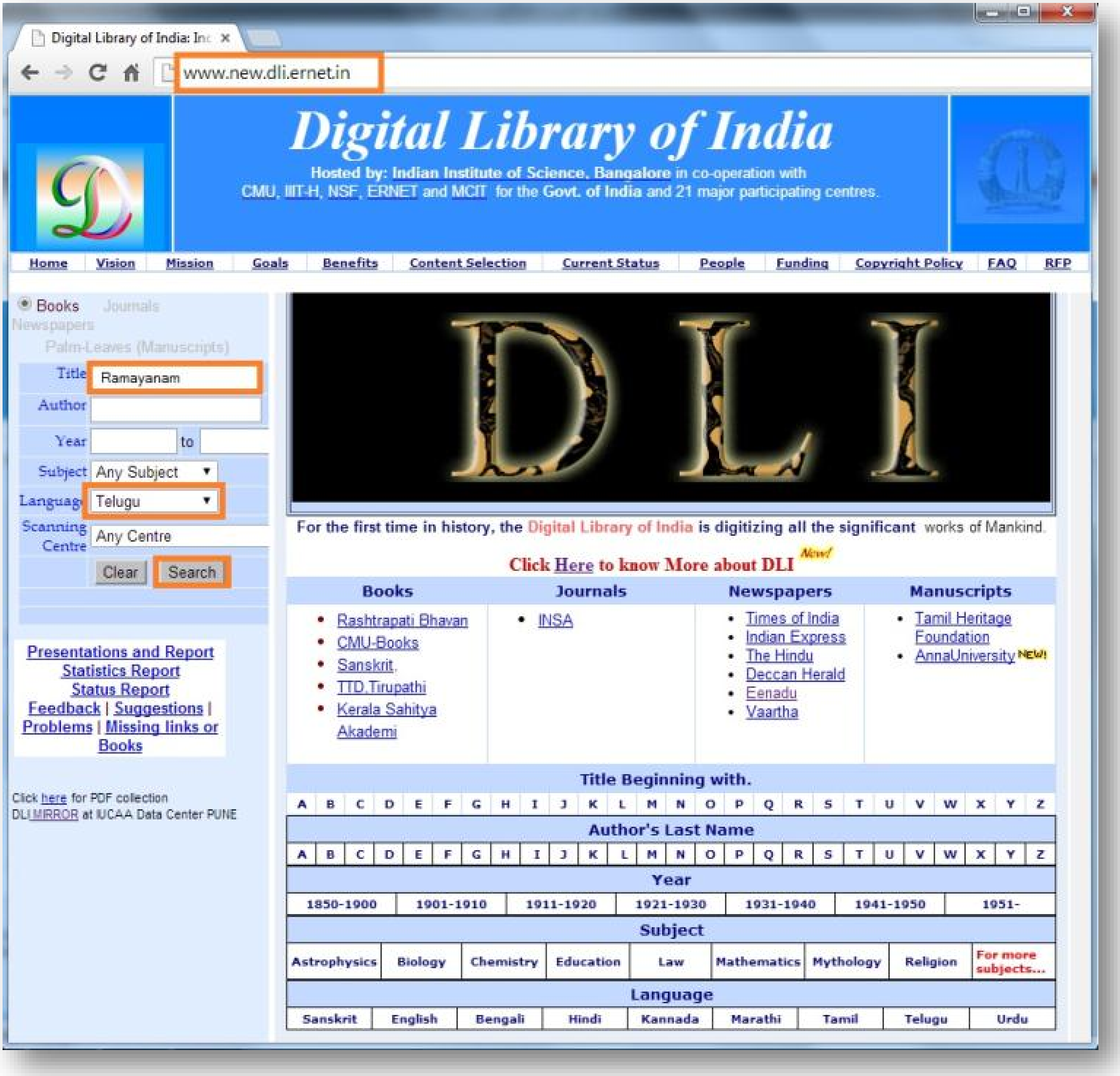
గమనిక: భక్తి,జ్ఞాన ప్రచారార్థం **ఉచితంగా eBook** రూపంలో భారత ప్రభుత్వపు సహాయంతో ఇవ్వడం జరిగింది. ఈ గ్రంధముపై వ్యాపార,ముద్రణ హక్కులు రచయిత,పబ్లిషర్స్ కి గలవు, కనుక వారిని సంప్రదించగలరని మనవి చేసుకొంటున్నాము.

Sai**R**eal**A**ttitude**M**anagement(SAI RAM) - సాయి నిజ వ్యక్తిత్వ నిర్వహణ(సాయి రామ్)

* సర్వం శ్రీ సాయినాథ పాద సమర్పణమస్తు *

భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా

http://www.new.dli.ernet.in

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వివేకానంద

"దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్ఠమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం" అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్న్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని ఝళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ, సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజా పువ్వుల రాసుల్ని వికసింపజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమార్థిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్ఠులు, జవసంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్ఛాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నిటి కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన 'ఇచ్ఛ' (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. అనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. "నీచాతినీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది" అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖

మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

శ్రీ

ఆంధ్రశబ్దతత్త్వము

క్రియాప్రకరణము.

ప్రెసిడెన్సీకాలేజిలో సంస్కృతమునకు ప్రొఫెసరుగా నుండిన

తాతవెళ్లి మిరాదార్

శ్రీ శేషగిరిశాస్త్రి, ఎమ్. ఏ. గారిచే

రచియింపఁబడినది.

వేదము వేంకటరాయశాస్త్రి అండ్ బ్రదర్స్,

4. మల్లికేశ్వరస్వామి గుడిసందు,

లింగిసెట్టివీధి, జి. టి. మదరాసు.

1948

రు 1—8—0.

PROF T. M. SESHAGIRI SASTRY, M.A.

తానపల్లి మిరాదార్

శ్రీయుత శేషగిరిశాస్త్రులవారి

జీవితచరిత్రము.

దక్షిణ హిందూదేశమున పండితులలో నగ్రగణ్యులై పదునెనిమిదిభాషలు నేర్చి, 'వీణాగాన కళానాగరు' అని ప్రసిద్ధిగాంచి, విద్యార్థికామధేనువుగా భాసిల్లి, ఫైలాలజీ - ప్రథమప్రవర్తకులై, ఆర్యద్రావిడ-ఫైలాలజీ-గ్రంథ ఆంధ్రశబ్దతత్త్వ తమిళశబ్దతత్త్వ అర్ధానుస్వారతత్త్వాది వ్యాకర్తయు, అధిష్ఠిత - మదరాసు ప్రెసిడెన్సీకాలేజి - సంస్కృతమహోపాధ్యాయత్వ ప్రాచ్యభాషాప్రవచనాధ్యక్షత్వపదులును అస్మన్మాతామహులును నగు శ్రీయుత శేషగిరిశాస్త్రులవారి జీవితచరిత్రమును వ్రాయుచున్నాడ.

ఉత్తర ఆర్కాడుజిల్లా (పూర్వము సేలముజిల్లా)లో చేరిన తిరుపత్తూరు తాలూకాలో వేంకటరమణశాస్త్రులవారని భూస్వాములు (మిరాదారులు) పుదూరు ద్రావిడశాఖీయులు ఉండిరి. వారిపుత్రులైన శ్రీ శేషగిరిశాస్త్రులవారు ౧౮౪౭ సం॥ మార్చి ౨౦ తేదిన జన్మించిరి. తండ్రిగారు పండితులు, కుమారులను విద్యార్థులంజేయ సకలవిధముల పాటుపడుచుండిరి. చిఱుప్రాయమందే శ్రీ శాస్త్రులవారు సంస్కృతమహారాష్ట్రాంధ్రద్రావిడకర్ణాటభాషలలో అద్భుతమగు జ్ఞానము సంపాదించుకొనిరి. వీరు ప్రథమమున ఆంగ్లము నభ్యసింప సులభముగా నియ్యకొనరైరి. నిర్బంధముగా వీరిచే నాంగ్లము చదివింపవలయునని వీరితండ్రిగారు చాల ప్రయత్నించిరి, కాని అది అసాధ్యముగా నుండినందున నాప్రయత్నమును మానుకొనిరి. శాస్త్రులవారికి బాల్యమునుండియు బలీయమగు స్వాతంత్ర్యేచ్ఛ మదిని కెక్కియుండినందున తండ్రిగారికడనుండిన ఆంగ్లము చదివింతురని తలంచి, ఎవరికింజెప్పకయే తమ

గ్రామము విడిచి మదరాసునకు వచ్చి గీర్వాణభాషాసేవను మఱియు తీవ్రముగ సల్పఁదొడఁగిరి. దీనింగని వీరితండ్రిగారు కుమారుల యిష్టానుసారము వారికిందోడ్పడ మదరాసుం జేరిరి. కొంతకాలమునకు శ్రీ శాస్త్రులవారే తమకు ఆంగ్లమునందుఁగూడ పాండిత్యము లవడుచో నది మఱియు మేలని తలంచి ఆంగ్లము నభ్యసింప మొదలిడిరి. త్వరలోనే మెట్రిక్యులేషన్ పరీక్షయందు త్తీర్ణులైరి. ఈవిధముగా నొకవైపు ఆంగ్లము, మఱియొకవైపు సంస్కృతాదిప్రాచ్యభాషలను చదువుచుండిరి. అప్పటినుండియు శాస్త్రుల వారికి, మాతృభాషను జనులు ఆంగ్లభాషావ్యామోహమున మరచుచున్నారనియు, దానిని మాన్పి మాతృభాషావిషయమై తీవ్రప్రయత్నము వలసియున్నదనియు, అందులకు తాము పూనుకొనవలయుననియు గాఢముగ తలంపు కలిగెను. వయసులో చిన్నవారైనను గొప్పవిషయములను పండితులతో చర్చించుచుండువారు.

మెట్రిక్యులేషన్ పరీక్షయయిన పిదప శ్రీ శాస్త్రులవారు, ప్రెసిడెన్సీ కాలేజిలో ఎఫ్. ఏ.; బి. ఏ. (౧౮౭౧) పరీక్షలయందు త్తీర్ణులైరి. వారికి సంస్కృతమునందుఁగల పాండిత్యమును గని, డాక్టరు అపర్టుదొరవారు ఐదు నెలలు సెలవుపొందఁగానే, వారికి బదులుగా, ఆ స్థానమున సంస్కృతపండితులుగా వీరిని కళాశాలాధికారులు నియమించిరి. అప్పుడు వీరికి వయసు ౨౭ సం. లు. అచ్చట సంస్కృతోపాధ్యాయులుగా నున్న యా యల్పకాలము నందే వీరు పైయధికారుల యభిమానమును సంపాదింపఁగల్గిరి. కళాశాలాధ్యక్షులు థాంసన్ దొరవారు శాస్త్రులవారిని సంస్కృత-ప్రొఫెసరుగా నియమించి వేతనము హెచ్చింప పైయుద్యోగస్థులకు వ్రాసిరి గాని అది కొనసాగినదికాదు. శ్రీ శాస్త్రులవారు ౧౮౭౭ సం. నవంబరు ౧౮ తేది అపర్టుగారికి తమస్థానమును వదలివైచిరి.

కాలవిలంబము నోర్వక శ్రీ శాస్త్రులవారు వెంటనే ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథపరిశోధన మొదలిడిరి. ౧౮౭౭ సం.ము మొదలు అట్టిగ్రంథములను సేకరించుచు ఆసంవత్సరమే అక్టోబరు నెలలో విక్రయార్థమువచ్చిన కొన్ని

గ్రంథములపై సమీమర్శనముగా నొకలేఖను గవర్నుమెంటువారికి వ్రాసిరి. దానిం గని వారు శాస్త్రులవారిని శ్లాఘించి తత్ప్రోత్సాహ మొసంగ మొదలిడిరి. శాస్త్రులవారు గ్రంథసముపార్జనము సేయ దీక్షవహించిరి.

శాస్త్రులవారు పైలాలజీవిషయమై యెప్పుడు పరిశ్రమ మొదలిడినది యుం జెప్పనశక్యము. వారు వ్రాసిన ఆర్యద్రవిడ-పైలాలజీ గ్రంథమునందు వ్రాసిన యుపోద్ఘాతమం* బట్టి చూడఁగా విద్యార్థిదశయం దుండునప్పుడే వారికి పైలాలజీయం దభిరుచి గలిగినట్లు తెలంపనై యున్నది.

౧౮౭౫ సం॥ ఫిబ్రవరి నెలలో యమ్. ఏ. పరీక్ష సంస్కృతమందును, ఆంగ్లమునందును తేరిరి. శ్రీ శాస్త్రులవారే ఈ రాజధానిలో మొదటిసంస్కృత యమ్. ఏ. అతర్వాత శాస్త్రులవారు మళయాళము, ఓఢ్రము, హిందీ, బంగాళీ, ఫ్రెంచు, లాటిను, గ్రీకుభాషలను చదువ మొదలిడిరి. థాంసన్ దొరవారు కడపటి రెండుభాషలను చదువ శాస్త్రులవారికి పలుసదుపాయముల నెల్ల గావించిరి.

౧౮౭౭ సం॥ ఫిబ్రవరిలో పాఠశాలలపై ఇన్‌స్పెక్టరుగా నియమింపఁబడిరి. ౧౮౭౯ సం॥ నుండి ప్రెసిడెన్సీకాలేజీలో ప్రాచ్యభాషాప్రవచనాధ్యక్షపదవిం బొందిరి. ఈ యుద్యోగమునందు శాస్త్రులవారు పలుభాషల పైన వానివానిశబ్దములను గుణించియు, వానిపైలాలజీని గుణించియు నుపన్యాసముల నిచ్చుచుండిరి. ఈవిధముగా నిరంతరపరిశ్రమచే శాస్త్రులవారు అత్యల్పకాలములోనే 'పైలాలజీ-ప్రథమప్రవర్తకు' లని ప్రసిద్ధిగాంచిరి.

---

*Having seen my taste for linguistic studies, my teacher Mr. Thompson, the late Principal of the Presidency College, recommended to me a comparative study ot the languages and I carried out the advice. This Comparative method gave a fresh impetus to my study of languages and made the otherwise uninteresting and barren investigations of words and grammatical forms and phrases very pleasant and **fruitful.**

౧౮౮౭ సం॥ము అప్పదొరవారు కొద్దికాలము సెలవుమీఁద స్వదేశమున కరుగఁగా వారిస్థానమున శాస్త్రులవారు ప్రెసిడెన్సీకాలేజీ-గీర్వాణభాషా మహోపాధ్యాయులుగాను, ప్రాచ్యలిఖితపుస్తకభాండాగారమున క్యూరేటరుగాను సంవత్సరకాలము కార్యము నిర్వహించిరి. ఈ అల్పకాలమున శాస్త్రులవారు సర్వజనాదరణీయులై పెద్దల యభినందనములకు పాత్రులైరి. కళాశాలాధ్యక్షులైన డాక్టరు డంకనుగారు శాస్త్రులవారింగూర్చి ప్రశంసించుచు గవర్నమెంటువారికి వ్రాసిరి. గవర్నమెంటువారును కడుము ప్రశంసించిరి. అప్పటి గవర్నరుగారికి శాస్త్రులవారింగూర్చి గొప్పయభిప్రాయ ముండినది.

౧౮౮౬ సం॥మున శాస్త్రులవారు రెండవ సహాయోపాధ్యాయులుగా సంస్కృతమునకు నియమింపఁబడిరి. ఆ మఱుసంవత్సరము ప్రధానసహాయోపాధ్యాయులైరి. డాక్టరు అప్పదొరవారు ౧౮౯౩ సం. ఉద్యోగమునుండి విరామము పొందఁగానే ఆ స్థానమునకు శాస్త్రులవారిని నియమించిరి. ఈ యుద్యోగమునందే శాస్త్రులవారు ఆమరణము (౧౯౦౧ వరకు) నుండిరి.

శ్రీ శాస్త్రులవారియందు విశ్వవిద్యాలయమువారికి అత్యంతగౌరవముండినది. ౧౮౭౬ సం. సంస్కృతమునకు పరీక్షకులుగా నియమింపఁబడిరి. మరల ౧౮౭౯ సం. మొదలు ౧౮౮౩ వరకును ఆ పదవియందే యుండిరి. ౧౮౮౬ మొదలు ౧౮౮౯ వరకు తమిళమునకు పరీక్షకులైరి. ౧౮౯౦ మొదలు తుదివరకును సంస్కృతమునందే యుండిరి. ౧౮౯౦ సం. సంస్కృతపరీక్షకసభకధ్యక్షులైరి. ఆక్లే పదియేండ్లుండిరి. ౧౮౮౮ మొదలు ౧౮౯౩ వరకు బి. ఏ. విద్యార్థులకు ఫైలాలజీకి పరీక్షకులుగా నుండిరి. దివాన్ బహదూర్ ఆర్. రఘునాథరావు గారు సహాయులుగా మహాశాస్త్రమునకు బహుకాలము పరీక్షకులుగా నుండిరి. ౧౮౮౭ సం విశ్వవిద్యాలయమున ఫెలోగా నెన్నుకొనబడిరి. ప్రాచ్యభాషాప్రవచనాధ్యక్షత్వపదమందు శాస్త్రులవారుండు కాలముననే వారి ప్రోత్సాహమువలన బి. ఏ; యమ్. ఏ. తరగతులకు వేద తర్క వ్యాకరణాలంకారశాస్త్రముల ప్రవచనము ప్రధానత్వముంబడసెను. విద్యాశాఖ

యందును గవర్నమెంటువారికి శాస్త్రులవారు జుకాలంగా తోడ్పడి యున్నారు. సంస్కృతభాషాపరీక్షకసభాధ్యక్షులుగా నుండెను. తమిళము, ఆంధ్రము, కన్నడము, మళయాళము, మొదలగువాని ఉపసభల సభ్యులుగా నుండిరి. గవర్నమెంటువారి పరీక్షలను పెక్కింటిని స్వయముగా విచారించి జరుపుచుండువారు

శ్రీశాస్త్రులవారి గ్రంథములగురించియు, వారు కావించు ఇతరకార్యముల గురించియు, మానియర్ విలియమ్సు, పారిస్వారైనఫౌకాక్స్, డా. హోర్నలి, గ్రియర్సన్, డా బర్నల్, కొలంబియవారైన జాక్సన్ మున్నగు దొరలు, ప్రాచ్యభాషాపండితులు మిక్కిలి ప్రశంసించియున్నారు.

శాస్త్రులవారు ౧౮౮౪. సం. 'Notes on Aryan and Dravidian philology' అను గ్రంథముయొక్క మొదటిభాగమును ప్రకటించిరి. ఈగ్రంథమునందు వీరు తమ చిరపరిశీలనోపలబ్ధములైన విషయములను వ్రాసియున్నారు అట్టిపరిశ్రమను అంతతీవ్రముగ సాగించి దానిని స్వరూపమునకుం దెచ్చినవారిలో శ్రీశాస్త్రులవారే ప్రథములు. శాస్త్రులవారు తమ పరిశ్రమయొక్క ఫలితములను ఇంకను పెక్కుగ్రంథములరూపమున ప్రకటింపందలంచిరి. పైగ్రంథమునుగూడ సమగ్రముగా ప్రకటించుటకుమున్నె ౧౮౯౧ మార్చి ౮ తేదీన మరణించిరి. లోకులకు మొదటిభాగముమాత్రమే దక్కినది.

అప్పుడప్పుడు శాస్త్రులవారు తాము సంగ్రహించిన విషయములను చేర్చి 'తమిళశబ్దతత్త్వము' (Tamil philology) అనుగ్రంథమును ప్రకటించిరి. తర్వాత నాంధ్రశబ్దతత్త్వము (రెండుభాగములు), అర్ధానుస్వారతత్త్వము అనువ్యాకరణగ్రంథములను ప్రకటించిరి. ఈగ్రంథములు పండితుల యాదరమునకు పాత్రములై యున్నవి.

అరవమునకు వాఙ్మయచరిత్రము ముఖ్యమని తలంచి తాము అప్పుడప్పుడు పత్రికలలో ప్రకటించిన విషయములనన్నిటిని చేర్చి 'Essay on Tamil Literature' అనుపేరున ప్రకటించిరి.

శ్రీ శాస్త్రులవారు అముద్రితఘంటువులను అనుభోగములను చెందినవానిని సిద్ధము చేయుచుండిరి ; అవి ముగింపునకు రాసుండగా గతించిరి. వీరు ౧౮౯౭ సం ఏప్రిల్ నెలలో ౧౬ తేది జరిగిన ఆంధ్రకవిపండితసంఘమునకు తాము రాలేమికై చింతించుచు శ్రీ ధర్మవరము రామకృష్ణమాచార్యుల వారికి వ్రాసిన లేఖ* యందు తమ పరిశ్రమలగురించి నాలుగు పంక్తులు వ్రాసియున్నారు. పైగ్రంథములుగాక శాస్త్రులవారువ్రాసిన గ్రంథము లెన్నియో గవర్నమెంటువారు కోరగా పాఠశాలలకై పెక్కుగ్రంథముల ననువదించిరి. వారు నిరంతరము పంపుచుండు గ్రంథములపై నభిప్రాయములు వ్రాయుచుండిరి. ప్రాచ్యలిఖితగ్రంథములను శోధించుచు విమర్శలువ్రాయుచుండిరి. మిక్కిలి ముఖ్యమైన పౌరాణిక నామములగురించి కొన్నివ్యాసములను వ్రాసిరి. డాక్టరు బిష్లుడోర్ఫ్ వారి నిఘంటువునకు వ్యాస మొకదానిని వ్రాసిరి.

శ్రీ శేషగిరిశాస్త్రులవారు సంగీతమందు అపార పాండిత్యముగలవారు, వారికి కర్ణాటకహిందుస్తాని ఐరోపీయసంగీతములందు ముఱియుందును సమాన

---

* Owing to the pressure of official business and other causes, I have not been able to make up my mind to attend ....: The objects of the conference have my full sympathy and I shall do what I can for it. I have been engaged in a critical and comparative study of Tamil, Telugu, Kana rese, and Malayalam languages for more than twenty years. I wish to publish a philological dictionary for each ot these languages and also for Sanskrit. I have published a grammar for Telugu under the designation of ఆంధ్రశబ్దతత్త్వము and a short treatise on the అర్ధానుస్వారము: The Tamil grammar is in the press. By to-day's post I forward to the conference copies of the above books, which I hope the conference will be good enough to accept as my humble quota to the literature and language of the Telugu countries. Any corrections and suggestions from the conference will be most thankfully received.

ప్రజ్ఞకలదు. ఆకాలమున (నేటికి ఏబదిరెండు సంవత్సరములకుపూర్వము) సంగీతసమాజ మొకటి ప్రత్యేకము యూరోపీయసంఘీయులచే నడుపఁబడుచుండినది. అంతట శాస్త్రులవా రొకరే హైందవసభ్యులుగా నుండిరి. వీరు పై మూఁడు పద్ధతుల తారతమ్యముల నెఱింగినవారు గావునను, అందు పరిశ్రమ సల్పినవారు గావునను, ఆకాలమునందు విశ్వవిద్యాలయమున సంగీతము లే నందునను గవర్నమెంటువారి తరఫున డైరెక్టరు గారు శాస్త్రులవారిని కోరఁగా శాస్త్రులవారు సంగీత ప్రవచనము విశ్వవిద్యాలయమున ప్రారంభించుటకై విషయసంగ్రహములను వ్రాసి గవర్నమెంటువారికి పంపిరి. ఇంతలో నుత్సాహముగల వారి మరణము ఆయుద్యమమును నూఁదివైచెను. వీరి తర్వాతవచ్చిన డాక్టర్ బోరన్‌గారికి ఇందు శ్రద్ధలేమిచే నాయుద్యమము అడుగంటి నేటికాలమునకు మరల పైకివచ్చినది. శ్రీ శాస్త్రులవారే ఇంకను కొన్నిసంవత్సరము లుండిరేని నేఁడు ప్రారంభింపఁబడిన సంగీత ప్రవచనము విశ్వవిద్యాలయమున నాఁడే ప్రారంభింపఁబడియుండును.

శ్రీ శాస్త్రులవారియింట నిరంతరము విద్యావినోదములు జరుగుచుండెడివి. వీరి కుటుంబములో శాస్త్రులవారి అన్నగారగు శ్రీ కృష్ణయ్యగారును, వారితమ్ములగు శ్రీ రామచంద్రయ్యగారును, వేంకటేశ్వరశాస్త్రిగారును సంగీత విద్వాంసులు. అందు వేంకటేశ్వరశాస్త్రులవారు శేషగిరిశాస్త్రులవారితో అన్ని విధముల సమానులు; సంగీతసంబంధ గ్రంథములు వ్రాసి ప్రకటించియున్నారు. వానిలో ప్రస్తుతింపఁదగినది సంగీతస్వయంబోధిని. శేషగిరిశాస్త్రులవారిచే సంగీతవిద్వాంసులేమి, తదితరులేమి, నిరంతరము బహూకృతు లగుచుండిరి. నాట్యాదికములలో ఓజ్జలు శాస్త్రులవారిని మొదట మెప్పించిననేగాని సభలలో తమవిద్య చూపువారుకారు. ఇట్టివారిని పరీక్షించుటయందు శాస్త్రులవారి బుద్ధి కుశాగ్రసదృశము. భరతశాస్త్రము వారికి కరతలామలకము. శాస్త్రులవారి యింట లక్ష్మీసరస్వతులు కలిసిమెలసి వాసము చేయుచుండిరి. ఆగంతుకులు వారియింట నిరంతరము బహూకృతు లగుచుండిరి. లేనివారిని

మా సమాలపరకును తమ యింట సేయించుకొని పోషించిన దయార్ద్రహృదయులు శాస్త్రులవారు పెక్కుపండితులకు మార్గదర్శకులై హితోపదేశములం గావించి వారు ఆంధ్ర విపంచిత సమాజములో నొకదాని కధ్యక్షులై, అచ్చటి పండితుల మాత్సర్యములం గని, పండితులు జిజ్ఞాసువులై మెలంగవలయునని సెలవిచ్చిరి.

శ్రీ శేషగిరిశాస్త్రులవారిం గూర్చి వారికి ఆప్తమిత్రులును, నిరంతరము వారిగోష్ఠిలో మెలఁగినవారును, అస్మత్పితామహులును అగు బ్రహ్మశ్రీ, కళాప్రపూర్ణ, మహామహోపాధ్యాయ వేదము వేంకటరాయశాస్త్రులవారు తమ యుషానాటకము వారికి అంకితము గావించు నెడ వ్రాసిన ప్రశంసావాక్యములు—“ఈ నాటకము వీణాగానకళా నారదులును, సాంగవేదములం దధీతులును, సర్వదర్శనములందు నదీష్ణులును, సంస్కృత ప్రాకృతాంధ్ర ద్రావిడ కర్ణాట మహారాష్ట్రాంగ్లేయ గ్రీకలాటిని సాద్యష్టాదశ భాషాలక్ష్యలక్షణాభిజ్ఞ సార్వభౌములును, ద్రావిడభాషా ఫైలాలజీ దర్శన ప్రథమప్రవర్తకులును, మదరాస్ ప్రెసిడెన్సి కాలేజీ ఫైలాలజీ ప్రాక్తనభాషామహోపాధ్యాయులును, బోధిసత్త్వకల్పులును అగు నస్మన్మిత్రరత్నంబు తాతవెల్లి మిరాదార్ శ్రీయుత శేషగిరిశాస్త్రులు ఎమ్. ఏ గారి కీర్తిమూర్తికి సమర్పించినాఁడను.” అని.

ఈవిధముగా నిరంతరము శారదాదేవత నారాధించిన ఈమహనీయుని, అస్మన్మాతామహుని నామధేయము నిరంతరము స్మరణీయము. వీరి యాంధ్ర శబ్దతత్త్వము ఇంతకాలమునకు నాచే పునర్ముద్రిత మగుట మద్భాగ్యము. ఈ తాతగారింగూర్చిన వృత్తాంతమంతయు నాకుం దెలిపిన మన్మాతులమహాశయులగు కీ. శే. శ్రీ టి. ఎం. సుందరయ్యారు గారిని ఈసందర్భమున స్మరించెద.

మదరాసు
25 ఏప్రిలు 1948 } వేదము వేంకటరాయశాస్త్రి. M, A.

శ్రీ

పీఠిక

తెనుఁగు ద్రావిడభాషలలో మిక్కిలి సుందరమయినది. కావ్యాలంకారపురాణాద్యనేకవిషయములలోను జ్ఞానప్రదములయిన బహు గ్రంథములఁగలిగి విద్యాభ్యాసవ్యవహారములకు మిగుల నుపయోగమయినది యని యందఱికిని జక్కఁగా దెలిసియున్నది. ఇతర ద్రావిడభాషలకంటె నధికవ్యాప్తి కలిగి అనేకదేశములలో వాడఁబడుచున్నది. చేరచోళపాండ్యదేశముల రాజులు బలహీనులయి యుండునపుడు విజయనగరమందు ఏలుచుండిన రాజులు దక్షిణమునందు సకలదేశములను దమ వశము చేసికొని ఏకచ్ఛత్రాధిపత్యముఁ జేయునపుడు ఆంధ్రదేశమునందలి ప్రజలు గుంపుగుంపులుగా దక్షిణ దేశమునకు వచ్చి అక్కడనే స్థిరముగా వసించినారు. ఇట్టి యనేక కారణములచే నాంధ్రభాష బహుదేశములందు వ్యాపించెను. ఈగొప్పభాషను వ్యవహరించువారలలో ననేక కవులును పండితులును శాస్త్రజ్ఞులు నుండిరిగాని, ఎవ్వరును భాషకుఁదగిన శుద్ధమయిన వ్యాకరణమును రచింపరయిరి. దీనికి కారణము ఆకవులును పండితులును శాస్త్రజ్ఞులును సంస్కృతభాషయందు పరిశ్రమముచేసి యాభాషయందు వ్రాయఁబడిన గ్రంథములనే పాఠప్రవచనముల మూలముగా నుపయోగించుచువచ్చిరి. ఆంధ్రభాషకు ప్రాచీనము

లయిన వ్యాకరణములు రెండుగలవు; వానిలో నొకటి ఆంధ్ర భాషకు ప్రథమకవియైన నన్నయభట్టారకులచేతను మఱియొకటి అథర్వణాచార్యులచేతను రచింపఁబడెను. వెనుకటికాలము నందు అనేకపండితులు వ్యాకరణములు రచించినారు. వానిలో ననేకములు ముద్రింపఁబడి యున్నవి, కొన్ని గ్రంథములు ముద్రింపఁబడక వ్రాఁత పుస్తకములలో నగపడుచున్నవి వీనిలో ముఖ్యమయినది ఓల్డుకాలీజా పండితులయిన పట్టాభిరామశాస్త్రులచే రచియింపఁబడినది. ఇది రాజకీయప్రాచ్యదేశీయలిఖితపుస్తకశాలలో (Govt. Oriental MS. Library) కాకితపు పుస్తకములో వ్రాయఁబడియున్నది. ముద్రింపఁబడి మిగుల వాడుకలో నుండునవి, పరవస్తు చిన్నయసూరిగారిచే రచియింపఁబడిన బాలవ్యాకరణము, వెంకయ్యగారి వ్యాకరణము. పై జెప్పిన అన్ని వ్యాకరణములును ఒకదానినే యవలంబించినవి; అది వైయాకరణులయిన నన్నయభట్టారకుల వ్యాకరణమును ఆధారముగాఁగొని రచియింపఁబడినందున మూలగ్రంథమునందుండు భ్రంశములన్నియు వానియందు నున్నవి. నన్నయభట్టారకులే శబ్దస్వరూపములను జక్కఁగఁ దెలిసికొనక బుద్ధికిఁదోఁచినట్లు లక్షణములను జెప్పినారు. వారుభ్రమించి చెప్పిన విషయములను ఇతర వైయాకరణులును ఒప్పులుగానే గ్రహించి తమతమ గ్రంథముల నొనరించినారు.

అఱవమునందును కన్నడమునందును శబ్దలక్షణములను జెప్పినవారలు తఱుచుగా శబ్దస్వరూపములను విమర్శించి లక్షణ

ములు చెప్పియున్నారు. కావున వారిగ్రంథములలో భ్రంశములు మెండుగాఁ గానంబడవు.

ఈ ప్రసక్తియందు లక్షణశబ్దముయొక్క అర్థమును కొంత విచారింపవలయును. లక్షణమనఁగా ఒక వస్తువుయొక్క సత్యమయిన స్వరూపమును దెలుపునట్టి వాక్యము; ఇది రెండు విధములు, కాల్పనికము, వాస్తవము. ఉదాహరణము: 'పోవు తెంచు' అను సమస్తధాతువు 'పోవు' 'తెంచు' అను పదముల వలన వచ్చెను. పోవు - 'పోవుట', తెంచు - స్వార్థమునందు వచ్చినది, అనఁగా 'పోవుట' అని యర్థము; ఈలక్షణము కాల్పనికము, వాస్తవము కాదు. 'పోవు తెంచు' అనుపదములోనుండెడి 'తెంచు' అను ఉత్తరపదము ఖండసార్థకమయిన తెంచుధాతువయినయెడల దానికి తుమున్నంతరూపము 'తెంపన్' అని కావలయును; అట్లు కాదు, 'తేరన్' అని అగును; కాఁబట్టి 'పోవు తెంచు' అను సమస్తధాతువు 'పోవు తెచ్చు' అనుదాని వికారము కావలయును. ఈకారణమువలన ఖండసార్థకమయిన 'తెంచు' ధాతువుపోవు ధాతువుతోఁ జేరుటచేత 'పోవుతెంచు' పదము పుట్టుననుట కాల్పనిక లక్షణము. పోవు, తెచ్చు అను ధాతువులు చేరి పోవుతెంచు అయినవి యని చెప్పుట వాస్తవలక్షణము. ఇట్లే 'చేసితిని' అను క్రియాపదమును చేయు+ఇ+తి+ని అని విభజించి, ఇ భూతార్థకప్రత్యయమనియు, ని ఉత్తమపురుషైకవచన ప్రత్యయమనియు తి వర్ణకంబనియు చెప్పుట కాల్పనికలక్షణము, అవాస్తవము. చేసితిని=చేయు+ఇత్+ఇన్+

ఇ అనుట వాస్తవలక్షణము; ఏలయనిన, దానికి సరియైన ద్రవిడ కన్నడ పదములు క్రమముగా శెయ్దేన్, గెయ్దెన్ అనునవి. శెయ్దేన్=శెయ్+ద్+ఏన్, గెయ్దెన్=గెయ్+ద్+ఎన్. వీనిలో శెయ్, గెయ్ ధాతువులు; ద్ భూతార్థక ప్రత్యయము; ఏన్, ఎన్ ఉత్తమపురుషైకవచనప్రత్యయములు. అఱవపదమగు 'శెయ్దేన్' అనునది తెనుఁగునందు 'చేయితిని' అనియయి యకారమునకు సత్వముఁరాఁగా 'చేసితిని' అని అయినది. అఱవమునందు హలంతమయిన పదము తెనుఁగునరాఁగా దాని కడపట అ, ఇ, ఉ, అను అచ్చులలో నొకటి చేర్పఁబడును. ఈవిధిచేతను ఇకారము చేర్పఁగా శెయ్దేన్+ఇ=చేయిదిని=చేసితిని అని రూపభేదమువచ్చెను. పైచెప్పిన వ్యుత్పత్తులను క్రిందవ్రాసి పోల్చి చూడవలయును.

తె.	చేయు	+	ఇ+తి	+	ని	=	చేసితిని
అ.	శెయ్	+	ద్	+	ఏన్	=	శెయ్దేన్
క.	గెయ్	+	ద్	+	ఎన్	=	గెయ్దెన్

తెనుఁగుపదమందున్న ని అనునక్షరములోని ఇకారము ఉచ్చారణార్థము చేర్పఁబడినది. అదిపోఁగా నకారము మిగిలియున్నది. ఈ నకారము ఎన్ అను ఉత్తమపురుషైకవచనప్రత్యయముయొక్క భాగము. ఈ ఎన్ ప్రత్యయమే తెనుఁగునందు ఇన్ అయినది; కావున భూతార్థకప్రత్యయము ఇత్ అను దానిని వేఱుచేసి ఇన్ అనుదానిని ఉత్తమపురుషైకవచన ప్రత్యయమని చెప్పవలయును. అఱవపదముయొక్క ద్ అనుభూతా

ర్థక ప్రత్యయమునకు సమమయిన ఇత్ అనుదానిని భూతార్థక ప్రత్యయముగా గ్రహింపవలయును. ఇట్లే సంస్కృతమునందు పతిత, కృత, మ్లాన అను వానియందు త ప్రత్యయము కేవలము గాను, ఇకారాగమముతోఁజేరి ఇత అనియు, తకారమునకు నకారాదేశము రాఁగా, న అనియు వచ్చును.

ఇదిగాక,

మ్రాఁకులు ... (అ. మరజ్గళ్, క. మరంగళ్)
కొలంకులు } ... (అ. కుళజ్గళ్
కొలఁకులు } ... క. కుళంగళ్).

అను నీ పదములలో బహువచన ప్రత్యయము కులు అనునదియేగాని ఉలు అనునది కాదు. ఉలు అనుదానిని తప్పుగాఁ బ్రత్యయమని గ్రహించుటచేత మ్రాఁకు, కొలంకు.కొలఁకు అని భాషలో లేని అపశబ్దములు వైయాకరణుల యజ్ఞానముచేత నేర్పడినవి.

ఈలాగుననే ఆంధ్ర పండితులు అర్ధానుస్వార శకటరేఫ ములయొక్క కారణములను తెలిసికొనక అవియుండవలసిన పద ములలో వానిని విడిచిపెట్టియు అవి లేనిపదములలో* వాని నుపయోగించియు భాషలో లేని తాఱుమాఱులను తెచ్చికొన్నారు. ఇట్లుండుటవలన నర్ధానుస్వార శకటరేఫములు అనావశ్యకమని వానిని విడిచిపెట్టెడి యాధునిక పండితులపై దోషము చెప్పుటకు అవకాశము లేకయున్నది.

---

* అర్ధానుస్వారతత్త్వమునుజూడుము.

ఆంధ్రభాషా వైయాకరణులు ఇట్లు వ్యాకరణములో ప్రక్రియలందు మాత్రమె తప్పినవారు కారు. వ్యుత్పన్న శబ్దము యొక్క స్వరూపములను సయితము తెలిసికొనక వానిని యథేచ్ఛముగా మార్చి విరూపముచేసి ఉపయోగించినారు.

ఇట్లు అనేక విషయములలో తెనుఁగు వ్యాకరణములందు శబ్దస్వరూపములకు విరుద్ధమయి కేవల కాల్పనికలక్షణములను చెప్పియుండుటచే నవి బాలురకు జ్ఞానప్రదములును ఉపయుక్తములును గావు. అదియునుంగాక నన్నయభట్టారకుల యాంధ్రశబ్దచింతామణి, చిన్నయ్యసూరిగారి బాలవ్యాకరణము మొదలయిన గ్రంథములందు పాణినీయవ్యాకరణపరిభాషల ననుసరించి శబ్దలక్షణములను సూత్ర రూపములయిన అతి లఘువాక్యములచేఁ జెప్పియుండుటచే నవి బాలురకు మాత్రము గాదు ఉపాధ్యాయులకును దురవగాహమనుటకు సందియము లేదు. ప్రాచీనకాలమునం దొక్కొక విషయమును దెలిసికొని ఆ విషయమునందు వ్రాయఁబడియుండు గ్రంథములను మాత్రము చదువుచుండిన పండితులకు తమకాలమంతయు గడపుటకు అట్టి గ్రంథములు ఉపయుక్తములే. ఈకాలమునందు ఉపయుక్తములయిన అనేక విషయములను దెలిసికొనుట జనుల జీవయాత్రకు ఆవశ్యకముగా నుండఁగా వ్యాకరణమును మాత్రము చదువుచు అధికకాలముఁ గడుపుట ఎట్లు ?

నన్నయ్యభట్టారకుల వ్యాకరణమును అథర్వణాచార్యుల వ్యాకరణమును సంస్కృతమునందు వ్రాయఁబడియున్నవి.

చిన్నయ్యసూరి బాలవ్యాకరణము తెలుఁగున వ్రాయఁబడియుండినను పైఁజెప్పిన వ్యాకరణములవలె పాణినీయవ్యాకరణపరిభాషలను అవలంబించి లక్షణములను జెప్పుటచే దానిని జదువుటయు బోధించుటయు మిక్కిలి కష్టముగానున్నది. ఈ వ్యాకరణముల రీతిని జూడగా నవి సంస్కృత భాషయందు వ్యుత్పత్తి గలిగి పాణినీయ వ్యాకరణముఁ జదివిన పండితులకుమాత్రము ఆంధ్ర భాషా స్వరూపమును దెలుపుటకు వ్రాసినట్లు ఎల్లరకుఁ దెలియవచ్చును. ఈ విషయమునకు ఒక యుదాహరణము నిత్తును.

(౧) జిత్తు అనఁగా జకారము ఇత్తుగాఁగలిగినది.

(౨) ఇత్తు అనఁగా నొకకార్యమును దెలుపుటకు ప్రత్యయముతో జేర్పఁబడు అక్షరము. ఈ సంగతిని పాణినీయవ్యాకరణమువలనఁ దెలిసికొనవలయును. ఇత్తుల కార్యమును దెలిసికొని వానిని ప్రత్యయములనుండి ఎత్తివేయవలెను.

జిత్తులయిన ప్రత్యయములు ఎవియనఁగా,—

లజి (చిన్నయ్యసూరి వ్యాకరణమునఁ గ్రియాప్రకరణములో ౭-వ సూ. చూడుము)

కలజి (౧౯-వ సూ. చూ.)—చేయఁగల.

కుజి (౩౨-వ సూ. చూ.)—చేయకుము.

వుజి, రుజి (౩౪-వ సూ. చూ.) —చేయవె, చేయరే, చేయకువె, —చేయకురె.

మిజి (౩౭-వ సూ. చూ.)—చేయమి.

కజి (౩౯-వ సూ. చూ.)—చేయక.

నుజి (౪౦-వ సూ. చూ.)—చేయను, చేయక్.
కలజి (౪౬-వ సూ. చూ.)—చేయఁగల.
నిజి (౪౭-వ సూ. చూ.)—చేయని.
పడుజి (౪౯-వ సూ. చూ.)—చేయఁబడు.

౨౦-వ సూత్రముచే జికారము ఇత్తుగాఁగల ప్రత్యయము రాఁగ ధాతువుయొక్క తుది యకారమునకు అకారాదేశము వచ్చును.

౭-వ సూత్రముచే చేయుధాతువునకు లజిప్రత్యయమురాఁగా

౧ చేయుం + లజి అని నిలుచును.

పైఁజెప్పిన (౨) విధిచే జికారమును ఎత్తివేసి లకారమును మాత్రము ప్రత్యయముగా గ్రహింపవలయు.

జేయు+లజి అనుదానియందు జి అను ఇత్తుఁచేఁ దెలుపఁబడు కార్యమయిన ధాతువుయొక్క తుది యుకారమునకు అకారాదేశమును చేయఁగా,

౨ చేయ+ల అని నిలుచును.

3 ౯-వ సూత్రముచే

పైఁజెప్పిన లప్రత్యయమునకు

ఏకవచనమున—డుజ్, వు, ను

బహువచనమున—రు, రు, ము

అను నీప్రత్యయములు ఆదేశముకాఁగా

౪ చేయ + డుజ్	...	చేయ + రు
చేయ + వు	...	చేయ + రు
చేయ + ను	...	చేయ + ము అని నిలుచును.

జిత్తు బిందుపూర్వకంబగు. (౧౯-వ సూ. తత్సంబంధపరిచ్ఛేదము)

ఈసూత్రముచే,

౫. చేయు + డుజ్   చేయ + ందు అగును.

ప్రకృతిప్రత్యయములను జేర్చివ్రాయఁగా

చేయందు ... చేయరు

చేయవు ... చేయరు

చేయను ... చేయము అనివచ్చును.

ఈ పైఁజెప్పిన వ్యతిరేకక్రియలకు క్రిందువచ్చువిధంబున వ్యాకరణలక్షణములను జెప్పిన నతి సుబోధముగానుండును.

విధి ౧. వ్యతిరేకపూర్ణక్రియలకు, అందు—అరు, అవు—అరు, అను—అము, ప్రత్యయములు.

విధి ౨. వ్యతిరేకక్రియలకు సామాన్యసూత్రము

వ్యతిరేక క్రియలలో భావక్రియలోని ప్రత్యయము యొక్క ఆదిహల్లునకు పూర్వము అకారముఁ జేర్పవలయు. ఈ అకారము వ్యతిరేకద్యోతకము.

చేయు + అ + వ + వాఁడు = చేయందు. ఇట్లు చేయరు మొదలయినవి వచ్చును.

చేయు + అ + క = చేయక; వ్యతిరేకక్త్వార్థకము. చేసి, చేయుచు అనువానికి వ్యతిరేకరూపము.

చేయు + అ + ని = చేయని; వ్యతిరేకనామ విశేషణము. చేసిన, చేయుచున్న, చేయుఁన్ అను వానికి వ్యతిరేకరూపము.

చేయు + అ + మి = చేయమి. వ్యతిరేకభావనామములగు చేసినమి (అ. శిద్ధమై), జేయుచున్నమి (అ. శిద్ధిస్తమై) అనువాని వ్యతిరేకరూపము.

చేయువ అనునది భవిష్యదర్థకవిశేషణము, కన్నడమునందు గెయ్యువ అనుదానికి సమము. వాఁడు సర్వనామము. అందు అని యగును. చేయునవాఁడు చేయువందు అని వికారమును బొందును. వ్యతిరేకార్థక ప్రత్యయమయిన అకారము భవిష్యదర్థక వకారమునకు మునుపు చేర్పఁబడెను. వాఁడు అను సర్వనామము అండు అయి సర్వనామార్థమునువిడిచి కేవలపుంలింగైకవచన ద్యోతకమయిన ప్రత్యయమగును. ఈవివరమును వ్యతిరేక క్రియా ప్రకరణమునందు చూడుము.

ఇట్లు శబ్దస్వరూపములను అనుసరించి యుండెడు వాస్తవ లక్షణములచే శబ్దములను విశదముగాఁ దెలిసికొనుట ఎంత సులభము! ఎంత లాభకరము!

పైఁజెప్పినక్రియలలో ప్రకృతి ప్రత్యయములకు నడుమ వచ్చెడు అకారము వ్యతిరేకద్యోతకము.

౩౨, ౩౪, ౩౫, ౩౬, ౩౯, ౪౦, ౪౫, ౪౬, ౪౯-వ సూత్రములకు లక్ష్యమయిన చేయకుము, చేయవె, చేయరె, చేయకువె, చేయకురె, చేయమి, చేయక, చేయక–చేయను, చేయఁగల, చేయని, చేయఁబడు ఈక్రియల స్వరూపము వానితోఁబోల్పఁబడిన ప్రవిశకన్నడపదములచే విశదమగును.

చేయకుమా	(అ. కెయ్యబ్బ)
చేయవె	(అ. కెయ్యాయ్, క. గెయ్యాయ్)
చేయరె	(అ. కెయ్యార్, క. గెయ్యార్)
	(అ. కెయ్యీర్, క. గెయ్యీర్)
చేయకు / చేయకురె	(అ. కెయ్యబ్బ)

* చేయ[illegible] – చేయుస (అ. శెయ్యల్, క. గెయ్యల్)
చేయని (అ. శెయ్యాద, క. గెయ్యద)

* చేయంబడు / చేయఁబడు } { అ. శెయ్యప్పడు / అ. శెయ్యల్పడు } క. గెయ్యల్పడు

* చేయంగల / చేయఁగల } (అ. శెయ్యలుళ్ళ, క. గెయ్యలుళ్ళ)

చేయమి (అ. శెయ్యామై.)

చేయక (అ. శెయ్యాద, శెయ్యాదు.)
(క. గెయ్యద, గెయ్యదె.)

ఇచ్చట నక్షత్రపుగుఱుతు లేని క్రియాపదములలోని ధాతువు తుదియకారము వ్యతిరేకద్యోతకమనియు మిగిలిన క్రియాపదములలోని అకారము అట్టిదిగాదనియు వాని ప్రక్కలో నియ్యఁబడిన ద్రావిడ కన్నడపదములవలనఁ దెలిసికొనవచ్చును. అట్లుండఁగా ధాత్వంతోకారమునకు అకారము ఆదేశమగునని వ్యతిరేకద్యోతకాకారమునకును వేఱు ఆకారమునకును భేదము లేక విధించుటచేత సంశయమును భ్రాంతియుఁ గలుగునుగాని వివేకము కలుగదు.

ఇట్లే "ముజ్జీత్తులు ముత్తురాఁబడు" అనునది మొదలయిన సూత్రములచే జీత్తుపకుఁ జెప్పఁబడిన విధులను ఈ వ్యాకరణమునందుఁ జెప్పఁబడిన విధులతోఁబోల్చి చూచిన యెడలఁ బ్రాచీన వ్యాకరణము లెంత దురవగాహములనియు,

ఈగ్రంథము ఎంత సులభమనియు, పండితులకుఁ దెలియ వచ్చును.

పైఁజెప్పినవానిలో సారాంశ మేమనిన శాస్త్రముయొక్క ముఖ్యోద్దేశము చెప్పవలసిన విషయములను సులభముగాఁ జెప్పుట. అట్లు చెప్పక మిక్కిలి దురవగాహమయిన పదముల తోను వాక్యములతోను పారిభాషికనిబంధనలతోను చెప్పఁ బూని, సులభముగాఁ దెలియఁదగిన విషయమును మఱుఁగు పెట్టినయెడల శాస్త్రోద్దేశము నెఱవేఱునా? రెండవది, చెప్పవల సిన శబ్దలక్షణములను శబ్దస్వరూపముల ననుసరించి చెప్పక స్వరూపములకు విరుద్ధములును భ్రాంతికరములును అయిన అపలక్షణములను చెప్పెడు విధి విధియగునా? అట్టివిధులు మెండుగాఁ గలిగిన శాస్త్రము శాస్త్రమగునా?

ఒకొక్కపదముయొక్క స్వరూపమును దెలిసికొనుట ఎట్లు ఆవశ్యకమో అట్లె వ్యుత్పన్నపదములయొక్కయు విభక్తి రూపములయొక్కయు అవయవాంశములను దెలిసికొనుట యావశ్యకము. పోవుచున్నాను, వచ్చుచున్నాను అనునవి స్వరూపములు; పోసాను, వస్సాను అనునవి అపశబ్దములని తెలిసికొనవలయు. పోవుచున్నాను=పోవు+చున్న+ఆను; వచ్చు చున్నాను=వచ్చు+చున్న+ఆను అని విభజింపవలయు. పోవు చున్నాను=పోవు+చు+ఉన్న+ను; వచ్చుచున్నాను = వచ్చు+చు + ఉన్న + ను అని వ్యాకరించుట స్వరూపవిరుద్ధలక్షణము.

చేయక (అ. శెయ్యాద, క. గెయ్యద) = చేయు + అ + క; అకారము వ్యతిరేకద్యోతకము, కకారము నామవిశేషణ ప్రత్యయము. ఇట్లు చెప్పక కకారము భావార్థకము, అకారము దానికి మునుపు నిరర్థకముగా వచ్చినదని చెప్పుట స్వరూప విరుద్ధలక్షణము. రాక, పోక అను భావనామములందు క ప్రత్యయముగలదు పూనిక, తేలిక అను భావనామములందు కప్రత్యయమును కకారమునకు పూర్వము ఇకారాదేశమును గలవు. భావార్థక క ప్రత్యయమునకు పూర్వము అకారాగమము తెనుఁగుభాషలోఁగాని ఇతర ద్రవిడ భాషలలోఁగాని రాదు. కాబట్టి చేయక అనుపదములో కకారము భావార్థక ప్రత్యయమనియు అకారము దానికి మునుపు ఆగమముగా వచ్చినది యనియు చెప్పుట అశాస్త్రీయము.

ఇదియునుం గాక; కలజి, పడుజి ప్రత్యయములు పరమగునపుడు నుగాగమంబగు. ౨౦-వ సూత్రముచేతను జిత్తు పరంబగునపుడు ధాతువుయొక్క ఉకారమునకు అత్వము వచ్చును.

చేయుం + కలజి = చేయు + అ + న్ + కల =

చేయన్ + కల = చేయంగల, అథవా చేయగల.

కల అనునది అనుబంధమగుటచే

చేయనుగలయనిగాని } రాదు.
చేయన్గలయనిగాని }

అట్లు, చేయు + పడుజి = చేయు + అ + న్ + పడు

చేయంబడు, చేయంబడు.

ఈ వివరముచేత చెయఁబడు అను పదంబునకు నాల్గు అవయవములు ఏర్పడుచున్నవి. అది స్వరూపవిరుద్ధము.

చేయంబడు అను పదమునకు సమానములు అరవమున శెయ్యప్పడు, శెయ్యప్పడు, కన్నడమున గెయ్యల్పడు, గెయ్యి పడు అనునవి. వీనిలో శెయ్యల్పడు, గెయ్యల్పడు ప్రాచీన రూపములు. వానిని జూడఁగా నవి సమస్త ధాతువులని మన ము దెలిసికొనవచ్చును. చక్కఁగాఁ బరిశీలించి చూడఁగా, శెయ్యల్, గెయ్యల్ నామములనియు, పడు ధాతువనియు శెయ్యల్ గెయ్యల్, 'చేయుట' పడు 'ఉత్పత్తియగుట' ఇత రులు చేయు పనిని దనయందుఁ గలిగియుండుట అనగా నిత రుల వ్యాపారములకుఁ గర్మముగా నుండుటయని యర్థము. ఇట్లే తెనుఁగునందును చేయఁబడు అనుపదమునకు చేయన్ 'ఇతరులు చేయుట', పడు, 'తనయందుఁ గలిగియుండుట' అనఁగా నితరుల వ్యాపారమునకుఁ గర్మముగా నుండుటయని యర్థము. 'కుమ్మరవానిచేతఁ గడవ చేయఁబడుచున్నది' అనఁగాఁ గుమ్మర వాఁడు చేయుపనికిఁ గడవ కర్మముగా నున్నది యని యర్థము. ఇట్లు సులభమయిన అర్థము ననుసరించి చేయఁబడు అను పద మును చేయన్ పడు అను రెండవయవములుగా విభజించి, చేయన్ అనుదానిని భావనామముగాను పడు అనుదానిని దాని

తో సమస్తమయిన ధాతువుగాను గ్రహించునది ఎంత సుకరము! ఇదియే వాస్తవ లక్షణము. దానిని నాల్గవయవములు గలిగినదిగా గ్రహించుట అశాస్త్రీయము; స్వరూపవిరుద్ధము. ఇట్టి శాస్త్రములను ఎంత చదివినను మనుష్యునికి జ్ఞానము పుట్టదు. చక్కెరను భుజించునపుడు వేఁపాకుముద్దయందు దానిని పెట్టి ఆవేఁపాకు ముద్దను తినువారు లోకములో నెవరుగలరు! ఋజువుగా నుండు సమీపమయిన దారిని విడిచి నాలుగామడ దూరముచుట్టి కాలునొప్పి తలనొప్పులతోఁ బోవుటకు ఎవరు ఇచ్ఛింతురు! ఆంధ్రభాషా వ్యాకరణములు ఇట్లుండుటఁబట్టి పాఠశాలలలోఁ జదువు బాలురకు ఎంత ప్రయాసము! ఉపాధ్యాయులకు ఎంత ప్రయాసము! ఇంత ప్రయాస సాధ్యములయిన వ్యాకరణములను కష్టపడి చదివినను, చదివినదానిని జ్ఞప్తియందు ఉంచుకొనుట దానికంటెఁ గష్టతరమగుటచేఁ జదివినదంతయు నుపాధ్యాయులకే సమర్పితమగును.

ఈ కారణములచేఁ దెనుఁగుభాషకు మంచి వ్యాకరణము లేకయున్నది. తెనుఁగు, అరవము, కన్నడము, మళయాళము ఈ నాలుగుభాషలనుఁ జక్కఁగాఁజదివి ఒక్కొకభాషయందుండెడు పదములను వ్యాకరణప్రక్రియలను ఇతరభాషలలో నుండు వానితోఁబోల్చి ప్రకృతిప్రత్యయాద్యవయవములను వానిమార్పులనుఁ బరిశీలించి ఈవ్యాకరణమును అనేక సంవత్సరములకుముందు రచియించితిని; దానిని పండితులతోఁ జర్చించుచును, ఎఫ్. ఎ., బి. ఎ. తరగతులయందు బాలురకు బోధించి

వారి యాక్షేపములకు సమాధానముఁ జెప్పుచును, కాల క్రమమున తెలియవచ్చిన దోషములను దిద్దుచును, గ్రంథమును పలుమాఱు శోధించియుండుటఁబట్టి అది యందఱకును ఉపయుక్తమగునని నాకుఁ దోఁచినదానిచే దానిని ముద్రించి విద్వాంసులకు సమర్పించియున్నాను. ప్రాచీన వ్యాకరణములందు దోషములు నాకుఁ దోఁచినట్లు ఈవ్యాకరణములోని దోషములు పండితులకుఁ దోఁచినయెడల వారు నాకుఁ దెలియఁ బఱతురని ప్రార్థించెదను. అట్లు తెలుపు వారలకు మిగులఁ గృతజ్ఞతఁ దెలిపి స్ఖాలిత్యములను దిద్ది ఈగ్రంథమును జక్కఁ జేసికొనుదును.

1896-సం॥
ఏప్రిల్ 28-వ తేది. }

శేషగిరిశాస్త్రి.

శ్రీ

ఆంధ్ర శబ్దతత్త్వము

సంజ్ఞా ప్రకరణము.

1. ఆంధ్రభాషలోని పదములు తత్సమము, తద్భవము, దేశ్యము అని మూఁడు విధములు కలిగినవి.

2 తత్సమము సంస్కృత ప్రాకృతములనుండివచ్చి అక్షర భేదములేక ఉపయోగింపఁబడునది. పదాంతమునందు ప్రత్యయములు చేరునపుడు సంధిచేత వచ్చు వికారములును, ప్రత్యయములులేకయే వచ్చు వికారములును ఉండవచ్చును.

ఉ. దూత, హరి, శ్రీ, రమ, లత, రాముఁడు, కృష్ణుడు, విష్ణువు, శంభుఁడు, గురువు, తరువు, విధాత్రుఁడు, హనుమంతుఁడు, అంగిరుఁడు, అంగిరసుఁడు, మొదలయినవి.

తెనుఁగు.				సంస్కృతము.
దూత	...	...	...	దూతః
హరి	...	...	...	హరిః
శ్రీ	...	...	...	శ్రీః
రమ	...	...	...	రమా
లత	...	...	...	లతా

ఈ పదములయందు సంస్కృత పదములయొక్క అంతమందుండు విసర్గములు లోపించినవి. దీర్ఘములు హ్రస్వములు అయినవి.

రాముఁడు	...	...	రామః
కృష్ణుఁడు	...	...	కృష్ణః
విష్ణుఁడు	...	...	విష్ణుః
శంభుఁడు	...	...	శంభుః
గురువు	...	...	గురుః
తరువు	...	...	తరుః
విధాతృఁడు	...	...	విధాతా
హనుమంతుఁడు		...	హనుమాన్
అంగిరసుఁడు } అంగీరసుఁడు }		...	అంగిరసః

రాముఁడు, కృష్ణుఁడు:—ఈ పదములయందు సంస్కృత పదాంతమునందుండు విసర్గమునకు లోపమును, పుంలింగ ప్రథమైకవచన ప్రత్యయమైన ఉండు ప్రత్యయమును, పూర్వపదమునందుండు అకారమునకు లోపమును వచ్చియున్నవి.

విష్ణుఁడు, శంభుఁడు:—ఈ పదములయందు సంస్కృత పదముల యొక్క అంతమునందుండు విసర్గమునకును తత్పూర్వమయిన ఉకారమునకును లోపమురాఁగా ఉఁడు ప్రత్యయము చేరియున్నది.

గురువు, తరువు:—ఈ పదములయందు విసర్గలోపమును, ఉ ప్రత్యయమును, పదాంతమునందుండు ఉకారమునకును ప్రత్యయోకారమునకును మధ్యమున వకారాగమమును * వచ్చియున్నవి.

విధాతృఁడు:—ఈ పదము విధాతా అను పదముయొక్క ప్రాతిపదికమైన విధాతృ అనుదానికి 'ఉఁడు' ప్రత్యయముచేర్చి ప్రత్యయోకారమునకు లోపముచేయుటచే సిద్ధించునది.

* సంధిప్రకరణము చూడుఁడు.

హనుమంతుఁడు, అంగిరసుఁడు:—ఈపదములను పైఁజెప్పినవాని వలెనే సిద్ధించునవి. హనుమంత్, అంగిరస్ అనునవి తెనుఁగునందు ప్రాతిపదికము. 'అంగిరుఁడు' అను పదంబునందు ఉఁడు ప్రత్యయము చేరఁగా అంగిరస్ శబ్దముయొక్క తుదియందుండు అస్ అనుదానికి లోపము.

ఇవి సంస్కృతసమములు.

'ప్రాకృతమనఁగా' ప్రకృతివలనఁ బుట్టినది. ప్రకృతి సంస్కృతము. ఈ భాష సంస్కృత నాటకములం దుపయోగింపఁబడినది.

తెనుఁగు.		ప్రాకృతము.		సంస్కృతము.
అగ్గి	...	అగ్గీ	...	అగ్నిః
రాణి	...	రాణీ	...	రాజ్ఞీ
తంతి	...	తన్తి	...	తన్త్రీ
సిరి	...	సిరీ	...	శ్రీః
విన్నాణము	...	విణ్ణాణమ్	...	విజ్ఞానమ్

విన్నాణము:—ఇది ప్రాకృత పదమునకు ఉ ప్రత్యయము చేర్చుటచే వచ్చినది విన్నాణమ్+ఉ=విన్నాణము.

ఇవి ప్రాకృతసమములు.

3. తద్భవము సంస్కృత ప్రాకృతములవలనఁ బుట్టినది.

తె.			సం.
సాయము	...	...	ఉ. సహాయః
సామి	...	...	స్వామి
సాదనము	...	...	సాధనమ్
గారాబము	...	...	గౌరవమ్
బస	...	...	వాసః
బసవఁడు	...	...	వృషభః

కందుఁడు ... ... స్కన్దః
పీలి-'పరుస.' ... ... ఆవళిః

4. దేశ్యము ఆంధ్రదేశవ్యవహారసిద్ధమైనది. ఇది ద్రావిడ కర్ణాటకభాషలనుండి వికృతమయ్యో నవికృతమయ్యో వచ్చినదియు, ఆంధ్రదేశముననే కలిగినదియు అని రెండు విధములు గలది అగును

తె. అ.

పడమర:—పడువానమ్ = పడు - 'అస్తమించునట్టి,' వానమ్ - 'ఆకాశము;' 'సూర్యుఁడు అస్తమించునట్టి యాకాశము:' అనఁగా 'పశ్చిమదిక్కు.' మలయాళమునలో పడిఞ్ఞాఱు = పడు ఞాయిఱు, పడు - 'అస్తమించునట్టి', ఞాయిఱు - 'సూర్యుఁడు', 'అస్తమించెడు సూర్యుఁడు,' అనఁగా 'పశ్చిమము.'

నలువ: —నాల్వాయ్ = 'నాలుగు నోళ్లుగలవాఁడు', 'బ్రహ్మ'.

కాలువ: —కాల్వాయ్=కాలు 'ప్రవహించు', వాయ్ - 'మార్గము.'

కైదువు: —కైతుప్పు=కై - 'చేయి', తుప్పు - 'ఆయుధము', 'చేతి యాయుధము.'

కొడవలి:—కొయ్వాళ్=కొయ్ - 'కోయునట్టి', వాళ్ - 'కత్తి'.

కోవెల, కోయిల. } కోయిల్ = కో - 'రాజుయొక్క', ఇల్ - ఇల్లు, 'రాజునగరు'; 'దేవాలయము'

కాణాచి:—కాణియాట్చి=కాణి - 'నేల', ఆట్చి - 'స్వామ్యము.'

వాయి. వాయ్య. } —వాశై*- 'ద్వారము'.

గొయ్యి: —కుటి - 'పల్లము', 'గుంట'.

---

* అరవమునందలి ழ కు బదులు 'జ' ఇందుపయుక్తము.

బుగ్గ: —పొయ్‌గై - 'సరస్సు'.

గ్రొయ్యి:—కుఱతె - 'పల్లమగు.'

వ్రయ్యి:—విరి - 'పగులు'.

గాలి: —కాల్; ప్రాచీనమయిన యీయఱవపదము సాధారణభాషలో కాఱ్ఱు * అని మాఱి వచ్చును.

చీలం: —కీల్.

చినుఁగు: —కిఱి.

గిలుబు: —కళవు 'దొంగతనము.'

గెలివి: —కళిప్పు 'ఉల్లాసము.'

గుదుసు: —కుటతి 'వర్తులము.'

తె. క.

కెలసము: —కెలసవు, అ. కిరిశై, సం. క్రియా. యాంకు సత్వము.

మాట: —మాతు.

గండఁడు:—గండను, అ. కణవన్ - 'పతి.'

మిండఁడు: —మిండను.

ఎచ్చరిక: —ఎచ్చరికె, ప్రా. క. ఎఱుతరువికె. ఎఱుతరు - 'లేయు', ఇకె-భావనామప్రత్యయము; ఎచ్చరికె - 'లేచుట.'

ఎంగిలి: —ఎంజిలు, అ. ఎంజల్, ఎచ్చిల్ - 'ఉచ్ఛిష్టము.'

తండ్రి: —తందెయను, అ. తందైయార్.

క్రోతి: —కోడగితి - 'ఆఁడుకోతి.' ఓకారము దకారమునకు ముందు వచ్చి అకారమునకు ఆదేశమాయెను. గకారలోపము, దకారమునకు రత్వము.

---

* అరవపదముపంచువచ్చెడు అన్వయము కొంచెము ఎచ్చుతక్కువగా తద్వయమువలె పఠించునది. శుద్ధోచ్చారణమును అరవము తెలిసినవారు ఉచ్చరింపఁగా విని తెలిసికొనవలయును.

5. లక్షణ విరుద్ధములైన పదములు గ్రామ్యములు.

ఉ. వస్తాయి, పోతాయి, ఉండాయి, తింటాయి.
వస్తాది, పోతాది, ఉండాది, తింటాది.
చేశాడు. వేశాడు. తీశాడు.

గ్రామ్యము.		సలక్షణము.
వస్తాయి వస్తాది	...	వచ్చుచున్నది
పోతాయి పోతాది	...	పోవుచున్నది
ఉండాయి ఉండాది	...	ఉంటున్నది
తింటాయి తింటాది	...	తినుచున్నది
చేశాడు	...	చేసినాఁడు
వేశాడు	...	వేసినాఁడు
తీశాడు	...	తీసినాఁడు

6. అచ్చులు తమంతటనే యుచ్చరింపఁబడునవి. (అ, ఆ మొదలయినవి) వీనికి స్వరములనియు పేరు.

7. హల్లులు అచ్చుయొక్క సాహాయ్యముచేత నుచ్చరింపఁబడునవి. (క, చ, ట, త, ప, మొదలయినవి.) వీనికి వ్యంజనములనియు పేరు.

8. మాత్ర ఒక రెప్పపాటుకాలమున నుచ్చరింపఁబడునట్టి యక్షరముయొక్క కాలప్రమాణము.

9. హ్రస్వము ఒకమాత్ర కలిగిది.

10. దీర్ఘము రెండుమాత్రలు కలిగినది.

11. ప్లుతము మూడుమాత్రలు కలిగినది.

12. వర్ణము అచ్చులకును హల్లులకును సామాన్య నామము.

13 కారము ఉచ్చారణార్థము వర్ణములకు స్వార్థమునందు వచ్చు ప్రత్యయంబు. (ఉ. అకారము, కకారము, క్షకారాదులు.)

14 అక్షరము అచ్చునకును అచ్చుతోఁ గూడిన హల్లునకును పేరు.

15 అత్తు, ఇత్తు, ఉత్తు, క్రమముగా అకారమునకును, ఇకారమునకును, ఉకారమునకును సంజ్ఞ.

16. కంఠ్యము కంఠమువలన నుచ్చరింపఁబడునది.

17. తాలవ్యము దవడవలన నుచ్చరింపఁబడునది. (తాలువు-దవడ)

18. మూర్ధన్యము నోటిలోని పైభాగమువలన నుచ్చరింపఁబడునది. (మూర్ధన్ - నోటిలోని పైభాగము)

19. దంత్యము దంతములవలన నుచ్చరింపఁబడునది.

20. ఓష్ఠ్యము ఓష్ఠములవలన నుచ్చరింపఁబడునది. (ఓష్ఠము - పెదవి.)

21 స్పర్శము దృఢమయిన స్పర్శము కలది.

22. అంతస్థము మధ్యముగా నుండునది.

23. ఊష్మము శ్వాసముతో నుచ్చరింపఁబడునది.

24. అనుస్వారము ఒక వర్ణముతోఁ జేర్చి యుచ్చరింపఁబడినది. ఉ. ం ఁ.

25. విసర్గము విడువబడునది. ఉః.

26. లోపము ఉండినది లేకపోవుట.

27 ఆదేశము ఉన్నదాని స్థానమున వేఱొకటివచ్చుట.

28. ఆగమము లేనిది వచ్చుట.

29. ప్రత్యయము పదాంతావయవములయిన అండు, ఉండు మొదలయినవి.

30. బహుళము తఱుచు.

31. విభాష, వికల్పము విధి ప్రవృత్తి కలిగియు లేకయు ఉండుట.

32. ఉపధ అంత్యవర్ణమునకు పూర్వమయినవర్ణము.

33. ప్రాతిపదికము ప్రథమాప్రత్యయములు చేరుటకు మునుపు ఉండు సామరూపము.

34 విభక్తి ప్రాతిపదికము ద్వితీయాదివిభక్తులు చేరుటకు మునుపు ఉండు సామరూపము.

35. అంతప్రత్యయము ద్రవిడపదములు తెనుంగునకు వచ్చునపుడు అంతమునందు అర్థవిశేషము లేక, చేర్పఁబడెడు, అ-ఇ-ఉ మొదలయిన ప్రత్యయములు. ఉ.

తె.			అ.
నార	...	...	నార్
కాయ	...	...	కాయ్
వాయి	...	...	వాయ్
చేయి	...	...	కై
నేయి	...	...	నెయ్
కాలు	...	...	కాల్
తోలు	...	...	తోల్
ఏలు	...	...	అళ్
మిన్ను	...	...	విణ్
మన్ను	...	...	మణ్
మను	...	...	వాళ్

క్రియా ప్రకరణము.

---

36. క్రియలకు పురుష లింగ వచనములు గలవు.

37 పురుషములు మూడు, ఉత్తమపురుషము, మధ్యమ పురుషము, ప్రథమపురుషము అని.

38, నేను, మేము, ఏను, నేము, మనము, ఇవి కర్తగా గలిగిన క్రియ ఉత్తమపురుషము. నీవు, ఈవు, మీరు, మీరలు, ఇవి కర్తగాఁ గలిగిన క్రియ మధ్యమ పురుషము. అన్ని నామములును, ఎవఁడు మొదలగు సర్వనామములును కర్తగాఁ గలిగిన క్రియ ప్రథమపురుషము.

ఈ పురుషములను ప్రత్యయములచేతను, అర్థములచేతను తెలిసికొనవలయు. ఉ. నేను చేయుదును. ఈ క్రియలో 'ఉను' ప్రత్యయము ఉత్తమ పురుషమును చూపును. నీకు శుభంబు అగును. 'అగును' అను క్రియలో ప్రథమపురుషవాచకమయిన ప్రత్యయంబు లేదు. దానికిఁ గర్తయయిన 'శుభంబు' అను పదమువలన నది ప్రథమపురుషంబని తెలిసికొనవలయు.

లింగవచనములను గురించి చెప్పవలసిన సూత్రంబులను 'నామప్రకరణమునఁ' జూడుఁడు.

39 పురుష ప్రత్యయములు

(౧) పుంలింగ ప్రత్యయములు.

ఏకవచనము.

* అండు, అఁడు, ఉండు, ఉఁడు.

ద్రవిడ ప్రత్యయము 'అన్' పుంలింగైకవచనము. దానికి 'ఉ' అను అంత ప్రత్యయము చేర్పఁగా, 'అన్ + ఉ' అని యగుచును. ఈ రెంటికిని నడుమ 'డ'కారమును 'న'కారమునకు బిందుపూర్వాదేశమును, అంత్యోకారమును పట్టి అన్ ప్రత్యయముయొక్క 'అ'కారమునకు సామ్యముగా 'ఉ'కారాదేశమును రాఁగా, 'అండు ఉండు' అగును. పూర్ణబిందువునకు అర్ధానుస్వారము వైకల్పికముగ రాఁగా 'అఁడు ఉఁడు' అను ప్రత్యయములును సిద్ధించును.

---

* ద్రా. అన్. ఈ ప్రత్యయము అండు మొదలయిన నాలుగు ప్రత్యయములకు మూలము. ఇవి అరవమునందుండి తెలుఁగునకు వచ్చిన కొన్ని నామములందును వచ్చును. చేయుంగారు = చేయున్ + గారు. గారు పుంలింగబహువచనప్రత్యయము. నాయనింగారు = నాయన్ + గారు (అ. నాయన్ + గళ్), నాయన్ శబ్దమునకు వెనుక ఇకారాగమము రాఁగా, నాయనిగారు అని నిలిచినది. గారు ప్రత్యయముయొక్క గకారమునకు పూర్వముగ అనుస్వారాగమము రాఁగా, నాయనింగారు అని సిద్ధించెను. ఇట్లె అయ్యాంగారు అను శబ్దమునందును అన్ ప్రత్యయము గలదు. అయ్యాంగారు = అయ్యన్ + గారు. ఈ తెనుఁగు పదము అరవమునందు లౌకిక ప్రవృత్తి గలిగిన వైష్ణవులకు బిరుదమయ్యె. ఈ శబ్దమునవలె అమ్మంగార్, అప్పంగార్, అత్తంగార్, అణ్ణంగార్, అను పదంబులు అరవమునందు కల్పింపఁబడినవి.

దాసర్ అను పదము దాసరి అని వికృతమయినట్లు, దాసన్ అను పదము దాసని అని వికృతమయ్యె. దాసనినాఁడు అనఁగా దాసుఁడయిన వాఁడు అని యర్థము. దాసానిపువ్వు అనఁగా దాసుఁడు దేవాలయమునకుఁ జేరిన తోఁటలో భగవత్పూజకుఁగాను పైరు చేసిన పువ్వు. దాసనివాఁడు

ఉ. గండండు	...	గండఁడు
మిండండు	...	మిండఁడు
రాముండు	...	రాముఁడు
కృష్ణుండు	...	కృష్ణుఁడు.

వాఁడు:—అను సర్వనామము ప్రత్యయముగా వచ్చును.

ఉ. చేసినవాఁడు	...	వచ్చినవాఁడు.

అఁడు:—వకారమునకు లోపము రాఁగా, 'వాఁడు అఁడు' అగును.

ఉ. చేసినాఁడు	...	వచ్చినాఁడు.

తనజీవనమునకై కుంకుమము, గంధపుపొడి, పల్లుపొడి, మొదలయినవానిం జేసి అంగడియం దమ్మును. అట్లు చేయఁబడిన పల్లుపొడికి దాసనిపొడి దాసరాపొడి యని పేరువచ్చెను. ఈ దాసని అను పదమె సాతని అని వికృతమయి భగవద్భక్తులయి భగవత్కైంకర్యము జేసెడు బ్రాహ్మణేతరులకుఁ బేరయ్యె. పురాణములందు బ్రాహ్మణేతరులయిన భగవద్భక్తులకు తఱచుగా దాసశబ్ద మూపయోగింపఁబడును. పూర్వము తొండమాన్ చక్రవర్తికిఁ బుట్టలో నావిర్భవించియుండిన తిరుపతి వేంకటరమణస్వామి పూజఁ గావించుటకు రంగదాసుఁడు అనే శూద్రుఁడు తోడాయెను.

"దాసనామ్నా చ శూద్రేణ సహ తం పూజయ ప్రభుం।
త్వదాగమనకాలే తు పాండ్యదేశాత్సుధీశ్శుభః ॥
రంగదాస ఇతి ఖ్యాత శ్శూద్రస్త్వాం సంగమిష్యతి॥"
"పుష్పోద్యాన కరశ్శూద్రః ॥"

బ్రహ్మాండపురాణము, వేంకటాచలమాహాత్మ్యము.

వాస్తవ వ్యుత్పత్తి యిట్లుండఁగా సాతని అను పదంబును సాత్తు అను ద్రవిడధాతువొక్క వ్యతిరేకనామ విశేషణరూపముగాఁ దలఁచి, సాతని వాఁడు అను పదమునకు యజ్ఞోపవీతము మొదలయిన కర్మచిహ్నముల ధరిం

కాఁడు:—'వాఁడు' ప్రత్యయము 'వ'కారమునకు 'క'కారాదేశమువచ్చుట చేత 'కాఁడు' అగును.

గాఁడు:—'వ'కారము 'గ'కారమగుటచే 'వాఁడు, గాఁడు' అగును.

ఈఁడు:—'ఇ' ప్రత్యయము 'అఁడు' ప్రత్యయముతో చేరి 'ఇయఁడు' అగును. 'ఇయఁడు'వలన 'ఈఁడు' వచ్చినది.

కల్లరి+అఁడు = కల్లరియఁడు = కల్లరీఁడు

మొక్కలి+అఁడు = మొక్కలియఁడు = మొక్కలీఁడు

అటమటి+అఁడు = అటమటియఁడు = అటమటీఁడు.

ఁడు: —ఱేఁడు, అ. ఇఱైయన్.

ఇట్టి+అఁడు = ఇట్టియఁడు = ఇట్టీఁడు.

ఎకిమీఁడు—'యజమానుడు.'

రాఁడు, అ. వారాన్, తె. వ్రాఁడు=రాఁడు, వకారలోపము.

లేఁడు, అ. ఇలన్ = తె. ఇలఁడు=లేఁడు.

కాఁడు, అ. ఆగాన్=తె. అగఁడు=కాఁడు.

పోఁడు=పోవఁడు.

కఁడు: —ఒక్కఁడు, అ. ఒరువన్ + ఉ = ఒర్వఁడు = ఒవ్వఁడు = ఒక్కఁడు.

'ఉ'కారలోపము, రేఫవకారములకు వకారద్వయాదేశము, వకారద్వయమునకు కకారద్వయాదేశము.

పనివాఁడు అని అర్థమును ఈకాలములోఁ జేయుందురు. దానికిఁ బ్రమాణముగా విష్ణుచిత్తీయమునందును

"వెరుగు వడియంబులును బచ్చివరుగులొలుపుఁ
బప్పుమధుసూదనార్పోప కరణపేటి
కలును జాఁగ చాతని కులముబలసి" అని చెప్పఁబడియున్నది.

ఈవ్యుత్పత్తి కల్పితము. ఈవిషయమును సవిస్తరముగా వేఱుచోటఁ జెప్పెదను.

(౪) స్త్రీలింగ ప్రత్యయములు.

ఏకవచనము.

అది:—'ఇ' ప్రత్యయము చేరఁగా 'అవన్' అను సర్వనామప్రత్యయము 'అది' అగును. దీనికి దృష్టాంతము.

ఉ. కుళవన్ - కుళతి.

ముదవన్ - ముదతి.

కుళవన్+ఇ; అన్ లోపము,

కుళవ్+ఇ = కుళవి - కుళతి, వకారమునకు తకారాదేశము.

అట్లే అవన్+ఇ = అవి = అది, వకారమునకు దకారాదేశము. అది అను సర్వనామము ప్రత్యయమయినది

ది:—'అది'యొక్క అకారమునకు లోపము. చిన్నది, పెద్దది.

దు:—ఇది నపుంసకప్రత్యయము, ప్రయోగముచే స్త్రీలింగమునకు సిద్ధించినది.

'అదు' అను నపుంసకైకవచనప్రత్యయము 'ఉ'కారంబునకు 'ఇ'కారాదేశంబగుటచే 'అది'యయినది. ఈ 'అది' ప్రత్యయమును పైఁజెప్పిన 'అది' ప్రత్యయమును ఏకస్వరూపములయినప్పటికిని భిన్నప్రత్యయములని తలఁపవలయును.

టి:—పూవుచు పోయినది = పూఁబోనిది = పూఁబోఁడి, 'ని' లోపము, నకారముతోఁ జేరిన ఇత్తునకు లోపము, 'న'కారమునకు 'డ'త్వము; బోఁటి, 'డ'కారమునకు 'ట'త్వము.

తి:—ఉ. ఒరుత్తి = ఒరువన్+ఇ = ఒరువి = ఒరుత్తి. 'వ'కారమునకు 'త'కారాదేశము, ఈ పదము తెనుఁగునందు 'ఒత్తి' అని అయినది.

తె:—'తి' ప్రత్యయముయొక్క ఇకారము ఎత్వమును బొందఁగా 'తె' ప్రత్యయము సిద్ధించినది. ఉ. ఎవతె.

కటి: —ఒరువది = ఒవ్వది=ఒక్కటి, రేఫదకారములకు 'వ'కారద్వయమును 'వ'కారద్వయమునకు 'క'కారద్వయమును ఆదేశముగా వచ్చినవి. దకారమునకు టత్వము.

కలి: —ఒరువది=ఒక్కటి, ఒక్కలి.

కతె: —ఒకతె, 'కతి' ప్రత్యయముయొక్క 'తి'కారమునకు 'తె' ఆదేశమయివచ్చెను.

ఆ: —ఆకారాంత స్త్రీలింగపదములు సంస్కృతమునుండి తెలుఁగునకు రాఁగా అంతమునందుండు ఆకారమునకు హ్రస్వమగును. రమ, లత, వనిత.

(3) పుంస్త్రీలింగ ప్రత్యయములు

బహువచనము.

అరు: —వారు = అవరు = అ + అరు, అకారము పరామర్శార్థక విశేషణము, దీనికిని అరు ప్రత్యయమునకును నడుమ వకారము * వర్ణప్లుతిచేత 'అవరు వారు' ఆయెను.

రు: —తారు=తమరు; తేరు, అ. ఇలర్ = ఇలరు = తేరు; కౌరు, అ. ఆగార్=అగరు = కౌరు; మీరు, ఇమ్+అరు = ఇమరు = మీరు.

వరు: —అ. ఇవరు=ఇ+వరు=వీరు, ఎవరు=అ. ఎవర్=ఎ+వర్.

కరు: —అ. ఒరువర్=ఒర్వరు=ఒక్కరు, ఒకరు.

కురు: —అ. పలవర్ = పలుగురు, పెల్కురు, పెక్కురు. అకారమునకు ఎత్వము, లకార గకారములకు కద్వయాదేశము.

---

* వర్ణప్లుతి అనఁగా ఒక అక్షరము తానుండుచోటనుండి వేరొకచోటు దుమికి అచ్చటనుండు వర్ణమునకు ఆదేశముగా వచ్చుట. దీనిని 'అక్షరప్రకరణమునందుఁ జూడుము.

అంత ప్రత్యయోకారమును బట్టి ప్రత్యయాదియయిన అత్తున కుత్వము.

గురు: —పలుగురు=అ. పలవర్, పలువురు. నకారమునకు గత్వము, ఇరుగురు, మూగురు, నలుగురు

దఱు: —అ. అనైవర్ = అనైవరు = అన్వరు = అందరు; ఐకారలోపము, వకారమునకు దత్వము, నకారమున కనుస్వారము. అందరు శబ్దమునకు లు ప్రత్యయము చేరఁగా, అందరు+లు = అందఱు, రేఫ లకారములకు ఱత్వము, అందఱు, అ. అనైవర్, క. అనిబరు. ఇందఱు, అ. ఇనైవర్, క. ఇనిబరు. ఎందఱు, అ. ఎనైవర్, క. ఎనిబరు. అ. ఇరువర్ = ఇర్వరు=ఇర్దరు=ఇద్దరు. అందఱువలె, ఇద్దఱు.

అలు: —వనితలు, అన్నలు, పెద్దలు, వారలు.

ఉలు: —రాములు, జనులు, మహాత్ములు, మునులు, ఋషులు. అలు ప్రత్యయోకారమునుబట్టి ప్రత్యయాదియయిన అత్తునకు ఉత్వము. ఈ 'అలు, ఉలు' ప్రత్యయములయుత్పత్తిని 'విభక్తిప్రకరణము' నఁజూడుము.

లు: —శ్రీలు, స్త్రీలు.

పైఁజెప్పిన రు లు ప్రత్యయములు సంధిచేత 'ద్రు, ర్లు, ఱు' అనియుం ఇంక పలువిధములుగాను వికృతిని జెందును. 'నామప్రకరణముఁ' జూడుము.

వారు: —సర్వనామము ప్రత్యయమాయెను. ఉ. చేసినవారు, చేయువారు.

గారు: —వారు ప్రత్యయముయొక్క వకారమునకు గాదేశము. ఉ. అయ్యంగారు, రాజుగారు, అ. గళ్ ప్రత్యయము దీనికి సంబంధించినది.

(౮) నపుంసకలింగ ప్రత్యయములు.

ఏకవచనము.

అము: —ఆ. అమ్, సం. అమ్. అమ్+ఉ=అము.

ఉ. కులము, వనము, దేశము.

అంబు: —ఆ. అమ్+ఉ = అమ్+బ్+ఉ, బకారాగమము, మకారమునకు అనుస్వారాదేశము; ఉ. కులంబు, వనంబు, దేశంబు.

అమ్ము: —అంబు ప్రత్యయమునందొక్క బకారమునకు మద్విత్వంబు.

ఉ. కులమ్ము, వనమ్ము, దేశమ్ము.

అదు: —తనదు, ఆ. తనదు. చేయదు.

అది: —ఆ. అదు=అది, ఉత్తునకిత్వము.

ఈ ప్రత్యయము స్త్రీలింగమునందు వచ్చు 'అది' అను ప్రత్యయముతోను ఏకరూపమయినప్పటికిని, ఆరెండు ప్రత్యయములను వేరువేరు అని గ్రహింపవలయును.

ది: —చిన్నది, పెద్దది, రానిది, పోనిది.

దు: —రాదు, ఆ. వారాదు, తె. వ్రాదు=రాదు, వకారలోపము.

పోదు = పోవదు.

లేదు, ఆ. ఇలదు = లేదు.

కాదు, ఆ. ఆగాదు = తె. ఆగదు = కాదు.

నాదు, ఆ. ఎనదు.

నీదు, ఆ. ఉనదు.

కద్దు = కలదు.

వద్దు = వలదు.

డు: —ఒండు, అ. ఒన్ఱు, క. ఒందు, ఒందుయొక్క దకారమునకు డత్వము.

కటి: —ఒరువది=ఒర్వది, ఒక్కటి. స్త్రీలింగైకవచనమునందు 'కటి' ప్రత్యయమును జూడుము.

టు: —అటు, ఇటు, ఎటు; అ. అఙ్గు, ఇఙ్గు, ఎఙ్గు.

అను: —అ. అన్+ఉ=అను; అరవమునందుండు, 'అమ్' ప్రత్యయముయొక్క 'మ'కారమునకు 'న'త్వము. కలను, అ. కలన్.

కొలను ,, కుళన్.

నెలను ,, నిలన్.

ను: —అ. మరన్=తె. మరను=మ్రాను.

అరవమునందు 'మరము' శబ్దముయొక్క తుది 'మ'కారమునకు నకారాదేశము రాఁగా 'మరన్' అను రూపము వచ్చెను. 'మరన్' శబ్దము అంత ప్రత్యయమయిన 'ఉ'కారముతోఁ జేరి 'మ్రాను' అని సాక్షిప్తమయ్యె.

అంకు } అన్+కు=అంకు

అఁకు } అఁకు

కుళంగళ్ అను అరవశబ్దము 'ఉ' ప్రత్యయము చేరఁగా, కుళంగళు, కొలంకులు అని మాఱినది. ఇట్టి పదములందుండు 'కులు' ప్రత్యయమును తెనుఁగువారలు 'కు+ఉలు' అని విభజించి, 'ఉలు'వును మాత్రము బహువచన ప్రత్యయముగా గ్రహించిరి. అట్టుచేయుటచేత ప్రత్యయావిభాగమయిన 'కు'కారము పూర్వమయిన ఏకవచనప్రత్యయముగు 'అన్' అనుదానితోఁ జేర్పఁబడియె.

కలంకు, కలఁకు = కలన్+కు.

కెలంకు, కెలఁకు = కెలన్+కు.

కొలంకు, కొలఁకు = కొలన్+కు.

గవంకు, గవఁకు = గవన్+కు.

గు: —రేవు + గు = రేంగు = రేఁగు.

గోవు + గు = గోంగు = గోఁగు.

మడి + గు = * మడుఁగు.

అడి + గు = అడుగు

పిడి + గు = పిడుగు

ఏన + గు = * ఏనుఁగు

పులు + గు = * పులుఁగు

కలంకు మొదలయిన శబ్దములలో గువర్ణకము ఏకవచనమునకు పాక్షికముగాఁ జేర్పఁబడినట్లు మడి మొదలయిన శబ్దములలో గువర్ణకము నిత్యముగాఁ జేర్పఁబడెను.

ఁకు: —మ్రాఁకు. మరను+కు = మ్రాన్+కు = మ్రాఁకు.

క: —చిలి+క = చిలుక

ఎలి+క = ఎలుక

మి: —అ. ఎవన్ = ఏన్ = ఏని = ఏమి. 'ఏన్' అను అరపపదమునకు ఇత్తు అంత ప్రత్యయము. నకారమునకు మత్వము.

సు: —'దు' ప్రత్యయముయొక్క 'ద'కారమునకు 'శ'త్వము రాఁగా 'శు' అయ్యె; 'శు' తెనుఁగునందు 'సు' అగును.

గడుసు, అ. కడిదు.

పులుసు, ,, పులిదు.

బిరుసు,

లేసు, ,, ఎలిదు, లేశు.

---

* మడుఁగు, ఏనుఁగు, పులుఁగు, అనుని పదములందు 'గు'కారమునకు పూర్వము అర్ధానుస్వారము అనావశ్యకముగా వచ్చియున్నది.

* ౧౮ వ పుటలోని వ్యాఖ్యానమును జూడుము.

అరవములో 'శిఱిశు, పెరిశు, పుదిశు, లేశు మొదలయినవి 'శిఱిదు, పెరిదు, పుదిదు, ఎళిదు' మొదలయినవానికి బదులుగా గ్రాహ్యము నందు వచ్చును.

బహువచనము.

అలు: —లతలు, గోడలు.

ఉలు: —తరువులు,

ధేనువులు. స్త్రీ పుంలింగ బహువచనప్రత్యయమును జూడుము.

కలు: —చిలుకలు, చిలి (అ. కిలి) + కలు (అ. గళ్)
ఎలుకలు, ఎలి (అ. ఎలి) + కలు (అ. గళ్)
ఎమ్ముకలు, ఎమ్ము (అ. ఎన్బు) + కలు (అ. గళ్)
అరవములో ఎలుంబు అనుపదము ఎన్బు అని సంక్షిప్తమయ్యె; ఎన్బు తెనుఁగునందు ఎమ్ము అయ్యె.

కులు: —కొలంకులు, కొలను (అ. కుళన్) + కులు (అ. గళ్)
కలంకులు, కలను (అ. కళన్) + కులు (అ. గళ్)

గులు: —ఏనుఁగులు, ఏన (అ. ఆనై) + గులు (అ. గళ్)
రేఁగులు, రేను, + గులు (అ. గళ్)
గొడుగులు, గొడ (అ. కుడై) + గులు (అ. గళ్)

గలు: —గానుఁగలు, గానము (అ. కాణమ్) + గలు (అ. గళ్)
వెలఁగలు, వెల (అ. విళ) + గలు (అ. గళ్)

అవి: —చేసినవి, చేయుచున్నవి.
వచ్చినవి, వచ్చుచున్నవి.

అవు: —చేయవు, కొట్టవు, తిట్టవు.

వు: —రావు, లేవు, తేరవు. కావు=అగవు=అగు+అవు. పోవు.

వి: —చేయనివి, కానివి, రానివి.

(౧) ఉత్తమపురుష ప్రత్యయములు.

ఉత్తమ మధ్యమ పురుషంబులందు వచ్చెడు ప్రత్యయములన్నియు సర్వనామములయొక్క వికృతంబులు.

ఏకవచనము.

ఆను:—చేసినాను = చేసిన+ఏను.

అను:—చేసెదను = చేయుంవ+ఏను.

వకారము భవిష్యత్కాలవాచకమైన ఆగమము; వకారమునకు దకారాదేశము.

ఉను:—చేయుదును = చేయుంవ+ఏను.

ఇని:—చేసితిని = చేసిన+ఏను.

ను:—లేను, ఇలను (అ. ఇల్లేన్.)

బహువచనము.

ఆము:—చేసినాము = చేసిన+ఏము.

అము:—చేసెదము }
ఉము:—చేయుదము } చేయుంవ+ఏము.

చేయుదును, చేసెదను అనుపదములవలె వచ్చినవి.

ఇమి:—చేసితిమి = చేసిన+ఏము.

ము:—లేము = ఇలము (అ. ఇల్లేమ్.)

(౨) మధ్యమపురుష ప్రత్యయములు.

ఏకవచనము.

ఆవు:—చేసినావు = చేసిన+ఈవు.

అవు:—చేసెదవు }
ఉవు:—చేయుదువు } = చేయుంవ+ఈవు.

చేసెదను, చేయుందును అను క్రియలను జూడుము.

ఉ: —చేసెదు = చేయుందువు. ఉవుయొక్క వువర్ణమునకులోపము.

చేయుదు=చేయుందువు.

ఇవి: —చేసితివి = చేసిన+ఈవు

ఇ: —చేసితి = చేసిన+ఈవు.

వు: —లేవు=ఇలవు (అ. ఇల్లయ్.)

కావు=అగవు (అ. అగాయ్.)

బహువచనము.

ఆరు: —చేసినారు = చేసిన+ఈరు.

అరు: —చేసెదరు = చేయుంద+ఈరు.

ఉరు: —చేయుందురు = చేయుంద+ఈరు.

ఇరి: —చేసితిరి = చేసిన+ఈరు.

రు: —లేరు = ఇలరు (అ. ఇలర్.)

ఈ ప్రత్యయములో కొన్ని క్రియలకును నామములకును సామాన్యముగానుండును. కొన్ని క్రియలకుమాత్రము కొన్ని నామములకుమాత్రము వచ్చును.

40. ఆఖ్యాతము, క్రియ - ఈ రెండును ధాతువలనఁ బుట్టి వ్యాపారమును దెలుపునట్టి వచ్చుచున్నాఁడు, వచ్చి మొదలయిన పదములను దెలుపును.

ధాతువు ఏకవ్యాపారమును బోధించి ప్రత్యయము మొదలయినవానిచే విభిన్నములయిన ఆఖ్యాతరూపముల కన్నిటికిని సామాన్యమయిన అవయవము. దానివలనఁ గ్రియాపదములు ప్రత్యయాదులచేరికచే సాధింపఁబడును.

చేసెను, చేసిరి, చేయుచున్నాఁడు, చేసెడిని, చేసెదరు, చేయుదురు, చేఁత మొదలయిన క్రియలయందు చేయుసామాన్యభాగము అగుటచేత దానికి ధాతువు అని పేరు.

41 ధాతువు సామాన్యముగ ఉకారముతోఁ జేరియే వచ్చుటఁబట్టి దానిని ఉకారాంతముగానే కోశములందు ప[illegible]యించినారు.

42 అజంత హలంత ధాతువులకు ఈ ఉకారమును చేర్పఁగా అది యకార వకారాగమములఁ బొంది అనేక విధములయిన సంధివికారములతో మాఱియుండును. ఆమార్పులచేత ననేక ధాతువుల నిజస్వరూపము మఱఁగియుండును.

ఉదాహరణములు.

తె.		అ.	తె.		అ.
కట్టు	...	కట్టు.	ఆడు	...	ఆడు.
పడు	...	పడు.	పాడు	...	పాడు.
ఇడు	...	ఇడు.	వేఁడు	...	వేణ్డు.

ఈ ధాతువులు అరవమందును తెనుఁగునందును ఏకరూపములయినవి.

అ. వేణ్డుయొక్క ణకారము తెనుఁగునందు అర్ధానుస్వారముగా నున్నది.

తె.		అ.	తె.		అ.
కను	...	కాణ్.	మాయు	...	మాయ్.
తిను	...	తిన్.	పాయు	...	పాయ్.
మాను	...	మాణ్.	వేయు	...	వేయ్.
కోయు	...	కొయ్.	మేయు	...	మేయ్.
చేయు	...	శెయ్ *	అరు	...	అర్.

* అరవపదముయొక్క ఆద్య శవర్ణమునకు తెనుఁగున చత్వము.

ఈ ధాతువులయందు హలంతములయిన అరవధాతువులు తుదియందు ఉ ప్రత్యయమును బొంది తెనుఁగునను వచ్చియున్నవి. అ. కాణ్ యొక్క ణకారమునకు తెనుఁగున నత్వమును ఆకారమునకు హ్రస్వాదేశమును వచ్చినవి. కాయ్, శెయ్ ధాతువులయొక్క స్వరమునకు దీర్ఘము.

తె.		అ.
వ్రాయు	...	వరి
క్రోయు	...	కుఱి
క్రయ్యు-'శబ్దించు'		కరై 'రోదనముచేయు' 'పిలు'
వ్రయ్యు	...	విఱి 'బ్రద్దలగు'.

ఈ ధాతువులలోను అరవధాతువుల తుదియందు ఉప్రత్యయమును చేర్చుటచేత తెనుఁగుధాతువులు పుట్టినవి. అరవధాతువుల మొదటి అచ్చులు వర్ణప్లుతి విధిచేత పరమయిన హల్లులకువెనుక దుమికి అచ్చుటయందు అచ్చులకు ఆదేశములయినవి అట్లయినను వరిధాతువుయొక్క అకారము ఆకారముగను, కుఱిధాతువుయొక్క ఉకారము ఒకారముగను, విఱిధాతువుయొక్క ఇకారము ఆకారముగను మాఱినవి.

తె.		అ.	తె.		అ.
తనియు	...	తణి	కలయు	...	కల
తెలియు	...	తెరి	నలియు	...	నలి
మడియు	...	మడి	మలియు-'వ్యాపించు'.	...	మలి - 'అధికమగు'
మొనయు	...	మునై			
కుదియు-'తగ్గు'.		కుఱై-'పల్లమగు'.	పదయు		పదై
కదియు-'సమానమగు'		కది 'శ్రేష్ఠుఁడగు'.	పడియు		పడి

వీనిలో అరవధాతువులకు తెనుఁగున ఉ ప్రత్యయము చేరఁగా ఆప్రత్యయమునకును ధాత్వంతమునందుండు అచ్చునకును నడుమ యకారము ఆగమముగ వచ్చియున్నది. తణియొక్క ణకారము నకారమయ్యె, తెరియొక్క రేఫము లకారమయ్యె.

తె.		అ	తె.		అ.
అఱచు	...	అఱై	ముడుచు	...	ముడి
తెఱచు	...	తిఱ	కుడుచు	...	కుడి
వెఱచు	...	విఱ	విడుచు	...	విడు
మొలచు	...	ముళై	కడచు	...	కడ
కఱచు	...	కడి	నడచు	...	నడ
తుడుచు	...	తుడై	ఉఱచు	...	ఉరి
మడుచు	...	మడి	ఈడుచు	...	ఇడు

వీనిలో అరవధాతువుయొక్క తుదియందు చుప్రత్యయము చేర్పఁబడియె. చుప్రత్యయోకారమును బట్టి తుడుచు మొదలయిన అయిదు ధాతువులలో అరవ ధాత్వంతమునందు ఇకారైకారములకు వర్ణసమీకరణవిధిచే నుత్వము. అఱైయొక్క ఐకారమునకు అత్వము. ముళైయొక్క ఉకారమునకొత్వము, ళకారమునకు లత్వము. ఉరియొక్క రేఫమునకు లత్వము. ఇటు వికృతిచేత ఈడు అయి చుప్రత్యయమును బొందెను.

తె.		అ.	తె.		అ.
ఇచ్చు	...	ఈ	తెచ్చు	...	తా
నోచ్చు	...	నో	పుచ్చు	...	పెఱు
వచ్చు	...	వా	పుచ్చు	...	పుటు
గ్రుచ్చు	...	కో	విచ్చు	...	విరి

అరవధాతువులకు చుప్రత్యయము చేర్పఁబడినది. చుప్రత్యయమునకు పూర్వముగ ఈ, నో, వా, తా ధాతువుల అచ్చునకు హ్రస్వత్వము. కో

యొక్క తుదియందు రేఫాగమమువచ్చి కోర్ అని నిలువఁగా వర్ణప్లుతిచేత కోర్ అనునది క్రో అయ్యె. చు ప్రత్యయముచేరఁగా, క్రో + చు అనినిలిచి గ్రుచ్చు అని పరిణమించె. విరి, పెఱు ధాతువుల రేఫ ఱకారములకు వానిచోఁజేరిన అచ్చులకును లోపము, చు ప్రత్యయ చకారమునకు ద్విత్వము. పుఱుయొక్క ఱకారమునకు రేఫము ఆదేశముగా వచ్చి చు ప్రత్యయముచేరఁగా, లోపించినది, చు ప్రత్యయ చకారమునకుద్విత్వము.

తె.		అ.
మ్రింగు	...	విఱుంగు
బ్రుంగు	...	ముఱుంగు
వంగు	...	వణంగు, వళై.

వీనిలో, విఱుంగు ముఱుంగులయొక్క ఱకారమునకు రేఫత్వము. విఱుంగుయొక్క వకారమునకు మత్వము, ఇకారమునకులోపము. బ్రుంగు ధాతువునందు ముఱుంగు మకారమునకు బత్వము; ఉలోపము. వణంగు యొక్క ణకారమునకు లోపము.

తె.		అ.	తె.		అ.
కాఁగు	...	కాయ్	మాఁగు	...	మాయ్
చాఁగు, సాఁగు	...	శాయ్	తోఁగు	...	తోయ్
			మూఁగు	...	మాయ్.

వీనిలో అరవధాతువుల తుదియందు గు ప్రత్యయము చేర్పఁబడెను. ధాత్వంత యకారమునకు లోపమును దాని స్థానమున అర్ధానుస్వారమును వచ్చినవి.

తె.		అ.	తె.		అ.
ఎఱుంగు	...	అఱి	నలుఁగు	...	నలి
ఉడుగు	...	ఒడి	నుడుగు	...	నుడి
విరుగు	...	విరి	మఱుఁగు	...	మఱై

కలుగు ... కిడై మలఁగు ... మఱై
చినుగు ... కిఱ విడుగు-'వికసించు' ... విడి - 'సూర్యుఁడు
తిరుగు ... తిరి ప్రకాశించుట.'
తొఁగు ... తుఱ పొదుగు-'మూయు' ... పుదై (పూడు
దిగు, డిగు ... ఇఱ చు).

ధాతువుల తుదిని 'గు' ప్రత్యయము చేర్పఁబడియె. తుఱ, ఇఱతప్ప మిగిలిన ధాతువులయంతము నందుండు అచ్చులకు అకారమును ఉకారమును ఆదేశములయినవి. 'అఱి'యొక్క 'అ'కారమునకు 'ఎ'త్వము; 'ఒఱ' ధాతు ఒకారమునకు 'ఉ'త్వము. 'కిఱ'యొక్క 'క'కారమునకు 'చ'త్వము, 'ఱ'కారమునకు 'న'త్వము. 'ఇఱ'యొక్క 'ఱ'కారమునకు 'ద'త్వ 'డ'త్వములు రాఁగా, 'ఇఱ, ఇది-ఇడి' అయినది. 'ఇది - ఇడి' ఈ రెంటికిని 'గు' ప్రత్యయమును, 'ఇ'కారమునకు లోపమును రాఁగా, 'దిగు, డిగు' అనుధాతువులు వచ్చినవి. 'ఇది'కి 'గు' ప్రత్యయము వచ్చి, ధాత్వంతేకారమునకు అకారమును గకారమునకు పూర్వమున అనుస్వారాగమమును రాఁగా 'ఇదంగు' అను రూపము వచ్చును, 'ద'కారమునకు రేఫ ఱకారాదేశమును ఇత్తున కెకారాదేశమును రాఁగా, 'ఎరంగు, ఎఱంగు' అను ధాతువులు తెనుఁగునందు వచ్చినవి.

ఉండు ... ఇరు. పండు ... పఱు.
నిండు ... నిరవు. పిండు ... పిఱి.

'ఇరు' ధాతువుయొక్క 'ఇ'కారమునకు 'ఉ'త్వమును, రేఫమునకు 'న'త్వమును, దానికిపరంబుగ 'డ'కారాగమమును వచ్చినవి. 'నిరవు' ధాతువు 'నిరు' అనురూపమును బొంది, రేఫమునకు 'న'త్వమును 'న'కారమునకు పరంబుగ 'డ'కారాగమమును రాఁగా 'నిండు' అయినది. 'పఱు, పిఱి' ధాతువుల 'ఱ'కారమునకు 'ణ'త్వమును 'డ'కారాగమమును, 'పిఱి'యొక్క తుది 'ఇ'కారమునకు 'ఉ'త్వమును వచ్చినవి.

తె.		అ.	
కప్పు	...	కరప్పు	భా. నా. మఱాయుంట.
గెబ్బు	...	కళవు	భా. నా. దొంగలించుట.
ప్రబ్బు	...	పరవు	
ఓము	...	ఓమ్బు	
నోము	...	నోన్బు	భా. నా. నోముచేయుట.
వెమ్ము	...	వెమ్బు	

'కరప్పు' శబ్దముయొక్క రేఫమునకును దానితోఁజేరిన 'అ'కారమున కును లోపము. 'కళవు'యొక్క 'ళ'కారమునకు లోపమును 'వ'కారమునకు 'బ'త్వమును ద్విత్వమును వచ్చినవి. 'పరవు' యొక్క మొదటి 'అ'కారము నకు లోపము. 'వ'కారమునకు 'బ'త్వమును ద్విత్వమును వచ్చినవి. 'ఓమ్బు' యొక్క 'బ'కారమునకు లోపము. 'నోన్బు'యొక్క 'నబ'లకు 'మ'కారా దేశము. 'వెమ్బు'యొక్క 'బ'కారమునకు 'మ'త్వము.

48. సంస్కృతమునుండి తెనుఁగునకు వచ్చు ధాతువు లును, ధాతుభిన్నమై ధాతువుగా నుపయోగింపఁబడు శబ్దము లును అంతమునందు ఇంచు అను ఆగమమునుఁ బొందును.

లఘువయిన 'ఇ, ఉ, ఋ, ఌ,' ఉపధగాఁ గలిగిన హలంతధాతువులకు 'ఇంచు' పరంబగునపుడు గుణము వచ్చును. ఇకారమునకు 'ఏ,' ఉకార మునకు 'ఓ' ఋకారమునకు 'అర్' గుణములు అనఁబడు.

ఉ. భిద్	...	భేదించు	బుధ్	...	బోధించు
ఛిద్	...	ఛేదించు	పుష్	...	పోషించు
వృత్	...	వర్తించు	నృత్	...	నర్తించు

49. అజంతములును ఏకాక్షరములు నయిన ధాతువు లకు ఇంచు పరంబగునపుడు ఇ కారమునకు అయ్, ఉ కార

మునకు అవ్; ఋకారమునకు అర్, అనునవి యాదేశంబు లగును.

ఉ.	క్షి	...	క్షయించు	వృ	...	వరించు
	జి	...	జయించు	హృ	...	హరించు
	ద్రు	...	ద్రవించు	భృ	...	భరించు
	స్రు	...	స్రవించు	ధృ	...	ధరించు
	భూ	...	భవించు	స్మృ	...	స్మరించు

50 క్రియలయొక్క అవయవములు మూఁడు. ధాతువు, కాలవాచకాగమము, ప్రత్యయము. వ్యతిరేక క్రియ యందు అభావ వాచకాగమమును గలదు.

51 కొన్ని క్రియలయందు ధాతువుమాత్రముండును.

ఉ. కొట్టు - తిట్టు - ఎత్తు - తిను - విను - అను - రా, పో, తే, ఈ. తెనుఁగు ధాతువులన్నియు ఉకారాంతములే. అంతమునందుండు ఉయు కారము ప్రత్యయమని వ్యవహరింపఁబడినను అది యుచ్చారణార్థమే చేర్పఁబడియుండుటచే దానికి అవయవత్వము లేదు.

52 కొన్ని క్రియలయందు ధాతువు, ప్రత్యయము అను నీరెండు అవయవములే యుండును.

ఉ. తేస్తు=తేను+ఉము. ఉము మధ్యమపురుషైకవచనము.
కలను=కల+అను. అను ఉత్తమపురుషైకవచన ప్రత్యయము.
కలఁడు=కల+అఁడు అఁడు ప్రథమపురుషైకవచనప్రత్యయము.

53. కొన్ని క్రియలయందు ధాతువు కాలవాచకాగమము ప్రత్యయము ఈమూఁడు అవయవములును గలవు.

ఉ. చేయుదును=చేయు+ఉద+ఉను.

చేసితిని =చేయు+ఇత+ఇని.

54. వ్యతిరేక క్రియలయందు కాలవాచకాగమము, ప్రత్యయము, ధాతువునకును ఆగమమునకును మధ్యమున అభావార్థకమయిన అకారాగమమును గలవు.

ఉ. చేయనివాఁడు=చేయు+అ+ని+వాఁడు.

55. క్రియలు పూర్ణక్రియలనియు అపూర్ణక్రియలనియు ద్వివిధములు. వీనికే క్రమముగా సమాపకక్రియ అనియు, అసమాపకక్రియ అనియు, పేళ్లుగలవు. వాక్యమును పూర్తి చేయునది పూర్ణక్రియ; పూర్తి చేయనిది అపూర్ణక్రియ.

ఉ. రాజు వచ్చెను. ఇక్కడ వచ్చెను అనుదానితో వాక్యము పూర్ణము అగుచున్నది.

రాజు వచ్చి నగరమునకుం బోయెను. ఇక్కడ వచ్చి అను పదముతో వాక్యము ముగియదు. పోయెను అను పదముతో ముగియుచున్నది.

56. పూర్ణక్రియలు నాలుగువిధములు.

(౧) వర్తమానార్థకము.

(౨) భూతార్థకము.

(౩) భవిష్యదర్థకము.

(౪) ప్రార్థనాద్యర్థకము.

57. ఆరంభింపబడి ముగియని కార్యమును తెలుపునది వర్తమానార్థకము.

58 సమాప్తమయిన కార్యమును తెలుపునది భూతార్థకము.

59. రాఁగల కార్యమును దెలుపునది భవిష్యదర్థకము.

60. ప్రార్థన, ఆజ్ఞ, విధి, ఆశీస్సు (శుభేచ్ఛ) ఈ అర్థములు గలిగినది ప్రార్థనాద్యర్థకము.

రా, రమ్ము. పోవుము, వచ్చునది, పోవుతన్. కాతన్.

ఈరూపములలో నొక్కొక్కటికిని పైఁజెప్పిన అర్థములు ప్రయోగానుసారముగ సంభవించుటచేత ఆయర్థముల నన్నిటిం జేర్చి ఆక్రియలకు ప్రార్థనాద్యర్థకమని సంజ్ఞ చెప్పంబడెను.

భూతార్థకము రెండువిధములు ;

ఉ. (1) వచ్చినాఁడు, వచ్చినది, వచ్చినారు, మొదలయినవి.

(2) వచ్చెన్, వచ్చిరి, వచ్చెలివి, మొదలయినవి.

61 భవిష్యదర్థక పూర్ణ క్రియలలో రెండువిధములు గలవు.

(౧) శుద్ధము—ఉ. చేసెదము, చేయుదుము, వచ్చెదము, వత్తుము.

(౨) సమస్తము—రెండు పదములుచేరి భవిష్యదర్థమును ఇచ్చునట్టి రూపము.

ఉ. చేయఁగలను, రాఁగలను, పోఁగలను. ఇచ్చుటచేయన్, రాన్, పోన్, అనుపదంబులు భావనామంబులు. అవి కలను అనుక్రియయొక్క ధాత్వర్థమయిన కలిగియుండుట అను కార్యమునకు కర్తృపదంబులు. కలను 'కలిగినవాఁడను' చేయన్ 'చేయుట'; 'చేయుట యను క్రియ నాయందు గలిగి

యున్నది' అనియర్థము. ఆయర్థముచేత నేను ఇఁకఁ జేయఁబోవుచున్నాను అనెడి తాత్పర్యము సిద్ధించుచున్నది. ఈతాత్పర్యమే చేయఁగలను అనెడు సమస్తక్రియకు అర్థము.

ఇట్లేరాఁగలను, పోఁగలను, అను సమస్త క్రియలకు వత్తును, పోదును అని అర్థము సిద్ధించుచున్నది

ఈక్రియల స్వరూపమిట్లుండఁగా చేయఁగలను అను దానిని ముఖ్య భవిష్యదర్థకమయిన క్రియగా గ్రహించి శుద్ధ భవిష్యద్రూపమయిన చేయుదును, చేసెదను, అను క్రియారూపములకు తద్ధర్మార్థకమని పేరు పెట్టుట యుక్తముకాదు. దానిచేత క్రియా స్వరూపము తెలియక మఱఁగియుండును.

౭౨. వర్తమానార్థకము మొదలయిన మూఁడురూపములకు పదవ్యుత్పత్తినిఁబట్టి సమస్తపదములుగా గ్రహింపవలయు వానిలో పూర్వపదములు ధాతుజన్యనామ విశేషణములు. ఉత్తరపదములు సర్వనామములు.

వర్తమానార్థకము.

ఉ. ప్ర వచ్చుచున్నాఁడు=వచ్చుచున్న+వాఁడు పు. ఏ.
వచ్చుచున్నది =వచ్చుచున్న+అది. స్త్రీ. ఏ.
వచ్చుచున్నారు =వచ్చుచున్న+వారు. స్త్రీ. పు. బ
వచ్చుచున్నది =వచ్చుచున్న+అది. న. ఏ.
వచ్చుచున్నవి =వచ్చుచున్న+అవి. న. బ.
మ. వచ్చుచున్నావు =వచ్చుచున్న+ఈవు.
,, వచ్చుచున్నారు =వచ్చుచున్న+ఈరు.
ఉ. వచ్చుచున్నాను =వచ్చుచున్న+ఏను.
,, వచ్చుచున్నాము =వచ్చుచున్న+ఏము.

63. భూత. (1) వచ్చినాఁడు } వచ్చిన+వాఁడు.
వచ్చినవాఁడు }

తక్కినవి పైఁజెప్పినట్లు ఊహించుకోవలయును.

(2) వచ్చెన్ అనునది సంక్షిప్తరూపము. వచ్చినది, వచ్చినవి, వచ్చినాఁడు, ఈమూఁటికిని సామాన్యరూపంబు.

వచ్చితివి=వచ్చిన+ఈవు. వచ్చితిని=వచ్చిన+ఏను.
వచ్చితిరి=వచ్చిన+ఈరు. వచ్చితిమి=వచ్చిన+ఏము.

తకారము భవిష్యత్కాలవాచకము; అది సత్వమునుబొంది కొన్ని రూపంబులందు వచ్చును. తకార నకారములకు పూర్వమున ఇకారము ఆగమము.

64. భవిష్య. (1) వచ్చును.
వచ్చెడిని.
వచ్చెడును.

భూతంబునందు వచ్చినాఁడు, వచ్చినది, వచ్చినవి అనునవి వచ్చెన్ అనిసంక్షిప్తమయినట్లు భవిష్యత్తునందు వచ్చువాఁడు, వచ్చునది, వచ్చునవి అను మూఁడురూపములును సంక్షిప్తమగుటచే వచ్చున్ అనునది సిద్ధించునది. వచ్చును అనునది వచ్చెడిని వచ్చెడును అని అగుటను భవిష్యత్ప్రకరణమునఁ జూడుము.

వచ్చెదరు, వచ్చుదురు=వచ్చువ*+వారు.

వచ్చుదువు } వచ్చువ+ఈవు.
వచ్చెదవు }

వచ్చుదురు } వచ్చువ+ఈరు.
వచ్చెదరు }

వచ్చుదును } వచ్చువ+ఏను.
వచ్చెదను }

---

*వచ్చువ భవిష్యదర్థక ధాతు జన్యనామ విశేషణము ఇది వచ్చున్, వచ్చెడు, వచ్చెడి అనువానికి ప్రాచీనరూపము.

వచ్చుదుము } వచ్చువ+ఏము
వచ్చెదము }

65 సమస్త భవిష్యద్రూపములలో అఖ్యాతభాగము కలఁడు మొదలయినవి. పూర్వపదము క్రియానామము. కాఁబట్టి ఆ యాఖ్యాతభాగమునకే విగ్రహము చెప్పవలయును.

కలఁడు = కల + వాఁడు. ప్ర. పు.
కలది = కల + అది. ,,
కలరు = కల + వారు ,,
కలవి = కల + అవి. ,,
కలవు = కల + ఈవు. మ. పు.
కలరు = కల + ఈరు. ,,
కలను = కల + ఏను. ఉ. పు.
కలము = కల + ఏము. ,,

66 ఇట్లు క్రియారూపములు పూర్వము కర్మధారయ సమాసముగానుండి వెనుక అతుక లోపములతో సంశ్లిష్టమగుటచేత వానికి ఏకపదత్వ వ్యవహారము సంభవించెను. పూర్ణరూపములయందు సర్వనామములుగ నుండిన ఉత్తరపదములు సంశ్లిష్టరూపమునందు ప్రత్యయంబులుగా గ్రహింపఁబడినవి. సర్వనామమునకు ప్రాధాన్యము నిచ్చినయెడ వాక్యమందు పునరుక్తి దోషము గలదు. అది యెట్లనిన:

ఏనువచ్చితిని=ఏను వచ్చిన ఏను. ఇచ్చట ఏను అను సర్వనామము వాక్యంబునందు ద్విరుక్తమయ్యె. వచ్చిన+ఏను అను పద ద్వయంబును వచ్చితిని అని సంశ్లేషింపఁగా, కడపటనుండు ఇని అనుదానిని ప్రత్యయముగా గ్రహించుటచే నాదోషంబు పరిహృతంబగును.

పైఁజెప్పినట్లు సంక్షిప్తమయిన కాలవాచక క్రియారూపములందు పూర్వపదంబులయిన ధాతుజన్యనామ విశేషణంబులు గుణత్వములను కాల వాచకమయిన ఆగమముగా గ్రహింపవలయు.

త్రికాలరూపము.

67 వర్తమానకాలమందు ధాతువు ప్రత్యయములకు మధ్యమున చున్న ఆగమమగును.

ఉ.	వచ్చుచున్నవాఁడు వచ్చుచున్నాఁడు	= వచ్చు+చున్న+వాఁడు.

వాఁడు ప్రత్యయముయొక్క వకారము పాక్షికముగా లోపింప వచ్చిన వాఁడు వచ్చినాఁడను రెండురూపములువచ్చినవి. అట్లె బహువచనములో వచ్చినవారు వచ్చినారు అని రెండురూపములు గలవు.

ప్రాచీన వర్తమాన రూపము లయిన 'చేస్తాఁడు, వస్తాఁడు, తెస్తాఁడు, పోతాఁడు' అనునవి నన్నయభట్టారకులు మొదలయినవారి కాలముననే గ్రామ్యములని ఎన్నఁబడి సజ్జనులచే గ్రహింపఁబడనివయ్యె. అయినను అవియె శుద్ధమయిన వర్తమానరూపములని వానికి సమానములయిన కర్ణాటక ద్రవిడ మలయాళ క్రియారూపములతోఁ బోల్చినఁ దెలియవచ్చును.

ఉ. తెనుఁగు.	కన్నడము.	ప్రా. ద్రవిడము.
చేస్తాఁడు చేయుంటాఁడు	గెయ్యుత్తానె.	శెయ్యునన్.
వచ్చుతాఁడు వస్తాఁడు	బరుత్తానె.	వరునన్.
తెస్తాఁడు తెచ్చుతాఁడు	తరుత్తానె.	తరునన్.

పోవులాఁడు } పోగుత్తాను. పోగునన్.
పోతాఁడు

ప్రా. మలయాళము.

చెయ్యున్నాన్. తరున్నాన్.
వరున్నాన్. పోగున్నాన్.

అరవమునందు శెయ్యునన్ అనురూపము తొల్కాప్పియము ప్రాచీన వ్యాకరణమందును ప్రాచీన కావ్యములయందును వచ్చును. వెనుకటి భాషలో శెయ్‌గిన్నాన్ శెయ్‌గ్ట్రాన్ అని వికృతముగా విశేషముగాఁ బ్రయోగింపఁబడును. ఈరూపమునుబట్టి తెలుఁగునందు చేయుచున్నాఁడు అనురూపము సిద్ధించి వర్తమానకాలపుగ్రంథములందును సామాన్య వ్యవహారమునందును ఉపయోగింపఁబడుచున్నది.

తె. చేయుచున్నాఁడు=చేయు+చున్న+వాఁడు.

అ. శెయ్‌గిన్ట్రాన్=శెయ్+గిన్ట్ర+అవన్.

68. చేస్తాఁడు మొదలయినవి కవిప్రయోగమునందు లేకపోయినను సాధారణవ్యవహారములలో తఱచుగా ఉపయోగింపఁబడుటచే వానికి లక్షణము చెప్పుట యావశ్యకము.

గ్రామ్యమని సత్కవులచేవిడువఁబడిన ఈప్రాచీన క్రియలయందు, ఉత, త అనునవి వర్తమానకాలవాచకాగమములు.

ఉ. చేస్తాఁడు, నేస్తాఁడు.
కొట్టుతాఁడు, తిట్టుతాఁడు.

శెయ్దు, వరుది, తరుది, పోది అను వర్తమానార్థకరూపములు మధ్యమపురుషైకవచనమందు అగవకావ్యములోఁ బ్రయుక్తములయియున్నవి. కాని

యందువచ్చు దకారమును పైఁజెప్పిన వర్తమానకాలవాచకాగమముయొక్క తకారముతో సంబంధించియున్నది.

ఈరూపములును సున్నానుబంధములయిన రూపములవలె సమస్త పదములు.

69. ధాత్వంతాకారమునకు అజాది ప్రత్యయము పరమగునపుడు లోపము.

చేయు + ఉత = చేయుత.

చేయు + ఇ = చేసి.

చేయు + అక = చేయక. [నకు సత్వము.

ఉ. చేస్తాఁడు=చేయుంత+వాఁడు. రాఁగల సూత్రముచే యకారము

చేస్తాది = చేయుంత+అది.

చేస్తారు = చేయుంత+వారు.

చేస్తాది = చేయుంత+అది.

చేస్తావి = చేయుంత+అవి.

చేస్తావు = చేయుంత+ఈవు.

చేస్తారు = చేయుంత+ఈరు.

చేస్తాను = చేయుంత+ఏను.

చేస్తాము= చేయుంత+ఏము.

కొట్టుతాఁడు = కొట్టుత+వాఁడు.

కొట్టుతాఁడు = తిట్టుత +వాఁడు.

ఇట్లే కొట్టుతాది తిట్టుతాది మొదలయినవి యూహ్యంబులు.

70. యకారాంత చకారాంత ధాతువులకు పరంబుగ ఉతాగమముయొక్క ఉకారమునకు లోపము రాఁగా ధాత్వంత చయలకు సత్వము.

౬౯-వ విధిచేత ధాత్వంతమునందుండు ఉకారమునకు లోపము.

ఉ. చేయుత = చేయ్ + త = చేస్త; చేస్తాఁడు,
సేయుత = సేయ్ + త = సేస్త; సేస్తాఁడు.
పలుచుత = పలుచ్ + త = పలుస్త; పలుస్తాఁడు.
వచ్చుత = వచ్చ్ + త = వస్త; వస్తాఁడు.
తెచ్చుత = తెచ్చ్ + త = తెస్త; తెస్తాఁడు.
ఈడుచుత = ఈడుచ్ + త = ఈడుస్త; ఈడుస్తాఁడు.

71 ఉండుధాతువు దకారమునకు లోపము

ఉ. ఉండుత = ఉండ్ + త = ఉన్త = ఉంట. తకారమునకు టత్వము. ఉంటాఁడు ఉంటారు ఉంటాది మొదలయిన గ్రామ్యరూపక్రియలు ఇట్లు వచ్చును. తకారమునకు నత్వము వచ్చినయెడల ఉన్నాఁడు, ఉన్నారు, ఉన్నది మొదలయిన రూపములు వచ్చును.

72. నకారాంత ధాతువులకు పరంబుగ తకారమునకు టత్వము.

ఉ. అనుత = అన్ + త = అంట; అంటారు.
తినుత = తిన్ + త = తింట; తింటారు.

ఇట్లు కొంటారు వింటారు మొదలయినవి యూహ్యంబులు.

73. అంటారు అను క్రియ అఁట అంటయని రూపభేదమును బొంది "ఇట్లు జనులు చెప్పుచున్నారు" అను నర్థమునందు ప్రయోగింపఁబడుచున్నది.

"తామఁటతలఁపఁగఁదలఁటఁట యేమఁటపాదుకలమఁట" భాగ. ౧౦.

ఇది గ్రామ్యభాషలో అవయని మారును.

74. ఈగ్రామ్యరూపంబునందు అదిప్రత్యయము అయి అగును.

ఉ. వస్తాది = వస్తాయి = వస్తయి.
పోతాది = పోతాయి = పోతయి.
తిట్టుతాది = తిట్టుతాయి = తిట్టుతయి.
కొట్టుతాది = కొట్టుతాయి = కొట్టుతయి.

ఇట్లే ఇరువది, ఇరువయి, ఇరువై, ముప్పది, ముప్పయి ముప్పై, అని గ్రామ్యమునందు వచ్చును. ఇట్లే ప్రాకృతమునందు వారతి, వారది, వారఇ, రుంధధి రుంధఇ అనివచ్చును.

75 భూతకాలము —భూతార్థకము లయిన క్రియల యందు ఇత, ఇన ఆగమములు అగును. ఈ ఆగమంబులు సంస్కృతంబునను గలవు.

ఉ. పఠిత = పఠ్ + ఇత ; చదువఁబడిన.
గదిత = గద్ + ఇత ; చెప్పఁబడిన.
జనిత = జన్ + ఇత : జనియించిన.
స్ఫుటిత = స్ఫుట్ + ఇత ; పగిలిన.

ఇచ్చట తకారము భూతార్థకమయినది, దానికి ఇకారము ఆగమము. ఈతకారమునకు నకారము ఆదేశమగు.

ఉ. త్రాణ = త్రాత = త్రా + త ; రక్షింపఁబడినది.
భగ్న = భక్త = భజ్ + త ; విఱుగఁబడినది.
రుగ్ణ = రుక్త = రుజ్ + త ; రోగముగలిగినది.

ఇట్లే తెనుఁగునందును తకార నకారములు భూతార్థకములు. తకారమునకు నకారాదేశము.

76. ఉత్తమ మధ్యమ పురుషంబులందు ద్వితీయ భూతంబునకు ఇతాగమమును, ప్రథమ భూతంబునకు అన్ని పురుషంబులందును ఇనాగమము నగు.

ఉ. చేసినాఁడు = చేసినారు మొదలయినవి ప్ర. భూ.

చేసితివి = చేసితిరి } ద్వి. భూ.
చేసితిని = చేసితిమి. }

77. ప్రత్యయాగమాదియయిన తాలవ్యాచ్చు పరంబగునపుడు ధాత్వంత యకారమునకు సత్వము.

౬౮-వ విధిచేత ధాత్వంతో కారమునకు లోపము.

ఉ. చేసెన్, వలసెన్, మెరసెన్, కూసెన్, త్రోసెన్, వేసెన్. చేసినాఁడు, చేసినది, చేసినవి, ఈ క్రియలయొక్క సంక్షేపరూపమయిన చేసెన్ అనునది స్త్రీపుంలింగంబులందు ఏకవచనమునకును నపుంసకమునందు రెండు వచనములకును వచ్చును.

ఉ. పక్షి చేసెన్. రాముఁడు చేసెన్.
పక్షులు చేసెన్. సీత చేసెన్.

	ఏ.	బ.
పు.	చేసినాఁడు	చేసినవి.
స్త్రీ.	చేసినది.	
న.	చేసినది	

ఈ నాల్గు రూపములలోను ప్రత్యయభాగమయిన 'ఆఁడు, అది, అవి, అది' అనునవిలోపంపఁగా, చేసిన్ అనినిలుచును. ఇకారమునకు ఎత్వము రాఁగా, చేసెన్ అని వచ్చినది.

78. పడ్వాదులకు పరమైన ఇనాగమముయొక్క ఇకారమునకు లోపమును నకారమునకు పూర్వవర్ణాదేశమును పాక్షికముగ వచ్చును.

ఉ. పడినాఁడు = పడ్+నాఁడు = పడ్డాఁడు.

పడు, ఇడు, చెడు, అను, కను, కొను, తిను, మను, విను, చను, ఇవి పడ్వాదులు.

ఇడ్డాఁడు	కన్నాఁడు	మన్నాఁడు
చెడ్డాఁడు	కొన్నాఁడు	విన్నాఁడు
అన్నాఁడు	తిన్నాఁడు	చన్నాఁడు మొదలయినవి.

ఈరూపంబులకు కావ్యంబులందు విశేష ప్రయోగంబులు లేవు.

79. ఇనాగమముయొక్క నకారమునకు యకారము ఆదేశమగును. యకారమునకు పూర్వమయిన ఇకారమునకు లోపము.

ఉ. చేసినాఁడు = చేసియాఁడు = చేశాఁడు
వేసినాఁడు = వేసియాఁడు = వేశాఁడు
కోసినాఁడు = కోసియాఁడు = కోశాఁడు
వచ్చినాఁడు = వచ్చియాఁడు = వచ్చాఁడు
తెచ్చినాఁడు = తెచ్చియాఁడు = తెచ్చాఁడు
తిట్టినాఁడు = తిట్టియాఁడు = తిట్యాఁడు
అడినాఁడు = అడియాఁడు = ఆడ్యాఁడు

చేసినాఁడు మొదలయినవాని గ్రామ్యరూపములయిన చేశినాఁడు మొదలయినవానికిని పైఁజెప్పిన చేశాఁడు మొదలయిన రూపములు వచ్చును. ఈక్రియలు గ్రామ్యంబులు.

80. ఆ యకారమునకు తాలవ్యహలంతము ధాతువులకు పరంబుగ లోపంబగు ఇతర ధాతువులకు పరంబుగ లోపంబు లేదు. ఇది పైన జెప్పిన ఉదాహరణంబులచేత వ్యక్తమగు.

తాలవ్య హలంత ధాతువులు చేయు, వేయు, కోయు, వచ్చు, తెచ్చు మొదలయినవి.

81 బహువచనమందు యకారమునకు పరమైన ఆకారోకారములకు వర్ణసమీకరణవిధిచేత ఇత్వమును య లోపంబును వచ్చును.

ఉ. చేశారు = చేశ్యారు = చేశ్యిరి = చేసిరి.
కొట్ట్యారు = కొట్ట్యిరి = కొట్టిరి.
తిట్ట్యారు = తిట్ట్యిరి = తిట్టిరి.
ఆడ్యారు = ఆడ్యిరి = ఆడిరి.

ప్రాచీన వైయాకరణులు యథేష్టముగా కొన్ని విభక్తి రూపములను శుద్ధములని గ్రహించి కొన్నింటిని గ్రామ్యమని విడిచిపెట్టినారు. కొట్ట్యారు వేశారు అనువానిని కొట్టినారు, వేశినారు అనువానియొక్క వికృతములని పరిత్యజించిరి. ఇట్లుండగా కొట్ట్యారు, వేశారు అనునవి తిరిగి వికారములనుబొంది కొట్టిరి వేసిరి అని కాగా వికృతములయొక్క వికృతములయిన ఈరూపములను ప్రాచీనపండితు లతిగ్రామ్యములనివిడువక యెట్లు పరిగ్రహించిరో తెలియదు.

82. అయామంతంబులు గురువిరహితమును అయిన ఏకస్వర ద్విస్వర ధాతువులకు పరంబుగ ఆగమముయొక్క ఎకారములకును ఇంచు ప్రత్యయముయొక్క ఇకారమునకును పూర్వమున ఇయాగమము వచ్చును.

అగారాంతము యకారాంతముకాని ధాతువు. భుజించు, భుజియించు, జనించు, జనియించు, మొదలయినవి. నయించు; దీనియందు ధాతుభాగమయిన నయ్ యాంతము; నయియించు అని రాదు.

ఉ.. నగెను = నగియెను, పడెను = పడియెను. కొనెను = కొనియెను.

83 నకారాంత ధాతువులకు పరంబుగ ఇతాగమము యొక్క ఇకారమునకు లోపమును తకారమునకు టత్వమును పాక్షికముగ నగును.

ఉ. అనితివి = అంటివి అనితిరి = అంటిరి. అనితిని = అంటిని. అనితిమి = అంటిమి.

ఇట్లు తిను, విను, కను, చను, మను, కొను మొదలయినవాని రూపంబు లూహ్యంబులు. వర్తమానంబునందు అంటారు, వింటారు, తింటారు మొదలయినవానియందలి తకారమునకు టాదేశము వచ్చుటను చూడుము.

ఈసూత్రంబునందు చెప్పంబడిన ఇ లోపము గ్రామ్యమునందు యాంత చాంత ధాతువులకు పరంబుగ బహుళంబుగ వచ్చును.

ఉ. వేస్తిని, చేస్తిని, మోస్తిని, తేస్తిని, వస్తిని.

84. ఉండు ధాతువుయొక్క డువర్ణమునకు ఇతాగమ తకారము పరమగునపుడు లోపము వైకల్పికము. డువర్ణము లోపించునెడ తకారమునకు పైసూత్రముచే టత్వము.

ఉ. ఉండితివి = ఉంటివి. ఉండితిరి = ఉంటిరి.
ఉండితిని = ఉంటిని. ఉండితిమి = ఉంటిమి.

85. ఇవి ఉప్రత్యయముల తుది యక్షరమునకు లోపము పాక్షికముగ నగు.

ఉ. అనితివి = అనితి. చేసితివి = చేసితి. పోతివి = పోతి.
వండితివి = వండితి.

86 భవిష్యత్కాలము.—భూతమునందు చేసినాఁడు, చేసినది, చేసినవి అను క్రియలు చేసె అని సంక్షిప్తమయి నట్లు భవిష్యత్తునందు చేయువాఁడు, చేయునది, చేయునవి అనునవి చేయుఁగా అని సంక్షిప్తమయ్యె.

అరవమందును శెయ్యుమ్ అనునది శెయ్వాన్ శెయ్వాళ్ శెయ్వదు శెయ్వన అను నీనాల్గుక్రియలకు బదులుగావచ్చుచున్నది. చేయువాఁడు అను క్రియలో చేయు అను ధాతువునకు వెనుక నకారము లుప్తమయి యున్నది. ఈ నకారము చేయునని చేయునవి అను క్రియలలో ప్రత్యయములకు పూర్వముననున్నది. ఈనకారము అరవములోనుండు శెయ్యుమ్ అను క్రియయొక్క తుదలోనుండు మకారమునకు ఆదేశముగా వచ్చినది. అరవములో శెయ్యుమ్ అనుక్రియ శెయ్యుందు అని వికృతమయివచ్చును. ఇదియే తెనుఁగున చేసెడు అయినది. దీనికి ఉను అను అంత ప్రత్యయమును చేర్చి వర్ణసమీకరణవిధిచే ఎకారమునుపట్టి ఉనుప్రత్యయముయొక్క ఉకారములను సాక్షికముగా ఇకారములుగా మార్చిన

చేసెడును
చేసెడివి

అని రెండు రూపములు సిద్ధించుచున్నవి.

ఇట్లు స్త్రీలింగ పులింగములందు ఏకవచనమునందును నపుంసకలింగము నందు రెండు వచనములందును మూఁడు రూపములు వచ్చుచున్నవి.

ఉ. పక్షి, పక్షులు } కూయును. కూసెడివి. కూసెడును.

బాలుఁడు } చదువును, చదివెడిని, చదివెడును.
బాలిక

87. భూతభవిష్యత్తులందు కాలవ్యాప్తులంబట్టి యకారంబునకువచ్చు సకారము ఈ సంశ్లిష్టరూపంబులందు ఉకారమునకు మునుపుగూడ గ్రామ్యంబునందు వచ్చును.

ఉ. తెలుసును, చేసును, వ్రాసును, పోసును, మేసును.

88. పైఁజెప్పిన సంశ్లిష్ట క్రియలయొక్క తుది నకారమునకు వాక్యాంతమునందు లోపము విభాషనగును.

ఉ. అగును - అగు. చేయును - చేయు. వచ్చెను - వచ్చె.

ఈ క్రియ ధాతుజన్య భవిష్యదర్థక నామవిశేషణములతో నేకరూపము అయినప్పటికిని, ఆరెండు క్రియలును భిన్నములని తెలిసికొనవలయు. నామవిశేషణములు పూర్వము అకారాంతముగానుండి వెనుక నాయంతాకారము లోపించి దానికి పూర్వమునందుండు దకారము అరవమునందు మకారమును తెనుఁగున నకారమును అయ్యె. కన్నడమునందు మాఱకయుండును.

ఉ. క. పాడువ. అ. పాడుమ్. తె. పాడుఁన్. 'పాడఁగల'

89 మధ్యమోత్తమపురుషములయందు ఉదాగమము భవిష్యత్కాల వాచకమయినది. ఈ ఉదాగమముయొక్క దకారము కన్నడ ద్రవిడభాషలలోని ఉవాగమముయొక్క వకారస్థానమందు ఆదేశమయినది.

	తె.		కన్న.
ఉ.	చేయుదు	=	గెయ్యువి.
	చేయుదురు	=	గెయ్యువిరి.
	చేయుదును	=	గెయ్యువెను.
	చేయుదుము	=	గెయ్యువెవు.

౮౯. శైఢ్యై = శైద్యి.
శైఢ్యుర్ = శైద్యుర్.
శైఢ్యేజ్ = శైద్యౌ.
శైఢ్యాం = శైద్యుమ్.

నాల్గవ వరుసలో ఆ అపరూపములందు ఢకారమునకు దకారాదేశము పాక్షికముగా వచ్చినట్లు తెనుఁగునందు ఢకారాదేశము నిత్యము.

90 భవిష్యత్కాలాగమము మయిన ఉద్ అనుదాని యొక్క ఉకారమునకు ఎకారము వైకల్పికముగ నాదేశమగు ఆదేశపూర్వమయిన యాకు సత్వము. (75 సూ.)

ఉ. చేసెదవు - చేసెదరు - చేసెదను - చేసెదము.

91. ధాత్వంతమునకుండు అను స్వార పూర్వకమయిన చకారమునకు ఉదాగమము పరంబగునప్పుడు వైకల్పికముగా పత్వము అగును.

ఉ. ఆకర్షింపుదురు = ఆకర్షించు + ఉద్ + ఉరు.
దంపుదురు = దంచు + ఉద్ + ఉరు.
చింపుదురు = చించు + ఉద్ + ఉరు.

దత్వము లేనిపక్షంబున ఉదాగమమునకు పూర్వమయిన చుకారమునకు లోపమును దకారమునకు తత్వమును అగును.

ఉ. ఆకర్షించుదురు = ఆకర్షింతురు.
దంచుదురు = దంతురు.
చించుదురు = చింతురు

ఈ కార్యము ఉదాగమముయొక్క ఉకారమునకు ఎత్వము వచ్చిన పక్షమున లేదు; ఆకర్షించెదరు-దంచెదరు-చించెదరు.

92. ధాత్వంతమునందు చకార ద్విత్వముగల ఉదాగమము పరంబగునప్పుడు ఆయాగమముయొక్క ఉత్తునకు లోపమును చకార దకారములకు తద్వయాదేశమును అగును. దీర్ఘపూర్వమైన చకారమునకు లోపము; దకారమునకు తత్వము

ఉ. వచ్చుదువు = వచ్చ్ + దువు = వత్తువు.

తెచ్చుదువు = తెచ్చ్ + దువు = తెత్తువు.

నొచ్చుదువు = నొచ్చ్ + దువు = నొత్తువు.

ఇచ్చుదువు = ఇచ్చ్ + దువు = ఇత్తువు.

చూచుదువు = చూచ్ + దువు = చూతువు.

ఈ కార్యము ఉదాగమముయొక్క ఉకారమునకు ఎత్వము వచ్చిన పక్షమున లేదు. వచ్చెదవు, తెచ్చెదవు, నొచ్చెదవు, ఇచ్చెదవు, చూచెదవు.

93. ధాత్వంత యకారమునకు ఉదాగమము పరంబగునపుడు ఉకారలోపము పాక్షికము ఉకారలోపము వచ్చుచో యకారలోపమును దకారమునకు తకారమును అగును.

ఉ. వేయుందురు = వేతురు
వ్రాయుందురు = వ్రాతురు } ఇవి గ్రామ్యరూపములు.
మోయుందురు = మోతురు

94. ఈ భవిష్యద్రూపమునందు ఉత్తమపురుష బహువచనముయొక్క ఉదాగమమునకు ఎకారాదేశము లేక అము ప్రత్యయమును చేర్పగా ఉభయప్రార్థనార్థక క్రియ వచ్చును.

ఉ. ఉండుదము, ఉందము; ఉందు.

పోవుదము, పోదము, పోవు.

వత్తము, వచ్చు.
ఇత్తము, ఇచ్చు.
చొత్తము, చొచ్చు.
నొత్తము, నొచ్చు.
చూతము, చూచు,
పిలఁతము } పిలుచు.
పిల్తము }

95. గ్రామ్యంబునందు భవిష్యదర్థకమునకు వేఱు రూపములు గలవు. వానికి సంశయ భవిష్యద్రూపములని పేరు పెట్టవచ్చును. ఇవి కన్నడమునందు విశేషముగాఁ బ్రయోగింపఁబడుచున్నవి. భవిష్యత్కాలాగమమైన ఉద్ అనుదానికి మూలరూపమయిన ఉవాగమముయొక్క వకారమునకు యకారాగమము చేయుటచే ఏరూపము వచ్చును.

	కన్నడము.		తెనుఁగు.
ఉ.	ఆడువను	ఆడ్యాను	ఆడేని
	ఆడువళు	ఆడ్యాళు	
	ఆడువదు	ఆడీతు	
	ఆడువరు	ఆడ్యారు	ఆడేరు
	ఆడువి	ఆడీరి	ఆడేవు
	ఆడువిరి	ఆడీరి	ఆడేరు
	ఆడువెను	ఆడేను	ఆడేను
	ఆడువెవు	ఆడేవు	ఆడేము

ఆడువాఁడు, ఆడునది, ఆడునది, ఆడునవి, అను ఈనాలుగుక్రియలకు మాఱుగా ఆడును అనవచ్చునట్లు ఆడేని అనునది సంశయార్థము

నందు ఆనాలుగుక్రియలకు మాఱుగా వచ్చును. అది ఆడును అనుదానికి సమానము. మిగిలిన ఐదురూపములును కన్నడక్రియలనుబోలియున్నవి. మధ్యమపురుషమునందు ఈకారమునకు ఏకారమును, ఆదేవు మొదలయిన రూపములయొక్క చివరయందు కన్నడప్రత్యయములకుబదులుగా తెనుఁగు ప్రత్యయములును వచ్చియున్నవి.

98. ప్రార్థనాద్యర్థకము.

౧. ప్రార్థనాద్యర్థకమునందు కేవల ధాతువులు రూపభేదము లేక వచ్చును.

ఉ.	ఆడు	తిను	దాఁటు	మీఱు
	పాడు	విను	చేరు	క్రోలు
	వేఁడు	కొను	తేరు	వ్రాలు
	పడు	కొట్టు	పారు	ప్రేలు
	చెడు	తిట్టు	కోరు	తేలు
	పఱచు	నడచు	కఱచు	చెఱచు

వీనిలో ధాతురూపములకు భేదము కలుగలేదు.

౨ విశేషధాతువులు రూపభేదముతో వచ్చును.

ఉ.	తే - తెచ్చు	చూడు - చూచు
	రా - వచ్చు	పో - పోవు
	విడు - విడుచు	ఈ - ఇచ్చు

వీనిలో ధాతురూపములు భిన్నమయి యున్నవి.

3. ధాతువులు పురుషప్రత్యయములతోఁ జేరివచ్చు క్రియలు.

చేయుము = చేయుం + ఉపరి.

చేయుండు = చేయు + ఉండు.

౪. ధాతువులు ప్రత్యయములతోను కాలవాచకాగమముతోను వచ్చును; ఈక్రియలు భవిష్యదర్థక క్రియలు. అగును—నీకు శుభంబగును.

చేయుందము = చేయు + ఉద్ + అము.

వక్త, శ్రోత, ఈ యిరువురయొక్క ప్రార్థన.

అగును చేయుదము ఈరెండును కేవలభవిష్యదర్థకములు. ప్రయోగబలముచేత నవి ఆశీరాద్యర్థకములయినవి. ఈ ప్రయోగము ద్రవిడ కర్ణాటక భాషలందును గలదు.

క. ఆం. ఎల్లర్ ఈగళ్ అశ్వమేధవంమాడువం.

అ. నామ్ ఎల్లార్ ఈఙ్గు అశ్వమేధత్తైపణ్ణువాం.

౫. భావనాతువులు ఆశీరాద్యర్థమునందుఁ బ్రయోగింపఁబడును.

నీకు మేలుకలుగుతను. కలుగుతక్=కలుగుట; అ. కిడైత్తల్.

వాఁడు రాని. అ. అవన్ వరల్. క. అవను బరలి.

97. ధాతువులకు ఏకవచనమున ఉము ప్రత్యయమును బహువచనమున ఉండు, ఉఁడు ప్రత్యయములను చేర్చుటచే ప్రేరణాద్యర్థరూపములు గలుగును.

ఉ. చేయుము = చేయు + ఉము. అ. శెయ్యుమ్.

చేయుండు }
చేయుఁడు } చేయు + ఉండు.

ఉమ్మనకు ప్రకృతి అబవప్రత్యయము ఉమ్. ఇది బహువచనమందు అలవములో వచ్చినను ఇచ్చట ఏకవచనమందె ప్రయుక్తమగును.

ఉండు. ఉమ్మువలనఁబుట్టినది. ఉమ్+ను = ఉమ్+డ్+ను. ఉకారము అంతమునందువచ్చిన నిరర్థక ప్రత్యయము. డకారము అగమము.

ఉమ్+డ్+ఉ = ఉన్+డ్+ఉ = ఉండు. నకారమునకు అనుస్వారాదేశము.

98. ధాత్వంశంబునందుండు ఇంచు చకారమునకు పకారమును ద్విరుక్తముకాని యన్యచకారమునకు వకారమును ఉము ఉండు ప్రత్యయములకు పూర్వమునందు ఆదేశము లగును. (౮౮)

ఉ. ఇంచు చకారము. పచించు — పచింపుము.
పచింపుఁడు.
అడంచు — అడంపుము.
అన్య చకారము. పిలుచు — పిలువుము.
పిలువుఁడు.

ఖండబిందువుమీఁది చకారమునకును పకారమువచ్చును.

ఉ. తలఁచు — తలఁపుము
త్రేఁచు — త్రేఁపుము
తోఁచు — తోఁపుము.

ఏఁచునకు వైభాషికంబు.

ఏఁచు — ఏఁచుము
ఏఁపుము

నోఁచునకు లేదు.

నోఁచు — నోఁచుము.

బిందుపూర్వమయిన ధాతుజ చకారమునకు పకారము బహుళంబుగనగు.

తలంచు — తలంపుము.
మించు — మించుము.

కాంచు — కాంచుము.

ఇంచు — ఇంచుము.

99. కొన్ని విశేషరూపములు సూత్రవిరుద్ధములయి యుండును.

ఉ. రమ్ము = అ. వారుమ్ = వ్రామ్ = వ్రమ్ము; ఉకారము అంత ప్రత్యయము ను మద్విత్వమును వకార లోపమును రాఁగా, వారుమ్ రమ్ము అయినది.

రండు = అ. వారుమ్. తె. వారుండు = వ్రండు.

తెమ్ము, తేరుము } అ. తారుమ్ = తేరుము, తారునకు తెనుఁగున తేరు ఆదేశము, రేఫలోపము, ఏకారమునకు హ్రస్వము, మకారమునకు ద్విత్వము.

తేరుండు, తెండు } పైఁజెప్పినదానివలె

ఇమ్ము = అ. ఈయుమ్ = ఈయుము, యకారలోపము, ఈకారము నకు హ్రస్వము, మకారద్విత్వము.

ఇండు = అ. ఈయుమ్. తె. ఈయుండు, యలోపము, ఈకార మునకు హ్రస్వము.

అగుము, కమ్ము, అగుఁడు, కండు } అవుము, కొము, అవుండు, కోఁడు

అగుము పాక్షిక వర్ణ ప్లుతిచేత కాము అయ్యె, అకారమునకు హ్రస్వము, మకారమునకు ద్విత్వము.

అగుండు వర్ణ ప్లుతిచేత కాండు అగును. అకారమునకు హ్రస్వము రాఁగా కండుఅగును. ఇక్కడ అనుస్వారమునకు ఏకలఘ్వ

త్వరము పూర్వమందు లేక యుండుటచేత అర్ధానుస్వారా
దేశము లేదు.

పో.	పోవుము	నేరుచు.	నేరువుము	పిలుచు.	పిలువుము
	పొమ్ము		నేరుము		పిలుము
	పోవుండు		నేరువుండు		పిలువుండు
	పొండు		నేరుండు		పిలుండు.
కొను.	కొనుము	చొచ్చు.	చొరుము	చూచు.	చూడుము
	కొమ్ము		చొరుండు		చుమ్ము
	కొనుఁడు	నోచ్చు.	నోవుము		చుము
	కొండు		నోవుండు		చూడుండు
		లేచు.	లెమ్ము		చుండు
			లెండు		చుఁడు.

చుండుకొనుండు పూర్ణానుస్వారమునకు పాక్షికముగ నర్ధానుస్వారము అగును.

100. అన్ ప్రత్యయాంత భావనామము ప్రేరణాద్యర్థమునందువచ్చును. ఈరూపమునకు కన్నడమునందు ఉండునట్లు ఇకారము అంతమునందుండును.

ఉ. వాఁడుచేయని - చేయని = చేయన్+ఇ.

క. అవనుగెయ్యాలి - గెయ్యాలి = గెయ్యాల్+ఇ.

కాని			(అగు)
అనని	-	నాని	(అను)
కనని	-	కానని	(కను)
పోవని	-	పోని	(పో)
నేరువని	-	నేరని	(నేరుచు)
తేరని	-	తేని	(తెచ్చు)

ఈయని - ఈని (ఇచ్చు)
చొరని - (చొచ్చు)
నోవని - నోని (నొచ్చు)

101. కాని యనునది భేదార్థమందు క్రియావిశేషణ మగును.

ఉ. 'సీత నీశ్వరుండ యాజకత్వంబు సేయనోపుంగాని యొరులోపరు'. ఆది.

వ్యతిరేక సంభావనార్థంబునందును వచ్చును.

ఉ. 'వానింజూచిరాని కుదుపనొల్లను'. ఆది. 'వానింజూడనియెడల నేను కుదుప నొల్లను' 'నాయుదరంబు భేదిల్లినంగాని యిమ్మునికుమారుండు వెలువడ నేరండు' ఆది. 'నాయుదరంబు భేదిల్లని యెడల నిమ్ముని కుమారుండు వెలువడ నేరండు.' వికల్పమందు నేఁడుకాని, రేపుకాని, వాఁడుకాని వీఁడురాని. ఇట్లె కన్నడమందు అవనాగలి ఇవనాగలి బరలి.

102. తన్ (అఱవమునందు తల్) అంతమందుఁగలిగిన భావనామము ఆశీరర్థంబున వచ్చును.

ఉ. అగుతన్, కావుతన్, కాతన్. పోవుతన్, కలుగుతన్.

103. ద్రవిడంబునందు కైయను క్రియానామప్రత్యయము తెనుఁగున 'క' అని యగును. ఈ క ప్రత్యయాంతము యిన పదములు రాక, పోక, అనిక, తూనిక, మొదలయినవి. ఈ క్రియ గ్రామ్యంబునందు వ్యతిరేకంబున వచ్చును. నీవు ఆపనిచేయక; నీవునడవక. ఇట్లు మధ్యమపురుషంబునందు వచ్చును.

104. అగుధాతువునకు కప్రత్యయము చేర్చుటవలనఁ బుట్టినది కాక; ఇదిమాత్రము ప్రార్థనాద్యర్థమునందు వచ్చును.

ఉ. అట్టులకాక.

ఈక్రియ అభావసంభావనయందును 'కాని' వలె వచ్చును.

ఉ. "నీవు నలినముఁ జేర్మితో దేవివైనఁ గాక
నీ సముజ్జ్వలరూపకాంతివిభవ
నిత్య సౌభాగ్య భాగ్యాభిజాత్య భద్ర
లక్షణావళులవి సఫలంబులగునె". ఆరణ్యా.

105. అది ప్రత్యయమును భవిష్యదర్థక క్రియాజన్య విశేషణమునకు చేర్చుటచేఁ బుట్టునట్టి భవిష్యదర్థక భావనామము. విధ్యర్థమునందు వచ్చును.

ఉ. నీవు ఈకార్యమును చేయునది.

క. నీను ఈకార్యవన్ను గెయ్యువదు.

అర. నీ ఇక్కార్యత్తైచ్చెయ్యువదు.

ఉ. "ఇచ్చునది ధనము పాత్రున
కచ్చుగ నోరు వేఁడకుండునది యభిముఖులై
వచ్చిన యాశార్థులవ్యథ
పుచ్చకయుండునది సర్వభూతప్రీతిన్". జక్కన విక్రమార్క.

106. భవిష్యత్కాలమునందు ఉదాగమమును అము ప్రత్యయమును బొందిన ఉత్తమపురుష బహువచన క్రియ ఉభయప్రార్థనార్థమునందు వచ్చును.

ఉ. మనము చేయుదము,

వత్తము=వచ్చుదము.

మనయశోద చిన్నమగవానిఁ గనెనట
చూచివత్తమమ్మ సుదతులార. భాగవ.

పదము=పోవుదము.

పగమూఁడాలదోఁటఁ జరింపకింటికిన్. మను.

107. భవిష్యత్కాలమునందలి యేకవచనమునకు వచ్చెడు ఉన్, ఎడిన్, ఎడున్, ప్రత్యయాంతములయిన క్రియలు ఆశీరర్థమునందుఁ బ్రయోగింపఁబడును.

ఉ. నీవు శుభంబగును. నీవు మేలుకలిగెడిని. నీవు మేలుకలిగెడును.

"అర్తిహరక్రియాభిరతుఁడై కృతసన్నిధియై ప్రదక్షిణా
వర్తశిఖాగ్రహస్తముల వహ్నిమహాద్విజ దివ్యమంత్ర ని
ర్వర్తిత హవ్యముల్ గొనుచు వారిజవైరి కులేశ నీకు సం
పూర్త మనోరథంబులును బుణ్యఫలంబులు నిచ్చుచుండెడున్." భార.

108. అన్ప్రత్యయమును జేర్చుటచేత భావనామములు సిద్ధించును.

ఉ. చేయన్, రాన్, పోన్, నడపన్, కుడువన్
కన్న. గెయ్యల్, బరల్, పోగల్, నడెయల్, కుడియల్.
అర. శెయ్యల్, వరల్, పోగల్, నడక్కల్, కుడిక్కల్.

109. ఈ అన్నంతనామములు ప్రథమాచతుర్థిసప్తమీవిభక్తులందు వచ్చును. చతుర్థిసప్తమ్యర్థములందు విభక్తిప్రత్యయము చేర్పఁబడదు.

ఉ. చేయన్, తగును, అగును, వచ్చును.
క. గెయల్, తగుగుం, అక్కుం, బర్కుం.
అ. శెయల్, తగుమ్, అగుమ్, వరుమ్.

తె.	క.	అ.
చేయన్ వచ్చినాఁడు.	గెయ్యల్ బందను.	శెయ్యవందాన్.

చేయన్ 'చేయుటకు' అని యర్థము.

సూర్యుఁడుదయింపన్ నేను లేచితిని.

ఉదయింపన్, 'ఉదయించుటయందు' ఉదయించుకాలమునందు అని యర్థము.

ఇట్లు చతుర్థీ సప్తమీ విభక్త్యర్థములతో విభక్తిప్రత్యయములు లేక వచ్చు అన్నంతభావనామములకు తుమున్నంతమని ప్రాచీనులు పేరుంచి యున్నారు.

110. అన్ప్రత్యయము పరముగునపుడు ధాత్వంతము నందుండు ఉకారయుక్తమును బిందుపూర్వమునుగాని చకారమునకు పత్వము.

ఉ. అఱపన్ = అఱచు + అన్.
కఱపన్ = కఱచు + అన్.

ఇట్లు,

నిలుపన్ నిలుచు	కాపన్ కాచు
నడపన్ నడచు	లేపన్ లేచు
మఱపన్ మఱచు	ఈడుపన్ ఈడుచు
విడుపన్ విడుచు	ఊడుపన్ ఊడుచు
ప్రోపన్ ప్రోచు	పీరుపన్ పీరుచు

111. బిందుపూర్వక చకార మంతమందుఁగలిగిన ధాతువులకు పరముగ అన్ప్రత్యయము రాఁగా చకారమునకు పత్వము.

నుతింపన్ నుతించు	పంపన్ పంచు	చింపన్ చించు
స్తుతింపన్ స్తుతించు	వంపన్ వంచు	వింపన్ వించు

క్రిందవచ్చునవి విశేషరూపములు.

చేరుపన్ / చేరన్ } చేరుచు	కొలెన్ / కొలెన్ } కొను	కొనన్ / కొన్ } కొను

పిలువన్, పిలన్	పిలుచు	కాన్, కన్	అగు	తేరన్, తేన్	తెచ్చు
పోలెన్, వలెన్, బలెన్	పోలు	నాన్, అనన్	అను	రాన్	వచ్చు
				ఈయన్, ఈన్	ఇచ్చు

పోలెన్, వలెన్, కొలెన్, కోలెన్ వీనియందు అన్ప్రత్యయాకారమునకు ఎత్వము. పోలెన్ యొక్క ఓకారమునకు అకారమును పకారమునకు వకారమును రాఁగా 'వలెన్' సిద్ధించును. కొను ధాతువుయొక్క నకారమునకు లత్వమును ఒకారమునకు పాక్షిక దీర్ఘమును రాఁగా కొలెన్ కోలెన్ అగును.

వానింబోలెన్ 'వానిని పోలునట్లు' అని యర్థము.

వానివలెన్=వానినివలెన్ = వానిన్వలె వలెన్. శబ్దముయొక్క ఆద్యవకారము స్థిరము అగుటచేత పూర్వమయిన నకారమునకు లోపము.

నాఁటఁగోలెన్=నాఁటనుకొనన్; అనఁగా 'నాఁటను మొదలుగాఁ గొని' యని యర్థము.

కొలెన్ "ఆరామశ్రోణికిఁ జన్ననాఁటఁగొలె". వసు.

కోలెన్

"జననుతయేసుహిడింబుం
దనురక్కసు చెలియలం బ్రియంబున నీవుఁ జూ
చిన యప్పటఁ 'గోలెను' గడు
మనోజశరపీడ్యమాన మానసునై తెన్." భార.
"ఇతఁడుపుట్టిన 'కోలెను' సెసకమెసఁగ." భార.

నాన్=అనన్.

"దీనివగస్తి 'నాఁ'బరఁగు దివ్యమునీంద్రుఁడు తొల్లి ప్రీతితో
ఘనుత యగ్నిదేవుఁడను భూరి మునీంద్రునకిచ్చె". భార.

"మానిను లసత్యవచనలఁ
'నా' నిట్టు లసత్యభాషణం బుచితంబె". భార.

ఈఁగ=ఈయఁగ.

"...వరం
'బీ'వచ్చితిఁ గోరుమెద్ది యిష్టమునీకుఁ". భార.

112. కాఁ - కఁ ఈరెండును నామములతోను అన్నంతములయిన యితరభావనామములతోను అనుప్రయుక్తములయి నామముగను క్రియావిశేషణముగను వచ్చును.

చూడఁగన్ = చూడఁ + కన్. చూడఁ 'చూచుట' కఁ (అగన్) 'అగునపుడు' అనఁగా, 'చూచునపుడు' అని యర్థము.

చూడఁగవలయు= చూడఁ+కన్+వలయు. చూడఁ 'చూచుటయను కార్యము', కన్ 'అగుట సంభవించుట' వలయుఁ 'ఇష్టమగును,' 'చూచుటయనెడు కార్యము సంభవించుట ఇష్టమగును' అనఁగా 'చూచుట యిష్టమగును' అనియర్థము.

"'అచ్చముగ' చూడు మెచ్చులఁ
మెచ్చితిఁ జిత్తమునఁ గరుణమిక్కుటమయ్యెఁ
'నిచ్చలముగ' నడుగుము నీ
కిచ్చెదవలసిన వరంబులెయ్యవియైనన్". హరిశ్చం.

"దలముగ మేననెల్ల భసితంబెసలార నలంది చర్మ మి
మ్ముల మెయిఁగప్పి భూతగణము 'ల్భజియింపఁగ' నిప్పరేత భూ
ముల వసియించినట్టి ననుఁబోలినవాఁడవు నీవు నీకు నో
నలినహితాన్వయాభరణ నాన 'వహింపఁగ' నేటికి న్మెయిన్." హరిశ్చం.

"మందాకినీపాండుమహితసైకతములఁ 'గ్రీడసల్పఁగ' నీకుఁ బ్రియము కాదె".
శృంగార నైషధము.

"క్రచ్చుట వేఁటవచ్చి యిటఁ గణ్వమహామునిఁ జూచి 'పోవఁగా' వచ్చితిమి" భా.

"అమితపరాక్రమంబును రయంబును లావును గల్గు ఖేచరో
త్తముఁడవు పూని నీదయిన దాస్యము వాపి 'కొనంగ' నీకుఁ జి
త్తముగలదేని భూరిభుజదర్పము శక్తియుఁ 'నేర్పడంగ' మా
కమృతము దెచ్చియిమ్ము." భార.

"అని 'పోవఁగ' వచ్చెను." హరిశ్చం.

113. ఈ క్రియానామము వలయ్వాదులతోఁ జేరి వానికిఁ గర్తగా వచ్చును.

ఉ. చేయన్ + వలయును.
— వలదు.
— కూడును.
— కూడదు.
— చెల్లును.
— చెల్లదు.
— తగును.
— తగదు.
— వచ్చును.
— రాదు.
— అగును.
— కాదు.

'కావలయును' = కాన్ + వలయును.

"నాకుద్భవిల్లెడుపుత్త్రుండు దీర్ఘాయురారోగ్యైశ్వర్య బలసమన్వితుండును వంశకర్తయుఁ 'గావలయు'" భార.

'తలంపవలయును' = తలంపన్ + వలయును.

"క. జననాథ వేఁట నెపమున
గొనకొని కణ్వాశ్రమమునకున్వచ్చి ముదం
బున నందు నీవు నాకి
చ్చినవరముఁ దలంపఁ 'వలయుఁ' జిత్తములోనన్". భార.

'చేయఁదగును'=చేయన్ + తగును.

"నాయందుఁ దొంటియట్టుల
చేయుము మనుగ్రహము పజ్జ 'సేయఁదగునే'". భార.

'నేరఁబోలును'=నేరన్ + పోలును.

"ఉ. ఇమ్ముగ నాత్మరక్ష విధియించువిధంబున మంత్రరక్ష యా
త్నమ్మునఁ జేయఁగావలయుఁ దత్పరిరక్షణ శక్తినెల్ల కా
ర్యమ్ములు సిద్ధిఁబొందుఁ బరమార్థము మంత్ర విభేదమైనఁ గా
ర్యమ్ములు నిర్వహింపఁగ బృహస్పతికైనను 'నేరఁబోలునే.'" భార.

'వ్రేయంగవలయు'=వ్రేయన్ + కాన్ + వలయు.

"పొంగియుంకొక్క మాటు 'వ్రేయంగవలయు'". హరివం.

'పలుకఁగనగును'=పలుకన్ + కాన్ + అగును.

"క. భూవినుత నిన్నుఁ ద్రిభువన
పావను నకుచివని యెట్లు 'పలుకఁగనగు' న
ద్దేవి పవిత్ర పతివ్రత
గావున నకుచులకుఁ గానఁగాదనవద్యా". భార.

ఈభావనామముయొక్క తుది నకారము సంధివిధులచేతఁ బలువిధముల మాఱివచ్చుటఁబట్టి దీనిని కొందఱు పండితులు ఉత్తరపదములకుఁ గర్తృపదముగా గ్రహింపక వానితోఁ జేర్చి ఒకశబ్దముగా గ్రహించి పద స్వరూపమునకు విరుద్ధముగా లక్షణము చెప్పిరి. అది యెట్లనఁగా, చేయన్ వలయును అను రెండుపదములను ఒకపదముగా గ్రహించి దానిని వాక్యమునకుఁ గ్రియఁగాఁ జేసికొనిరి. ఆ క్రియయొక్క సమస్త్యర్థమునకు వాఁడు అర్థికమైన

కర్త కాఁబట్టి యీలక్షణము కేవలార్థికము. శబ్దస్వరూపమునుబట్టి లక్షణము చెప్పవలసినయెడల వలదు కూడదు అనుపదముల తుదిని దు అను నపుంసకలింగైకవచనప్రత్యయము వాఁడు అను కర్తకు విరుద్ధమగుటచే వలయుం బొంద అయినవానికిఁ బూర్వపదమె కర్తయనుట యుక్తము.

భవిష్యదర్థక్రియావిశేషణము.

114. అన్ ప్రత్యయాంతమయిన భావనామము చతుర్థీవిభక్త్యర్థమున విభక్తి ప్రత్యయము లోపింప భవిష్యదర్థక్రియావిశేషణముగావచ్చును. దీనికే తుమున్నర్థకమని పేరు.

చేయఁబోయినాఁడు 'చేయుటకుఁబోయినాఁడు'.

పఠింపఁ బాఠశాలకేగినాఁడు. 'పఠించుటకుఁగాను పాఠశాలకు పోయినాఁడు'

'పలుకన్' పలుకుటకు.

" నాయొద్దను 'పలుక' నీకు నానయుం లేదే". భార.

'ఈన్'=ఇయ్యన్ ఇచ్చుటకు.

" వరం
'బీ'వచ్చితిఁగోరుమెద్ది యిష్టమునీకున్". భార.

115. ఈయర్థమునందు కాన్, కన్ అను భావనామము అనుప్రయుక్తమగును.

'చేయంగన్'=చేయన్+కాన్ ; చేయన్ 'చేయుట', కాన్ అగుటకు.

" ఏను గచుం డనువాఁడ మ
హానియమ సమన్వితుఁడ బృహస్పతి సుతుఁడన్
మానుగ వచ్చితి నీకును
భానునిభా శిష్యవృత్తిఁ 'బనిసేయంగన్'. " భార.

'తేరఁగన్'=తేరన్ + కాన్ ; పైఁజెప్పినదానివలె, తెచ్చుటకు అవి యర్థము.

"అడవికిఁ బువ్వులు 'తేరఁగ'
వడి సరిగిన కచునిఁ జంపి వానిని దనుజుల్
పొడవుగడఁ గాల్చి సురతోఁ
దడయక యబ్బాది శుక్రుఁ ద్రావించి రొగిన్". భార.

భూ తా ర్థ క్రి యా వి శే ష ణ ము.

116. ధాతువునకు ఇకారము చేర్చుటచేత భూతార్థ క్రియావిశేషణము వచ్చును.

ఉ. వచ్చి = వచ్చు+ఇ. ఆడి = ఆడు+ఇ.
తెచ్చి = తెచ్చు+ఇ. కొట్టి = కొట్టు+ఇ.

ఈ క్రియలు అఱవము మొదలయిన భాషలలో ఉకారాంతములు కాని యితర ధాతువులవలె దుప్రత్యయము అంతమునందుఁ గలిగియుండినవి. అట్లుండినయెడల అవి వచ్చిదు, తెచ్చిదు, ఆడిదు, పాడిదు అని యుండవలయు. దుకారములోపింపఁగా వచ్చి, తెచ్చి, ఆడి, పాడి, అనిసిద్ధించినవి.

117. యకారాంత ధాతువులకు ఇప్రత్యయము పరంబగునపుడు యాకు సత్వమగును. (౭౭-వ విధి చూడు).

ఉ. చేసి = చేయు+ఇ.
వేసి = వేయు+ఇ.
కోసి = కోయు+ఇ.

118. అగు పోవు ధాతువులకు ఇప్రత్యయము పరమగునపుడు గకార వకారములకు యకారాదేశంబు అగును.

ఉ. అయి = అగు + ఇ = అగి, అ. అగి;
అయి, ,, అయి.
పోయి = పోవు+ ఇ = పోవి, ,, పోగి;
= పోయి, ,, పోయి.

119. ఈ క్రియావిశేషణముతో వేఱుధాతువులు అనుప్రయుక్తములగుటచేత అనేక సమస్తధాతువులు పుట్టును.

ఉ. చేసివేసెను, చేసికొనెను, చేసియిచ్చెను, కట్టివేసెను, కట్టికొనెను, కట్టియిచ్చెను.

120. యకారాంతధాతువునకు కొనుధాతువు అనుప్రయుక్తమగునపుడు పైఁజెప్పిన ఇప్రత్యయము నిత్యము. ఇతర ధాతువులకు అనుప్రయుక్తమగునపుడు ఆ ప్రత్యయమునకు పాక్షికలోపము.

ఉ. చేసికొనెను, వేసికొనెను.
వ్రాసికొనెను, మూసికొనెను.
పట్టుకొనెను, పట్టికొనెను.
తిట్టుకొనెను, తిట్టికొనెను.

ఇకారము లోపింపక యుండుటకు కారణము ఏమనఁగా, ఇకారము చేరఁగా యకారమునకు సత్వము ఆదేశమగుచున్నది. ఇకార లోపమయినయెడల యకారమునకు సత్వము లేకపోవును. అప్పుడు చేయుకొని అని చెప్పవలయు. ఇకారసంయోగముచేత యాకు వచ్చిన సత్వము తొలఁగక యుండుటఁబట్టి ఆసత్వమునకు కారణమయిన ఇకారము అవశ్యముగా నుండవలయు. గ్రామ్యభాషలో ఇకారమునకు లోపము వచ్చును. వచ్చియు సకారము తొలఁగక నిలిచియుండును.

ఉ. తెలుసుకొను, చేసుకొను, వేసుకొను, వ్రాసుకొను, మూసుకొను,

121. తెచ్చుధాతువు అనుప్రయుక్తమగుచో ఈ ఇ ప్రత్యయమునకును ధాత్వంతాక్షరమునకును ప్రాయికంబుగ లోపంబగును. తెచ్చు ధాతువుయొక్క చకారమునకు ముందు అనుస్వారాగమమును ఒక చకారమునకు లోపమును అగును.

ఉ. అగు + తెచ్చు = అగుదెంచు.
నెగయు + తెచ్చు = నెగయుదెంచు.
పోవు + తెచ్చు = పోవువెంచు.
చొచ్చు + తెచ్చు = చొత్తెంచు.
పుచ్చు + తెచ్చు = పుత్తెంచు.
తోఁచు + తెచ్చు = తోతెంచు.
నడఁచు + తెచ్చు = నడతెంచు.
పఱచు + తెచ్చు = పఱతెంచు.
మొలచు + తెచ్చు = మొలతెంచు.
వీచు + తెచ్చు = వీతెంచు. ఇత్యాదులు.

ఈ తెంచుధాతువు ఖండనార్థకమైన తెంచుధాతువుకాదనియు తెచ్చుధాతువునందు చకారమునకు పూర్వమున నిష్కారణముగ ననుస్వారమును ఉంచుటచేత తెచ్చు తెంచు అయినదనియు తెలిసికొనవలయు. దానికి తుమున్నర్థకము మొదలయినరూపములు తెచ్చుధాతువునకు వచ్చునట్లె వచ్చును.

ఉ. అగుదేరఁగా, అగుదేఁగా, అగుదేరక, అగుదేక, అగుదేరమి, అగుదేమి.

122. ట ప్రత్యయాంతములయినభావనామములకు ఉన్నప్రత్యయముఁ జేర్పఁగా భూతార్థక క్రియావిశేషణము వచ్చును.

ఉ. వచ్చుట + ఉన్ = వచ్చుటయున్ 'వచ్చినవెనుక' రాఁగాన్.
తెచ్చుట + ఉన్ = తెచ్చుటయున్ 'తెచ్చినవెనుక' తేఁగాన్.

ఇచ్చుట వచ్చుట తెచ్చుట అనునవి టప్రత్యయాంతభావనామములు. వానితో ఉన్ ప్రత్యయము చేరినది.

ఉ. 'ఇయ్యకొనుటయున్' = ఇయ్యకొనుట+ఉన్.

"అందఱు సత్తెఱంగున 'కియ్యకొనుటయు' నతండు గాండీవంబు నవలోకించి" భార.

'చనుటయున్' = చనుట+ఉన్.

"ఇంతి చేరఁగాఁ
జనియెవిధాల్పులుబ్ధపతింబుఁ బోవుమృగంబుచాడ్పునన్.
'చనుటయు' ద్రౌపదియతనింగని." భార.

'అనుటయున్' = అనుట+ఉన్.

"నీమా
టలు నేటిదాఁకనన్నృతం
బులకోరయవు నేఁడిదేల కొంకఁగనీకున్.
'అనుటయు' మేదినీరమణుఁడామునివర్యుతలం పెఱింగి". హరిశ్చ.

'అగ్గించుటయున్' = అగ్గించుట+ఉన్.

"అనికొంతాజనములలోఁ
దను 'నగ్గించుటయుఁ' గొంగిదకోల్పేధలిని
ట్లనును త్తరుండు". భార.

'అగుటయున్' = అగుట+ఉన్.

"ఇట్లు సూర్యోదయం 'బగుటయు' ధృతరాష్ట్రుండు తత్కాలోచితాచారంబులు నిర్వర్తించి." భార.

'చేయుటయున్' = చేయుట+ఉన్.

"నిష్ఠురాలాపంబులు బాణంబులుంబోలె మనోఘాతంబు 'సేయుటయు' నారాజన్యచూడారత్నంబు". హరిశ్చం.

123. అఱవమునందు వచ్చునట్టి శెయ్యుదు వరువదు అను భావనామముల, అదు ప్రత్యయముయొక్క దకారమునకు డాదేశమును అకారవకారములకు ఉత్వమును రాఁగా, వచ్చుడు చేయుడు అను భావనామములు పుట్టును. వీనికి ఉన్ ప్రత్యయము చేర్పఁగా ఆనంతర్యార్థక క్రియావిశేషణము పుట్టును.

ఉ. వచ్చుడున్, తెచ్చుడున్, కొట్టుడున్, తిట్టుడున్, జాబిలితో తెంచుడుం గువలయంబులు వికసిల్లె. తోతెంచుడున్ - 'ఉదయించిన వెనుక'. ఆఱుడు 'ఆఱుట' అమ్ముడు 'అమ్ముట' మొదలయినవి ఇట్లువచ్చిన భావనామములు.

'అనవుడున్'=అనుడున్.

ఉ. "'అనవుడు'నప్పలుకులువిని
తనచిత్తము కలఁకదేఱి ధర్మతనూజుం
డనుజన్ముల దెసఁజూచిన
ననిలసుతుండిట్టులనియె నాతనితోడన్". భార.

'అనుడున్'=అనుడు+ఉన్. అ. ఎన్నదుమ్. ప్రా. క. ఎన్నుదుం.

"'అనుడు'విమణ్ణమైనహృదయంబునగారవమొంద". భార.

'నావుడున్' = అనవుడున్ - అనవుడున్ అనుదాని మొదటి అకారము నకారమునకు వెనుక దుమికి యక్కడనుండు అకారమునకాదేశమయి దీర్ఘమయ్యె.

"'నావుడు'మ్రోసెనాకసమునన్ విశదంబుగ దివ్యవాణి". భార.

నాటుడున్'=నాటుడు+ఉన్. అ. నాట్టువదుమ్.

"క. అందుఁదనదృష్టి 'నాటుడుఁ'
గందర్పనిశాతసాయకంబులు వెలుచన్
డెందమునసాటధృతిచెడి
కందిమునీంద్రుండు దానిఁ గవియందివిరెన్". భార.

'అగుడున్'=అగుడు+ఉన్.

" నాకునివ్వరమిమ్మని నమ్ర'యగుడు' ". భార.

124. భూతార్థక ధాతుజన్య విశేషణముతోఁ దనుక దాఁక అనుపదములనుచేర్పఁగా అవధ్యర్థక భూతార్థక క్రియా విశేషణములు వచ్చును.

ఉ. "క. అక్షౌహిణిసామంతుల
నీక్షణమునఁగొనుచు వేగ మేనచ్చెదనా
రాక్షసులకెదిరినీమఖ
రక్షయొనర్చెదనుధరను 'బ్రదికినదాఁకన్' ". భాస్కర.

125. తోడన్ తోన్ ప్రత్యయములు ట ప్రత్యయాంత భావనామములకుఁజేర్ప భూతార్థక క్రియావిశేషములు వచ్చును.

ఉ. వచ్చుటతోడన్ } వచ్చినవెనుక.
వచ్చుటతోన్ }

చేయుటతోడన్ } చేసినవెనుక.
చేయుటతోన్ }

వర్తమానార్థక క్రియావిశేషణము.

126. ధాతువునకు ఉచు, ఉచున్ ప్రత్యయములు చేర్చుటచేత వర్తమానార్థకవిశేషణము పుట్టును.

ఉ. చేయుంచు = చేయుంచున్ నడచుచు = నడచుచున్

వచ్చుచు = వచ్చుచున్ కదచుచు = కదచుచున్

ఈ ఉచు, ఉచున్ ప్రత్యయములు కన్నడమందున్న ఉతు, ఉతుం ప్రత్యయములవలనఁ బుట్టినవి. తకారమునకుచత్వము. కన్నడమున ఉతు ప్రత్యయమునకు ఉన్. ప్రత్యయముచేరి ఉతుం ప్రత్యయము వచ్చినట్లు ఉచు ప్రత్యయమునకు ఉన్ ప్రత్యయము చేర్పఁగా ఉచున్ ప్రత్యయము వచ్చును.

127. అదుర్వాదిధాతువులకు ఉచు ప్రత్యయంబు పరంబగుచో దానికిపూర్వమయిన దకారముతోఁ జేరిన యుకారమునకుపాక్షికముగలోపము. అయినను దకార రేఫములకు పూర్వమయినయచ్చు లఘువుగానే యుండును.

ఉ. అదురుచు = అద్రుచు పదురుచు = పద్రుచు

ఎదురుచు = ఎద్రుచు విదురుచు = విద్రుచు

"పాదంబులు వెట్టుడుఁ ద

త్పాదప ఘనశాఖవిఱిగి భల్లన నుచ్చై

ర్నాదమున దిక్కు'లద్రువఁగ'

భేదిల్లె విహంగతతులు భీతింబఱవన్". భార.

"'ఎద్రిచిన'కాలపాకమున నీగతెనీమదిఁ గ్రోధవల్లికన్

'బద్రిచిన'వారు లేరు." ఉత్తర హరివం.

"మెంగివిచ్చుపసిఁడి గేదఁగిఱేకుగమిమించు

విశదచ్ఛదంబుల'విద్రిచివిద్రిచి'." పాండు.

128. దీనికి మూలప్రత్యయమయిన ఉతు అనునది దీర్ఘాంతముగా గ్రామ్యభాషయందు వచ్చుచున్నది.

ఉ. చేయుతూ = చేస్తూ

వచ్చుతూ = వస్తూ

పోవుతూ = పోతూ
ఆడుతూ కొట్టుతూ
పాడుతూ తిట్టుతూ

129. యాంత చాంత ధాతువుల తుదియుకారమునకు లోపము రాఁగా యచలకు సత్వము.

ఉ. చేస్తూ, ఇస్తూ, తేస్తూ, వేస్తూ.

130. కనుకన్; అఱవమునందు 'కాణుంగాల్' అను పదము దీనికి మూలము.

కాణుంగాల్. కాణుమ్, 'కనున్' 'కనెడు' కాల్ 'కాలమునందు.' 'కనినయెడలన్' 'చూచినయెడలన్' అనియర్థము కాల్ పదము యొక్క లకారమునకు నత్వము అకారమునకు హ్రస్వము.

పక్షాంతరము.

కనన్+కాన్=కనకన్.

కనన్ 'కనుట' 'చూచుట.' కాన్ 'కాఁగా' 'చూచుటకాఁగా' అనఁగా చూడఁగా అనియర్థము.

మూఁడవ పక్షము.

దీనికిసరియయిన. అ. కొణల్ అగ అనుపదములు.

కాన్+కాన్=కాఁగా, ఇది కనుకన్ అయియుండవచ్చును.

'కానన్;' అఱవమందు అగుమ్+అల్=అగుమాల్=ఆమాల్. అమ్='అగును,' అల్ అన్. అఱ. అయినాల్. 'అయినన్'; ఆమాల్ అఱవము నందు సంభావనార్థకమునందును కారణార్థమందును వచ్చును.

కానన్ అనునది 'కావునన్' అనియగును.

ఆగుమ్ అనునది, అకారము గకారమునకు పరముగవచ్చి ఉకారమునకు ఆదేశముకాఁగా, గామ్ అనినిలుచును. గకారమునకు కత్వమును మకార

మునకు, వత్వము రాఁగా కౌఁక అయినది. ఇట్లే పక్షాంతరమున. ఆగుమ్ పదము, అకారము గకారమునకు పరకను ఉకారమునకు పూర్వమునను రాఁగా, గ్+అ+ఉమ్ అనినిలుచును. గకారమునకు కాదేశమును మకారమునకు నాదేశమును అకారమునకును ఉకారమునకును మధ్యమున వకారాగమమును రాఁగా కావును అనిరూపముసిద్ధించును. అక్ అను దానితోఁ జేరఁగా కావుక అనియగును అన్ 'అయినన్'.అ-అన్.

"'కావున' నేమియుఁ జేయం
గావలవదు వారికై యకారణకరుణా". భార.

"ఉండుఁ 'గాన' జెప్పకుండిరాదు". భార.

"నిక్కమునట్ల 'కాన' దగునీతిపరుల్ సురలుక్కు సంయుసన్
మిక్కిలియైన వారినియమింపక తప్పుడురే". సర్వచన.

ధాతుజన్యనామవిశేషణములు.

భూతార్థకము.

131. ధాతువునకు ఇనప్రత్యయము చేర్చుటచేత భూతార్థక ధాతుజన్యవిశేషణము పుట్టును.

ఉ. వచ్చు + ఇన + వచ్చిన.
తెచ్చు + ఇన + తెచ్చిన.
కొట్టు + ఇన + కొట్టిన.
ఆడు + ఇన + ఆడిన.
పాడు + ఇన + పాడిన.

ఈ ఇనప్రత్యయమె భూతార్థమందు వచ్చినది. తెచ్చినాఁడు, తెచ్చినవాఁడు = తెచ్చిన + వాఁడు. వాఁడు పదముయొక్క వకారమునకుఁ బాక్షికముగ లోపము రాఁగా తెచ్చిన+ఆఁడు అనినిలిచి తెచ్చినపదముయొక్క అంత్యాకారమునకు లోపము రాఁగా తెచ్చినాఁడు అని వచ్చినది. (౬౩,౬౭. చూడు)

132. యకారాంత ధాతువుల అంత్య యకారమునకు ఇనాగమేకారము రాఁగా సత్వము. (౭౭వ, విధిని చూడుము).

ఉ. వేసిన = వేయు + ఇన.
వ్రాసిన = వ్రాయు + ఇన.
మూసిన = మూయు + ఇన.
చేసిన = చేయు + ఇన.

133. అగు పోవు ధాతువులగవలకు యకారమాదేశమగు.

ఉ. అయిన = అగు + ఇన, అ. ఆయిన.
పోయిన = పోవు + ఇన, ,, పోయిన.

134. పడ్వాదులకు పరమయిన ఇనాగమేకారమునకు లోపమును నకారమునకు పూర్వహల్సవర్ణాదేశమునగు.

ఉ. పడ్డ, పడు; ఇడ్డ, ఇడు; చెడ్డ, చెడు; అన్న, అను;
కన్న, కను; తిన్న, తిను; కొన్న, కొను;
మన్న, మను; విన్న, విను; చన్న, చను;
పడిన = పడు + ఇన = పడ్డ, అ. పట్ట,
చెడిన = చెడు + ఇన = చెడ్డ, అ. కెట్ట,

135. ఈధాతుజన్య విశేషణమునకు ఆన్ ప్రత్యయము చేరఁగా సంభావనార్థ క్రియావిశేషణము పుట్టును. ఈ ప్రత్యయమునకు మూలము అఱవములో ఆన్.

ఉ. అర. కెయ్దక్కాల్ / కెయ్దాల్ } 'చేసినకాలమున.' 'చేసినపక్షమున'

కాలవాచకమయిన కాలశబ్దమునకు అంత్యస్వరలోపమువచ్చి కాల్ అని అయినది. దీనియొక్క కకారమునకు పాక్షికముగ లోపమురాఁగా ఆల్

అని రూపముసిద్ధించెను. ఈ అల్ప్రత్యయముయొక్క లకారమునకు నకారాదేశమును అకారంబునకు ప్రాప్యంబును తెనుఁగునవచ్చుటచే అల్ అనునది అన్ అగును.

ఉ. చేసిన + అన్ = చేసినవాఁ.
వచ్చిన + అన్ = వచ్చినవాఁ.

" 'అడిచినఁదిట్టినన్న' అని మహాకరుషంబులు పల్కుచున్నట్లో
'బాడిచిన' సత్తమద్విజులు పూజ్యులు వారలకెగ్గ 'సేసినం'
జెడునిహాముంబరంబు నిదిసిద్ధము". భార.

వర్తమానార్థక ధాతుజన్య నామవిశేషణము.

136. ఇది ధాతువునకు చున్న అను ప్రత్యయము చేర్చుట చేత వచ్చును.

ఉ. చేయుచున్న = చేయు + చున్న.
వచ్చుచున్న = వచ్చు + చున్న.
కొట్టుచున్న = కొట్టు + చున్న.
ఆడుచున్న = ఆడు + చున్న.
పాడుచున్న = పాడు + చున్న.

137. చున్న ప్రత్యయముయొక్క చకారంబునకు గ్రామ్యంబున తాదేశంబు అగును.

ఉ. కొట్టుతున్న, వండుతున్న, తిట్టుతున్న, ఆడుతున్న, నిండుతున్న, పాడుతున్న.

138. ఈ తాదేశంబు ధాతువుల అంత్యచకార యకారములకు పరంబగునపుడు చయలకు సత్వమగును.

ఉ. చేయుతున్న, చేస్తున్న. తెచ్చుతున్న, తెస్తున్న.
వేయుతున్న వేస్తున్న. పిలుచుతున్న, పిలుస్తున్న.
వచ్చుతున్న, వస్తున్న. నడచుతున్న, నడుస్తున్న.

139. ఈ క్రియలు కేవలవర్తమానకాలవిషయమందు ఏకపదములు; సాతత్యవిషయమందు రెండు పదములు; పూర్వపదము వర్తమానక్రియావిశేషణము. ఉత్తరపదము ఉండు ధాతువుయొక్క ధాతుజన్యనామవిశేషణము.

ఉ. చేయుచున్న - కేవలవర్తమాన కాలమున ఏకపదము. చేయుచున్న = చేయుచు+ఉన్న 'కార్యమును ఆరంభించి ఎడతెగక దానిం జేసెడు' అని యర్థము; ఈయర్థమునందు రూపాంతరముగలదు. చేయుచునున్న = చేయుచున్+ఉన్న (సంధిప్ర. చూ.)

భవిష్యదర్థక ధాతుజన్య నామవిశేషణము.

140. ఇది ధాతువునకు ఉన్ ప్రత్యయము చేర్చుట చేతంగలుగును. ఈ ప్రత్యయముయొక్క నకారము అజాది పదము పరమగునపుడుండును. హలాదిపదము పరమగునపుడు లోపించును.

ఉ. వచ్చువాఁడు = వచ్చున్ + వాఁడు = వచ్చువాఁడు.
అ. = వరుమ్ + అవన్ = వరువవన్.
కన్న. = బరువ + అవను = బరువవను.
వచ్చునతఁడు = వచ్చున్ + అతఁడు.

ఈ ఉన్ ప్రత్యయము ఉమ్ అను అఱవప్రత్యయము యొక్క వికృతి. ఈ ఉన్ ఉమ్ ప్రత్యయములు కన్నడములోనుండునట్లు పూర్వమున ఉవ యనురూపము కలిగియుండెను. ఇది యొ మూలప్రత్యయము, ఈ ప్రత్యయము

యొక్క తుది అకారమునకు లోపమును వకారమునకు మకారాదేశమును రాఁగా అఱవప్రత్యయము ఉమ్ సిద్ధించుచున్నది. ఉమ్ ప్రత్యయమునుండి తెనుఁగునకు ఉన్ వచ్చుచున్నది.

భూతవర్తమానకాలములయందు చేయుచున్న చేసిన యని ధాతుజన్య విశేషణములు అకారాంతములై యుండఁగా భవిష్యత్తునందు అకారము లేక యుండుట విశేషము. దీనికిఁ గారణమును పైఁ జెప్పిన విధమున నెఱుంగునది.

ఉ. వచ్చున్, తెచ్చున్, కొట్టున్, తిట్టున్, వ్రాయున్, వేయున్, చేయున్.

141. ఈ ఉన్ ప్రత్యయము ఉ అను అంత్యప్రత్యయమును దానికి పూర్వమున డ్ అను ఆగమమును పొంది ఉండు అగును.

అఱవమునందు ఇళ్లై ఉమ్ అనునది ఉందు అగును.

కూ ప్పెయర్క్కుందు నీర్ కోటి.

కూను పెల్లగించెడు నీరుకోడి 'కూను—భూమిని'; ఈరూపము ప్రాచీన ద్రవిడ గ్రంథములయందుకనఁబడును.

ఈ ఉండు ప్రత్యయము తెనుఁగున ఎడి అనివికృతమగును. దానికి ఉన్ అను నిరర్థక ప్రత్యయమును చేర్పఁగా ఎడున్ అను ప్రత్యయము పుట్టును. ఈ ఎడున్ ఎడి ప్రత్యయములను ధాతువులకుఁ జేర్పఁ గ్రొత్తఁగా రెండు భవిష్యదర్థక విశేషణములు పుట్టును. సముచ్చయార్థకమయిన ఉన్ అను అవ్యయము ఇక్కడ అర్థము లేక ప్రత్యయమయినది.

ఉ. కొట్టెడున్ = కొట్టు + ఎడున్.

కొట్టెడి = కొట్టు + ఎడి.

ఇట్లు తిట్టెదు, తిట్టెడి, తిట్టు; ఆడెదుఁగా, ఆడెడి, ఆడు; పాడెదుఁగా, పాడెడి, పాడు. ఇష్టైకభావ్యర్థక పూర్ణక్రియలయిన ఆడుఁగా, పాడుఁగా, మొదలయినవి ఆడెడిని, ఆడెదును, పాడెడిని, పాడెదును, అనివచ్చుటను చూడుము. (౧౬-వ వి. చూడుము.)

142. ఈ ప్రత్యయముయొక్క ఆదియయిన ఎకారము చేత ధాత్వంతయకారమునకు సత్వము.

ఉ. వేసెదుఁగా = వేయు + ఎదుఁగా.

వేసెడి = వేయు + ఎడి.

ఇట్లు చేసెదుఁగా, చేసెడి మొదలయినవి.

143. పైఁజెప్పిన ఎడిఁగా ప్రత్యయముయొక్క డకారమునకు టత్వమును ఎకారమునకు దీర్ఘమును రాఁగా ఏటి అను ప్రత్యయము వచ్చును. ఈ ప్రత్యయముయొక్క టికారమునకు లోపము రాఁగా ఏ అను ప్రత్యయము వచ్చును.

ఉ. చేసేటి, చేసే, వేసేటి, వేసే, కొట్టేటి, కొట్టే.

ఈ రూపములు తఱుచుగా గ్రామ్యంబునందు వచ్చును.

బాఁటేవాఁడు.

"అంతర్వాణి కుశేశయద్యుమణిఁ బద్మాత్మున్మదిన్నిల్పెదు
ర్దాంతానంతభవాంధకూపతరణిప్రోద్ధిఁగా దృఢస్థేమఁబా
టింతుర్పెద్దలు తద్దనమ్మి మయి 'బాఁటేవానికిఁగా' చింతయా
కంత్రైనం గడమేనియుం గడముగాదాయుంచు నూహించుచుఁగా."

పాండురంగ.

వ్యతిరేకక్రియలు; పూర్ణక్రియలు.

144. క్రియాజన్యనామవిశేషణము సర్వనామములతో

సమసించి యేకపదమగుటచే పూర్ణభావక్రియలు సిద్ధించునట్లు పూర్ణాభావక్రియలును పుట్టుచున్నవి.

ఉ. చేయనివాఁడు } చేయని+వాఁడు.
చేయఁడు

మొదటి రూపము సమస్తమైనప్పటికిని సంక్షేపమును బొందలేదు. రెండవదానియందు సంక్షేపము గలిగియున్నది. వాఁడు అను ప్రత్యయము భావాభావ క్రియలకు సామాన్యము. దానికి పూర్వమందుండు విశేషణములలో భేదము కలుగుచున్నది.

ఉ. చేయువాఁడు, చేసినవాఁడు, చేయుచున్నవాఁడు, ఇట్లు కాలత్రయమునందును వచ్చెడు క్రియలందు పూర్వములయిన చేయు, చేయుచున్న, చేసిన అను పదములు భావార్థకధాతుజన్య నామవిశేషణములు; చేయనివాఁడు అనుదానియందు చేయని అనునది పైఁజెప్పిన విశేషణములకు వ్యతిరేక రూపము.

145. వ్యతిరేక క్రియలకు సామాన్యవిధి. భావక్రియలలో కాలవాచకాగమముయొక్క హల్లునకును ప్రత్యయహల్లునకును పూర్వమున అకారాగమమునుంచిన వ్యతిరేకరూపములు కలుగును. ఆ హల్లునకు పూర్వమందుండు ఇకారోకారములకును ధాత్వంత్యోకారమునకును లోపము కాఁగా వానిస్థానమందు ఈ అకారమును ఉంచవలయు. భావరూపము వికృతమయి యుండిన యెడల అవికృతమయిన దాని మూలరూపమును గ్రహింపవలయు. ఈ వ్యతిరేక ప్రత్యయమయిన అకారమునకు మూలము అటివ

ముందుండు అ ప్రత్యయము. దానిస్థానమునఁ గన్నడమందు అ కారము వచ్చును.

ఉ. శెద్య = శెయ్యాద.

గెద్ద = గెయ్యాద.

అఱవములో శెయ్యాద అనునది శెయ్యా అని దకారలోపముతో వచ్చును. ఈ తీరుననే శెయ్యాదవన్ అనునది శెయ్యాళ్ అని సంక్షిప్తమగును. ఈరూపము తెనుంగున శేయఁడు అనియు కన్నడమునందు గెయ్యను అనియు వచ్చును. ఇది భూతార్థకము. గండన్ గండఁడు, మిండన్ మిండఁడు, అయినట్లు శెయ్యాళ్ చేయఁడు అయినది. ఈ పదము లన్నింటి యందును అంతమందుండు ప్రత్యయములు అన్ అంగములనునవి. అఱవ ప్రత్యయమైన అన్ తెనుఁగునందు అండు అయిన వివరము ప్రత్యయముల క్రింద చూడవచ్చును. భవిష్యత్తునందును వర్తమానార్థమునందును వచ్చునట్టి అఱవము శెయ్యుమ్ అనునది కన్నడమందుండు గెయ్యువ అను దానివికృతి. ఈ గెయ్యువ అనునదియుం గెయ్యుద అను ప్రాచీనరూపమునుండి వచ్చినది. అఱవము శెయ్యుమ్ అనుభావక్రియనుండి దానికి ఎదురయిన వ్యతిరేక క్రియను సాధించుటకు దాని అవికృతమయిన మూలరూపమును గ్రహింపవలయును. అదియే శెయ్యుద అనునది. దీనినుండి అఱవమునందు వర్తమానభవిష్యత్కాలములలో శెయ్యాద అనువ్యతిరేక క్రియవచ్చినది. శెయ్యాద శెయ్యా అని సంక్షిప్తమగును. అట్లె శెయ్యాదవన్ శెయ్యాన్ అని సంక్షిప్తమగును. శెయ్యాద శెయ్యా అనుధాతుజన్య నామవిశేషణములును వానికి అవన్ అనుసర్వనామము చేర్చుటచేఁబుట్టిన శెయ్యాదవన్ శెయ్యాన్ అనువ్యతిరేక క్రియలును భవిష్యత్కాలమునందును వచ్చును. పైఁజెప్పిన విధమున ద్రవిడమందు శెయ్యాన్ అనునది త్రికాలములయందును వచ్చెడు వ్యతిరేక క్రియ అయినది. ఇట్లే ఇతర పురుషలింగవచనములందును శెయ్యాళ్ శెయ్యాదు

మొదలయినవి వచ్చినవి. కన్నడ క్రియలును తెనుఁగు క్రియలును వాని నుండి పుట్టును.

తె.	కన్న.	అఱ.
ఉ. చేయఁడు	గెయ్యను	శెయ్యాన్
చేయదు	గెయ్యదు	శెయ్యాళ్
చేయరు	గెయ్యరు	శెయ్యార్
చేయదు	గెయ్యదు	శెయ్యాదు
చేయవు	గెయ్యవు	శెయ్యా (శెయ్యావ. వ
చేయవు	గెయ్యయ్	శెయ్యాయ్ లోపము)
చేయరు	గెయ్యిరి	శెయ్యీర్
చేయను	గెయ్యెను	శెయ్యేన్
చేయము	గెయ్యెవు	శెయ్యేమ్

ఈ క్రియలకు నామములుగాను ప్రయోగము గలదు.

ఉ. వాఁడురాఁడయ్యె, వారురారయిరి, అదిరాదయ్యె, అవిరావయ్యె.

146. భూతార్థకధాతుజన్య వ్యతిరేకము విశేషణము చేయని ; ఈరూపము చేసిన అనుదానికి వ్యతిరేకము.

పైఁజెప్పిన వ్యతిరేక క్రియయొక్క సామాన్యవిధిచేత వ్యతిరేక ప్రత్యయమయిన అకారమును నకారమునకు పూర్వమం దుండునట్టి ఇకారమును ఎత్తివేసి దాని చోటునుంచిన, చేయ్+అ+న అని నిలుచును. యకారాగమునకు సకారము ఆదేశమయి వచ్చుటకు కారణమైన ఇకారముపోఁగా కార్యమయిన సకారమునుపోవును. కాఁబట్టి చేయ్+అ+న=చేయన అనిరూపమువచ్చును, చేసిన అనుభావక్రియయందుండు ఇకారము సామ్యన్యా

యముచేత చేయున అను క్రియయొక్క తుదియకారమునకు ఆదేశముకాఁగా చేయని అనిరూపము సిద్ధించుచున్నది. చేసిన అనుభావక్రియయందలి యికారము చేయన అను ప్రతిషేధక్రియ యందుపైఁజెప్పిన న్యాయముచేతఁ బ్రాప్తముకాఁగా, అది చేయున అను క్రియయందు ఎచ్చటనుండవలయు అని శంకవచ్చుచున్నది. చేయును అను క్రియలో రెండవ అక్షరమునందు అభావార్థకప్రత్యయమయిన అకారముండుట ఆవశ్యకమగుటచే అక్కడ ఇకారముండఁగూడదు. కాఁబట్టి మూఁడవ అక్షరమయిన నకారములో అకారమునకు ఆదేశమయినది.

ఈవిధిచేత చేయని అనునది భూతార్థకము వ్యతిరేకక్రియ. చేయుంగా అనుభవివ్యద్వర్తమానార్థక భావవిశేషణమున నకారమునకు పూర్వముండునట్టి ఉకారముయొక్కస్థానములో అభావవాచకమయిన అకారమునుంచిన చేయక అనినిలుచుచున్నది. పైఁజెప్పిన భూతార్థకమైన చేయన అనుదానియొక్క తుదలో ఇకారమునుంచినట్లు చేయక అనుదానియొక్క అంతమునందు ఇకారమును ఉంచిన చేయని అనివచ్చును. ఇట్లుచేయని అనువ్యతిరేకనామ విశేషణమూ మూఁడుకాలములందును వచ్చినది.

కనని కానని	చూడని
అనని నాని	వలవని ఒల్లని
పోని పోవని	పిలువని పిలని
తేని తేరని	లేని (ఇలని)
రాని (వరని)	కొట్టని
కాని (అగని)	తిట్టని
నేరువని నేరని	ఆడని
తేరని తేని	పాడని

ఈయని ఈని		వేయని
చూరని		తీయని
నోవని నోని		వ్రాయని

147. వర్తమానార్థక ధాతుజన్యనామవిశేషణము.

చేయుత ప్రాచీనభావ రూపము.

చేయుచున్న వెనుకటిభావ రూపము.

వ్యతిరేక క్రియా సామాన్య సూత్రమున విధింపఁబడిన అకారాగమమును చేయుత పదముయొక్క తకారమునకు ముందున్న ఉకారముయొక్క స్థానములోనుంచిన,

చేయ్+అ+త అనినిలుచును. తకారమునకు చకారము ఆదేశము కాఁగా చేయ్+అ+చ అనినిలుచును. ఇచ్చట చకారమునకు కకారాదేశము కాఁగా చేయక అనురూపము సిద్ధించును. దీనికి సమాసమునందు మునుపు, తొల్లి, ముందు, మున్ను శబ్దములు పరంబగునపుడు మాత్రము ప్రయోగము.

ఉ. చేయక మునుపు.
చేయక తొల్లి.
చేయక ముందు.
చేయక మున్ను.

ఇచ్చట చేయక అను దానిని భావనామముగా కొందఱు గ్రహించి కకారమును కజి ప్రత్యయమని చెప్పిరి. అది యుక్తము కాదు.

చేయకమునుపు } ఈ రెండుశబ్దములు ప్రతిభాగమునను సమమయి
చేసినవెనుక } వచ్చినవి.

చేయక, చేసిన ఈరెండు పదములు ఏకరూపములయినవి. చేయక అనునది భావార్థకమందువచ్చిన నామము అని చెప్పినయెడల, చేసిన అనుపదమును అట్లే యుండవలయును. దీనినిమాత్రము ధాతుజన్యవ్యతిరేకవిశేషణ

ముగా గ్రహించి చేయక పదమును భావార్థమందువచ్చిన నామమని యెట్లు చెప్పవచ్చును? అదియునుంగాక చేయక పదములో యకారముతోఁ జేరిన అకారమెందుకు వచ్చినది? భావార్థమందు క ప్రత్యయమును చేర్చుటచేత రాక, పోక, నడక అనురూపములువచ్చునప్పుడు, క ప్రత్యయమునకు మునుపు అకారములేదు. అకారముండినయెడల పోక అనునది పోవక అనియు నడక అనునది నడవక అనియు రావలయును, అట్లురావు.

అరవ కన్నడములందు చేయక మునుపు అనుపదమునకు సరియయినవి, అ. శెయ్యాదమున్పు. క. గెయ్యదముందు. ఇచ్చటపూర్వమునసుండు శెయ్యాద, గెయ్యద అను పదములను ధాతుజన్య విశేషణములని ఆ యా భాషను తెలిసిన వైయాకరణులు చెప్పుదురు. ఆంధ్రభాషావైయాకరణులు మాత్రము స్వరూపమునకు విరుద్ధముగా శెయ్యాద, గెయ్యద పదములకు సరియయిన చేయక అను పదమును భావనామమని చెప్పుట శాస్త్రవిరుద్ధము.

విశేషరూపములు.

ఉ.

చావక చాక }	నేరువక నేరక }
నోవక నోక }	తేరక తేక }
అనక నాక }	ఈయక ఈక }
పోవక పోక }	చూరక చూడక
పిలువక పిలక }	నిలువక నిలక }

ఈ క్రియలను ధాతుజన్యవ్యతిరేకక్రియావిశేషణములను ఏక రూపములుగానుండును.

148. ధాతుజన్యక్రియావిశేషణము; భూతము.

ద్రవిడమునందు ఉకారాంత ధాతువులకు భావార్థక ధాతుజన్యక్రియావిశేషణము ఇకారాంతమై యుండును. దీని వ్యతిరేకరూపములను సాధించుటకు దీనిమూలరూపమును గ్రహింపవలయును. దీనికి మూలరూపము ధాతుజన్యక్రియావిశేషణ ప్రకరణమునఁ జెప్పిన ప్రకారము ఆడిదు అనునది.

ఇచ్చట దకారమునకు పూర్వమున ఇకారస్థానములో వ్యతిరేకాగమమును ఉంచిన ఆడదు అని రూపమువచ్చు; అ. ఆడాదు. ఈరూపమునకు కన్నడమునందు నిరర్థక ప్రత్యయమైన ఎకారము చేర్పఁగా ఆడదె అని వచ్చునట్లు తెనుఁగున అకారమును నిరర్థక ప్రత్యయముగాఁ జేర్చి దకారమునకు చకారాదేశమును చకారమునకు కకారాదేశమును చేయఁగా ఆడక అని వచ్చును. ఈ క్రియయొక్క విశేషరూపములు మీఁదఁజెప్పఁబడిన వానివంటివి.

149. భావమునందు క ప్రత్యయాంత భావనామము ప్రేరణాద్యర్థమునందు పూర్ణక్రియగా వచ్చునట్లు వ్యతిరేకము నందును వచ్చును.

ఉ. కొట్టక, తిట్టక, రాక, పోక, వ్రాయక. అ-కొట్టక్క, తిట్టక్క, వరక్క, పోవక్క, వ్రైయక్క, వీనికి గ్రామ్యమునందే ప్రయోగము.

ఈ క్రియలకు మధ్యమపురుష ప్రత్యయములు ఉము, ఉండు, ఉవె, ఉర చేరి వచ్చును.

ఉ. కొట్టక + ఉము = కొట్టకుము.
కొట్టక + ఉండు = కొట్టకుండు.
కొట్టక + ఉవె = కొట్టకువె.
కొట్టక + ఉరె = కొట్టకురె.

ఉము ప్రత్యయముయొక్క ముకారములోపింపఁగా ఉ ప్రత్యయము వచ్చును. అది క ప్రత్యయాంత భావనామములకు తుదిని రాఁగా ప్రార్థనాద్యర్థమునందు మధ్యమపురుషైకవచన క్రియవచ్చును. ఉ. కొట్టకు, తిట్టకు, చేయకు, రాకు, పోకు.

ఉము ఉండు ప్రత్యయములకు అ, ఆ, ఇ, ఈ, ఎ, ఏ ప్రత్యయములు అనుప్రయుక్తంబులగు.

ఉ. చేయఁుము, చేయుమా, చేయుమి, చేయుమీ.

"అక్లేశవృత్తిరాజ్యము గలిగిన వారేల యిత్తురు నీకుఁ బాలు 'చెపుమా'" భార. "అనఘావినవలతుం'జెప్పుమా.'" ఉత్తరహరి, [భార.

'ఏలకుమీ' కసుగాయలు
'దూలకుమీ' బంధుజనుల దోషము సుమ్మీ
'పాలకుమీ' రణమందును
'మీలకుమీ' గురువులాజ్ఞ మేదిని సుమతీ."

"తగవించుక తప్పినచొప్పు 'చెప్పుమా'" భా. రా.

చూడుమీ	అనునది	చుమ్మీ	చుమీ	అనియు,
చూడుమా	,,	చుమ్మా	చుమా	,,
చూడుమ	,,	చుమ్మ	చుమ	,,

వచ్చును. ఇట్లె ఉండు ప్రత్యయమునకు ఉదాహరణముల నెఱుంగునది.

150. అవు, అరు ప్రత్యయాంతములయిన మధ్యమ పురుష వ్యతిరేక క్రియలు ప్రశ్నార్థకమయిన ఏకారముతోఁగూడి ప్రేరణార్థకముగా వచ్చును.

ఉ. వినవే = వినవు + ఏ. నీవు వినవా?

వినరే = వినరు + ఏ. మీరు వినరా?

అని శబ్దార్థము.

చేసిన ప్రశ్నమునకు వినుటయందు ప్రవృత్తిని గలుగఁ జేయుటయే తాత్పర్యము అగుటచే వినుము వినుండు అని ప్రయోగార్థము.

కర్మణి ప్రయోగము.

151 అన్నంతములైన భావనామములు పడుధాతువులతోఁ జేరి అధికరణార్థమునందుఁ బ్రయోగింపఁబడును. అపుడు సంధికార్యముచేత నకారమునకు పూర్ణార్ధానుస్వారములు నిత్యాదేశంబులగు. అధికరణము ఆధారము.

ఉ. చేయంబడుచున్నాఁడు.

చేయఁబడుచున్నాఁడు.

చేయనుబడుచున్నాఁడు }
చేయన్పడుచున్నాఁడు } అనిస్వత్వ సంశ్లేషంబులు లేవు.

ఇక్కడ పడు అను క్రియకు చేయుట అనుభావనామము కర్త. పడుట 'ఉత్పత్తియగుట.' ఈకర్తకు పడు క్రియతో నిత్యసమాసము రాఁగా చేయఁబడు అనుశబ్దపల్లవధాతువు పుట్టును. ఈసమస్తక్రియ చేయుట కర్తగాఁ గలిగిన పడుట అను కార్యమునకు ఆధారమైయున్న దేవదత్తుఁడు మొదలయిన కర్తతోఁ బ్రయోగింపఁబడుచున్నది.

దేవదత్తునియందు చేయుట (చేయుట) పడును ఉత్పత్తియగును.

చేయుట పడు అనుపదములను ఒకటిగా గ్రహించి చేయుట పడుటకు ఆధారమయిన దేవదత్తుఁడు అనుపదమును కర్తగాఁ జేసి ప్రయోగించిన యెడలఁ గర్మణి ప్రయోగము సిద్ధించుచున్నది. ఈకర్మార్థకమయిన చేయఁబడు ధాతువుయొక్క రూపములు పడు ధాతువుయొక్క రూపములే.

ప్రయోగములందు పడు ధాతువునకు పూర్వమునకన్ అను భావనామము వచ్చును; వచ్చినను అర్థభేదములేదు.

'వినఁగఁబడిరి'. = వినన్ + కాన్ + పడిరి. 'వినఁబడిరి' యనియె అర్థము.

వినఁగఁబడి అనుదానికి వినఁగఁబడు అనునది ధాతువు. ఇదికొందఱియందువినక్ కొన్ పడెను అనువాక్యమునందు, వినక్ కొన్పడు పదములను ఒకధాతువుగా గ్రహించి దానిని అధికరణార్థమునందు ఉపయోగింపఁగా కొందఱువినఁగఁబడిరి, అని భూతకాలమునందువచ్చినది.

" బుద్ధిమంతుఁడు గావున వృద్ధతాప
సోక్తులకు స్రుక్కి దౌర్జన్యమునుడిగి మెలఁగె
నతఁడుతనలా వెఱుంగనికతన మఱియుఁ
బీరులనఁగొంద ఱిమ్మహి 'వినఁగఁబడిరి'. " నిర్వచన.

152. ప్రయోజకార్థము.

దేవదత్తుఁడు కార్యమును చేయుచున్నాఁడు.

యజ్ఞదత్తుఁడు దేవదత్తునిచేతఁ గార్యమును చేయించుచున్నాఁడు.

కాఁబట్టి యజ్ఞదత్తుఁడు ప్రయోజకుఁడు; ప్రయోజకుఁడనఁగా ఒకకార్యమును వేఱొకనిచే చేయించువాఁడు.

ప్రయోజకార్థమందు ప్రయోగింపఁబడుధాతువులకు తుదిని ఇంచ్వాగమమువచ్చును.

ఉ. చేయించు, వేయించు, కొట్టించు, కట్టించు. ఇంచురొక్క ఇకారానుస్వారములు లోపింపఁగా, చు అగును. (అ. తు. క. సు.)

ఉ. చేర్చు = చేరు + చు. అ. చేర్తు. క. చేరిను.
కూర్చు = కూడు + చు. అ. కూట్తు. క. కూడిను.
పఱచు = పడు + చు. అ. పఱుత్తు. క. పడిను.

153. పు ప్రత్యయము కొన్ని ధాతువులకు ప్రయోజకార్థము నందువచ్చును. ధాత్వంత చ య ల కు పు ప్రత్యయముపరమగుచో లోపము.

ఉ. నడపు = నడచు + పు. అ. నడత్తు.
కఱపు = కఱచు + పు. ,, కఱ్పి.
లేపు = లేచు + పు. ,, ఎఴుప్పు.
తెలుపు = తెలియు + పు. ,, తెరివి.

154. ధాతువుయొక్క అంత్యవర్ణమునకు పూర్వమయిన ఇకారమునకు పుచు ప్రత్యయములు పరమగుచో వర్ణసమీకరణ విధిచేత ఉత్వమగును.

ఉ. తెలుపు = తెలియు + పు = తెలి + పు.
కలుపు = కలియు + పు = కలి + పు.
తడుపు = తడియు + పు = తడి + పు.
వడుచు = వడియు + పు = వడి + చు.
బిగుచు = బిగియు + చు = బిగి + చు.
మెలుచు = మెలియు + చు = మెలి + చు.
సలుచు / సలుపు } = సలియు + చు = సలి + చు.

155. ప్రేరణార్థకమయిన ఇంచు పరంబగునపుడు పూర్వచకారమునకు పాదేశంబు.

ఉ. పఠింపించు = పఠించు + ఇంచు. అ. పడిప్పి.
వచింపించు = వచించు + ఇంచు. ,, వచిప్పి.
గణింపించు = గణించు + ఇంచు. ,, గణిప్పి.
పిలిపించు = పిలుచు + ఇంచు. ,, విళిప్పి.
పలపించు = పలచు + ఇంచు. ,,

156. క్రిందవచ్చునవి ప్రయోజకార్థంబు నందువచ్చు విశేషరూపంబులు.

ఉ. అడఁగు, అడఁచు, అడగించు. ,,
ఆఁగు, ఆఁచు, ఆఁపు, అఁగించు.
ఉడుగు, ఉడుపు, ఉడిగించు.
కరఁగు, కరఁచు, కరఁగించు.
కుదురు, కుదుర్చు, కుదిరించు. కుదురుచు
చినుఁగు, చించు. చింపు.
చెడు, చెఱుచు, చెఱుపు.
డిగు, డిగించు, డించు.
తిను, తినిపించు.
తిరుగు, త్రిప్పు.
తునుఁగు, త్రుంచు.
తేలు, తేలుచు, తేలించు.
త్రెగు, త్రెంచు, త్రెంపు.
నలఁగు, నలఁచు, నలఁగించు.
నిలుచు, నిలుపు, నిలువరించు.
పడు, పఱుచు.
పాయు, పాచు, పాపు.
పూను, పూనుచు.
పెరుగు, పెనుచు, పెంచు.
బిగియు, బిగుచు, బిగియించు.
మను, మనుచు, మనుపు.
మాను, మానుచు, మానుపు, మానించు, మానింపించు.

మాయు, మాపు, మాయించు.
మునుఁగు, మునుచు, ముంచు.
మేయు, మేపు.
మెచ్చు, మెచ్చించు, మెప్పించు.
పడియు, పడుచు.
రేఁగు, రేఁచు, రేఁపు, రేఁగించు.
వెలువడు, వెలువరించు, వెలువఱుచు,
విను, వినుచు, వినిపించు.
విఱుగు, విఱుచు.

భావనామములు.

157. ధాతువునకు భావార్థమునందు క, ప, ఇక, ఇకి, ఉట, త, మి, వు, అని, ఉడు ప్రత్యయములగు.

158. కకారమునకు పూర్వమయిన ధాత్వంత గ చ య వ లకులోపము.

ఉ. అఁక అఁగు. మలఁక మలఁగు.
అలుక అలుగు. మునుఁక మునుఁగు.
ఎఱుక ఎఱుగు. మూఁక మూఁగు.
కలఁక కలఁగు. వంక వంగు. వీనియందు గలోపము.
కాఁక, కాఁగు. నడక నడుచు.
వీఁక వీఁగు. రాఁక వచ్చు.
మెలక మెలచు. వీనియందు చలోపము.
పోక పోవు. వలోపము.
ముదుక ముదియు. కినుక కినియు. యలోపము

159. క ప్రత్యయమునకు వకారాదేశము రాఁగా వప్రత్యయము పుట్టును. ఇది గు, ంగు, అంతంబయిన కొన్నిధాతువులకగును. ధాత్వంత గకారమునకు కాదేశము.

ఉ. అడఁకువ. అడంగు. అ. అడంగుఁ
ఎఱుకువ. ఎఱుఁగు.
నలఁకువ. నలఁగు.
పెనఁకువ. పెనఁగు. అ. పెనంగుఁ
లోఁకువ. లోఁగు.
వేకువ. వేగు.
మెలఁకువ. మెలఁగు.
కలఁకువ. కలఁగు. అ. కలంగుఁ.

160. పైఁజెప్పినక ప్రత్యయము ఇకారాగమముతోఁ జేరి అంజ్ఞావాచకమగు.

ఉ. అంజిక, అంజు, అరయిక, అరయు. అడిక, అడు.
అమరిక, అమరు. ఒనరిక, ఒనరు. ఓడిక, ఓడు.
ఓపిక, ఓపు. కానిక, కను. కూడిక, కూడు.
కోరిక, కోరు. పొందిక, పొందు. పోలిక, పోలు.
తూనిక, తూఁగు. అనిక, అను. పూనిక, పూను.

161. ఇకి ప్రత్యయము కొన్నిధాతువులకువచ్చును (అ. ఇకి ప్రత్యయము.)

ఉ. కోరికి, కోరు. పూనికి, పూను. పోలికి, పోలు. మనికి, మను. వినికి, విను. చూడికి, చూడు.

162. ఉట ప్రత్యయము అన్నిధాతువులకును భావార్థంబునందగు.

163. ఉటప్రత్యయము ధాతువునకు పరంబగునపుడు ప్రత్యయాకారమునకును ధాత్వంత డ ర ఱ ల కును లోపము బహుళంబుగ నగును.

ఉ. చేయుట,		చేయు.
వచ్చుట,		వచ్చు.
ఉండుట,	ఉంట;	ఉండు.
ఆడుట,	ఆట;	ఆడు.
పాడుట,	పాట;	పాడు.
ఊరుట,	ఊట;	ఊరు.
ఏఁకరుట,	ఏఁకట;	ఏఁకరు.
ఓడుట,	ఓట;	ఓడు.
తేరుట,	తేట;	తేరు.
త్రిమ్మరుట,	త్రిమ్మట;	త్రిమ్మరు.
వేసరుట,	వేసట;	వేసరు.

164. ధాత్వంతములయిన యకారమునకును చకారమునకును త ప్రత్యయము పరమగుచో లోపము. లుప్తయకారస్థానములో నర్ధానుస్వారంబగు.

ఉ. చేఁత, చేయు.	గీఁత, గీయు	మూఁత, మూయు.
వేఁత, వేయు.	నేఁత, నేయు.	రోఁత, రోయు.
అలఁత, అలయు.	పూఁత, పూయు	మ్రోఁత, మ్రోయు.
కూఁత, కూయు.	పోఁత, పోయు.	వ్రాఁత, వ్రాయు.
లాఁత, లాయు.	ప్రేఁత, ప్రేయు.	అవులింత, అవులించు.
ఇగిలింత, ఇగిలించు.	ఓకలింత, ఓకలించు.	కుళ్లగింత, కుళ్లగించు.

కుసిలింత, కుసిలించు. కొక్కరింత, కొక్కరించు. కొవ్వరింత, కొవ్వరించు. గిలిగింత, గిలిగించు. చిగిరింత, చిగిరించు, కౌఁగిలింత, కౌఁగిలించు.

165. మి ప్రత్యయము (అ. మై. కన్న. మె) కలుగ్వాదులకగు. దీనికిముందు ఇకారాగమంబగు.

ఉ. కలిమి, ఓరిమి, కూరిమి, నేరమి, ప్రేలిమి, బ్రదిమి, ఒడ్డిమి, తాలిమి.

166. అన్ని ధాతువుల వలనఁబుట్టిన వికృతమయిన వ్యతిరేక నామ విశేషణమునకు మి ప్రత్యయము చేరుటవలన వ్యతిరేక భావనామములు పుట్టును.

ధాతుజన్య వ్యతిరేక నామ విశేషణములు.

ఉ. చేయని,	అ.	శెయ్యాద;	క.	గెయ్యద
పోవని,	,,	పోగాద;	,,	పోగద
తేరని,	,,	తరాద;	,,	తారద
రాని,	,,	వరాద;	,,	బారద

ఇవి మొదలయినవి అంత్యవర్ణలోపముచే,

చేయ,	అ.	శెయ్యా;
పో,	,,	పోగా;
తే	,,	తరా;
రా,	,,	వరా, అనివచ్చును.

వీనికి తెనుఁగున మి ప్రత్యయమును అఱవమున మై ప్రత్యయమును చేరఁగా.

చేయమి,	అ.	శెయ్యామై;
పోమి,	,,	పోగామై;

రామి, ,, వరామై;
తేమి, ,, తరామై;

అను భావనామంబులు బుట్టును.

167. చేయ, పో, తే, రా. మొదలయిన వ్యతిరేక నామవిశేషణములు తెనుంగున లేవు. వానికి సమానమయిన, శెయ్యా మొదలయిన రూపములు అఱవమునందుఁ గలవు. కాఁబట్టి మైప్రత్యయాంతములయిన అఱవభావనామములు తెనుంగునందు చేయమి, పోమి, తేమి, రామి అని వికృతములయినవియని తెలిసికొనవలయు.

168. వుప్రత్యయము మున్నాదులకగు.

ఉ. మనువు—మను. తడవు—తడయు.
కావు—కాచు. నిలువు—నిలుచు.
కొలువు—కొలుచు. నోవు—నోచ్చు.

169. అదుప్రత్యయము ఉవాగమాంతంబయిన ధాతుజన్యవిశేషణమునకుఁ జేర్పఁగా భవిష్యదర్థకభావనామము అఱవంబునందును కన్నడమునందును బుట్టును. వర్ణసమీకరణవిధిచే దుకారమునకు పూర్వమయిన అకారము ఉకారము కాఁగా కన్నడమందు వేఱొకభావనామము పుట్టును.

ఉ. అ. ఆఱువదు. క. ఆఱువుదు. ఈ కన్నడ క్రియయందు వకారలోపమును దకారమునకు డత్వాదేశంబును చేసినయెడల ఆఱుడు అనియగును. ఆఱుడు=ఆఱు+ఉడు.

ఇట్లు ఆమ్ము మొదలయిన ధాతువులకు ఉడు ప్రత్యయము వచ్చును.

ఉ. ఆఱుడు,	ఆఱు.	దంపుడు,	దంచు.
అమ్ముడు,	అమ్ము.	దిగుడు,	దిగు.
అల్లుడు,	అల్లు.	దోఁపుడు,	దోఁచు.
ఎక్కుడు,	ఎక్కు.	పెంపుడు,	పెంచు.
క్రమ్ముడు,	క్రమ్ము.	ప్రాఁకుడు,	ప్రాఁకు
చోఁపుడు,	చోఁపు.	మాపుడు,	మాయు.
త్రోపుడు,	త్రోచు.	రాపుడు,	రాచు.
త్రొక్కుడు,	త్రొక్కు.	వేఁపుడు,	వేఁచు.

170. ఈభావనామమె సముచ్చయార్థకమయిన ఉన్ అను అవ్యయముతోఁజేరి ఆనంతర్యార్థమునందు వచ్చును. (౧౭౩-వ వి. చూడుము.)

171. అది ప్రత్యయము ధాతుజన్యవిశేషణములకుఁ జేర్పఁగా భావనామములు పుట్టును.

ఉ. వచ్చునది.	తెచ్చుచున్నది.	పోయినది.
వచ్చుచున్నది.	తెచ్చినది.	రానిది.
వచ్చినది.	పోవునది.	లేనిది.
తెచ్చునది.	పోవుచున్నది.	పోనిది.

172. అది ప్రత్యయాంతమయిన భవిష్యదర్థక భావనామము విధ్యర్థమందు వచ్చును. (౧౦౯-వ వి. చూడుము)

173. కాలత్రయమందును వచ్చెడు ధాతుజన్యవిశేషణములతో వాఁడు, వారు మొదలయిన ప్రత్యయములు చేరిన యెడల కర్త్రర్థక నామములు అగును.

ఉ. వచ్చువాఁడు.

వచ్చినవాఁడు. వచ్చినాఁడు.

వచ్చుచున్నవాఁడు. వచ్చువాఁడు.

వచ్చునది, వచ్చినది, వచ్చుచున్నది. స్త్రీ.

వచ్చువారు, వచ్చినవారు, వచ్చుచున్నవారు.

వచ్చునది, వచ్చినది, వచ్చుచున్నది.

వచ్చునవి, వచ్చినవి, వచ్చుచున్నవి.

కారక క్రియలు.

174. నామములతో నుత్తమ మధ్యమ పురుషసర్వనామములు సమస్తములయి ప్రత్యయత్వమును బొంది వాక్యమునందుఁ గ్రియలుగావచ్చును.

ఉ. మంచివాఁడు + ఈవు = మంచివాఁడవు. ఈవు అనుసర్వనామము అవుఅయి ప్రత్యయత్వమునుబొందె.

మంచివారు + ఈరు = మంచివారరు. ఈరు అరుఅయినది. సర్వనామమునకు ప్రత్యయత్వము పైఁజెప్పినట్లు.

మంచివాఁడు + ఏను = మంచివాఁడను. ఏను అనుఅయినది;

మంచివారు + ఏము = మంచివారము. ఏము అముఅయినది.

ఈసమస్తక్రియలలో పూర్వపదమయిన మంచివాఁడనునది మంచి శబ్దమునకు వాఁడు ప్రత్యయముచేర్చుటచే వచ్చిన నామము.

వండుచున్నవాఁడు } + ఈవు = { వండుచున్నవాఁడవు.
వండుచున్నాఁడు } { వండుచున్నాఁడవు.

వండుచున్నవారు } + ఈరు = { వండుచున్నవారరు.
వండుచున్నారు } { వండుచున్నారరు.

వండుచున్నవాఁడు } + ఏను = { వండుచున్నవాఁడను.
వండుచున్నాఁడు } { వండుచున్నాఁడను.

వండుచున్నవారు } + ఏము = { వండుచున్నవారము.
వండుచున్నారు } { వండుచున్నారము.

శంభువవు = శంభువు + అవు.
విధాతవు = విధాత + అవు.
గోవవు = గోవు + అవు.

ఈసమస్తక్రియలలో పూర్వమునందు వచ్చుచున్నవాఁడు, వచ్చుచున్నవారు, వచ్చుచున్నాఁడు, వచ్చుచున్నారు అనుపదములు ధాతుజన్య కర్త్రర్థక నామములు. (౧౬౬. విధి. చూ.)

175. అవుప్రత్యయము ఇకారాంతేకారాంత నామములకు పరముగ రాఁగా అకారలోపమును ఉకారమునకు వర్ణసమీకరణ న్యాయముచేత ఇత్వమును అగును.

ఉ. ముక్కంటి + అవు = ముక్కంటివి. జ్ఞాని + అవు = జ్ఞానివి.
కవి + అవు = కవివి. శ్రీ + అవు + శ్రీవి.

"నీవునరుండను పూర్వ'ఋషివి.'" భార.

176. దిప్రత్యయాంత స్త్రీలింగనామమునకు పరముగ అవుప్రత్యయము రాఁగా దిప్రత్యయముయొక్క ఇకారమునకు ఆన్ ఆదేశమగును.

మంచిది + అవు = మంచిదానవు.
చిన్నది + అవు = చిన్నదానవు.
మంచిది + అను = మంచిదానను.
చిన్నది + అను = చిన్నదానను.

ఈరూపములు భ్రాంతిచేతవచ్చినవి. మంచిదివి, మంచిదిని; చిన్నదివి, చిన్నదిని అని రావలసినది.

ఆ ఆవములో అదు అను నపుంసక సర్వనామైకవచనమునకు, విభక్తి ప్రత్యయములు పరమగునపుడు షష్ఠ్యర్థకమగు అన్ ప్రత్యయము వచ్చును. అది యే తెనుంగున అదుశబ్దమునకు సమానమయిన అదికిని నచ్చును.

అ. అదనై.	తె.	దానిని
అదనాల్	,,	దానన్
అదనుక్కు	,,	దానికి
అదనిలిరుందు	,,	దాననుండి
అదనుడైయ	,,	దానియొక్క
అదనుళ్	,,	దానిలో.

పైఁజెప్పిన మంచిది, చిన్నదిశబ్దములందుండు అది ప్రత్యయము నపుంసకమునందు వచ్చెడు అది ప్రత్యయమనియెంచికొని దికారమునందుండు ఇకారమునకు భ్రాంతిచేత అన్ ఆదేశమును జేసినారు

మంచిదాని, మంచిదానన్, మంచిదానికి, మంచిదాననుండి, మంచిదానియొక్క, మంచిదానిలో. ఇట్లు విభక్తి ప్రత్యయముపరమగునపుడు ది ప్రత్యయముయొక్క ఇకారమునకు తప్పగానచ్చునట్టి అనాదేశము, అవు ప్రత్యయము పరమగునపుడుకూడ వచ్చుచున్నది. కాఁబట్టి మంచిదివి మంచిదని అను రూపములకు బదులుగా మంచిదానవు, మంచిదానను అను రూపములు వచ్చును.

177. 'కలిగిన' అను అర్థముఁగల కల అను విశేషణమునకు అందు మొదలైన ప్రత్యయములు చేరఁగా కలందు మొదలగు రూపములువచ్చును.

ఉ. కల + అందు = కలందు.
కల + అరు = కలరు.
కల + అదు = కలదు.

కల + అవు = కలవు.
కల + అను = కలను.
కల + అము = కలము.

178. క్రిందవచ్చు పూర్ణక్రియలు వాక్యములందు అవ్యయములుగా వచ్చును.

కదా, కద, కదరా, కదవే. } కాదు అనుధాతువుయొక్క వ్యతిరేక నపుంసకైకవచనము. ఆకారము ప్రశ్నార్థకమయిన అవ్యయము. కాదు+ఆ=కాదా. ఆకారము హ్రస్వమగుటచే కాదా, కదా, కద అని మారి వచ్చును. కద అనుదానికి రా, వే ప్రత్యయములు రాఁగా కదరా కదవే అనియువచ్చును. ప్రశ్నార్థకమయిన ఏకారము చేరఁగా కాదు+ఏ=కాదె, కదె అనియువచ్చును. కాదా, కదా మొదలయినవి ప్రశ్నమునందు వచ్చినను, నిశ్చయమే తాత్పర్యమగుటచే నదియె ప్రాయోగికార్థము.

"వర్ణతతినాశ్రమకోటిని వాఁడు'కాదె'సేసె"

"ఏనేమిశత్వఁజేసితినో నళినదళాక్షినీ నియోగంబునఁగా

'కే'నాఁడుజలధినుండుట మానియుటకువచ్చినాఁడమగువలఁదానుకా."

"అక్కఱకురానిచుట్టము
మ్రొక్కినవరమీనివేల్పు మోహరమునఁ దా
నెక్కిన బాఱనిగుఱ్ఱము
గ్రక్కునవిడువంగ వలయుం గదరా సుమతీ."

అవురా, ఔరా, ఔఁగదా, అవుఁగదె } అగుధాతువుయొక్క భవిష్యదర్థక నపుంసకైకవచన పూర్ణక్రియ అగును. గకారమునకు వకారమురాఁగా అవును వచ్చును. ఇదియే ఔను అగును. వీనితోరాఅను అవ్యయము చేరఁగా అవురా, ఔరా సిద్ధించును. పైఁజెప్పినకదా, కదె మొదలయి

నవి అవును కానులతోఁ జేరఁగా అవుఁగదా కాఁగదె మొదలయినవి సిద్ధించును.

కాఁబోలు. అగును పైఁజెప్పినపూర్ణక్రియ. దానితో పోలు ధాతువుయొక్క భవిష్యదర్థక నపుంసకైకవచన పూర్ణక్రియయగు పోలును అనునది చేరఁగా అగును + పోలును అనివచ్చును. పోలును పదము నులోపముచేఁ బోలు అగును. అగును + పోలు = కాను + పోలు; సంధిచేత కాను + పోలు = కాఁబోలు అయ్యె. ఇది గ్రామ్యంబునందు కామోలు, కాములు అనివచ్చును. 'కానే పో' అనియర్థము.

179. కొన్ని భూతార్థక క్రియావిశేషణములు కాలమును సూచింపక క్రియావిశేషణములగును.

ఉ. మరలి=మరలు+ఇ. }
తిరిగి=తిరుగు+ఇ. } వ్యాపారముయొక్క అవృత్తిని దెలుపును.

ఒత్తిలి=ఒత్తిలు+ఇ. 'గట్టిగాను' 'పట్టుగాను'. అ. ఒత్తల్, భా. నా. 'బలముతో అదుముట'. అభావ నామమునుండి వచ్చిన, ఒత్తిలు అనుక్రియకు 'బలము కలిగియుండుట' అనియర్థము.

వెండి. తె. వెన్ను, అ. పిన్ 'వెనుకటిభాగము'. అ. పిన్ అనుపదము నుండి పిందు అనుధాతువుపుట్టి 'వెనుకఁబోవుట' అని యర్థము నిచ్చును. అట్లే వెన్ను అను తెనుఁగుపదమునుండి వెండు అను ధాతువుపుట్టును. దానికిని 'వెనుకఁబోవుట' అనియే అర్థము. వెండి. వెండుధాతువువలనఁబుట్టిన భూతార్థక క్రియావిశేషణము. 'వెనుకఁబోయి' అనియర్థము, వ్యాపారముయొక్క అవృత్తిని దెలుపును.

వెంబడి. తె. వెంబడు. వెన్ను + పడు, వెన్ను. 'వెనుక' పడు 'అగుట'. ఇది అఱవపదమయిన "పిన్పడు" అను దానికి సమమయినది. వెండిపలెనిదియును వ్యాపారముయొక్క అవృత్తిని దెలుపును.

ఆని. అను ధాతువువలనఁ బుట్టిన భూతార్థక క్రియావిశేషణము. ఇది 'ఈ ప్రకారముగ' 'ఇట్లు' అను అర్థమును ఇచ్చును.

గుఱించి, గుఱిచి, కూర్చి. **గుఱించి** అనునది గుఱించుధాతువునుండి పుట్టిన భూతార్థక క్రియావిశేషణము. ఇది ద్వితీయావిభక్త్యర్థమునందువచ్చును. ఇదియె కూర్చి అని వచ్చును. దీనికి సరియయినది అఱవమున **కుఱిత్తు**. గుఱించి అనుస్వారలోపముచే **గుఱిచి** అగును.

ఉ. 'అబ్జాసనుఁడు తన్నునర్థితో '**గుఱిచి**' యాచించుట గోర స్పృశించె సురల." హరి. పూ.

తొట్టి. తొట్టుధాతువువలనఁ బుట్టినభూతార్థక క్రియావిశేషణము' ద్వితీయావిభక్తితోఁ జేరి 'మొదలుకొని' అనునర్థమునిచ్చును.

ఉ. "వనకేళీ కౌతుకమునఁ జనియెను శచి 'దొట్టి' సఖులెల్ల ముదంబునఁ గొలిచిరాఁగ." భార.

'పరములిచ్చువేడ్క వచ్చిరి వియ్యారె యమరనాథు 'దొట్టి' యమరులెల్ల.' భార.

తొడంగి. తొడంగు ధాతువువలనఁ బుట్టిన భూతార్థక క్రియావిశేషణము, తొట్టివలెదీనికిని 'మొదలుకొని' యనియర్థము.

ఉ. "శౌద్యమి 'తొడంగి' పదునాలుగు దివసంబులలోకొర్కెఁ గింజ యుకొఁదూమోడుపడ్డు సమకూర్చి." భార.

పట్టి. పట్టుధాతువువలనఁబుట్టినది. ద్వితీయతోఁజేరి హేత్వర్థమునందు వచ్చును.

చేసి. చేయుంధాతువువలనఁబుట్టినది. ద్వితీయతోఁజేరి హేత్వర్థమునందు వచ్చును.

ఆయి వి. అగుధాతువువలనఁ బుట్టినది. చతుర్థీవిభక్తితోఁజేరి ప్రయోజనార్థమునందు వచ్చును.

ఉండి. ఉండుధాతువువలనఁబుట్టినది. సప్తమీవిభక్తితోఁజేరి పంచమీవిభక్త్యర్థమునందు వచ్చును.

ఉ. అచ్చోటనుండి, అక్కడనుండి, గ్రామ్యమునందు ఉండి, ఉంచి యగును. అచ్చోటనుంచి, అక్కడనుంచి.

చంద్రికాప్రెస్, చాకలపేట, మదరాసు.—5-4-48